T.C.

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

KUR'AN KURSUNDAKİ YETİŞKİN DİN EĞİTİMİNİN BİREYE VE AİLE YAŞANTISINA ETKİLERİ KASTAMONU ÖRNEĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

EMİNE KARTAL

DANIŞMAN

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ HAKAN COŞAR

KASTAMONU-2019

TEZ ONAYI

Emine Kartal tarafından hazırlanan " **Kur'an Kursundaki Yetişkin Din Eğitiminin Bireye ve Aile Yaşantısına Etkileri-Kastamonu Örneği** " adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve oy birliği / oy çokluğu ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS** / DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman **Dr. Öğretim Üyesi Hakan COŞAR**

Doç. Dr. Tuğrul Yürük (Başkan)
Jüri Üyesi .....

Dok. Öğr. Ü. Bukatcha AKİMŞAN kopy
Jüri Üyesi .....

Dr. Öğ. Üyesi Hakan COŞAR
Jüri Üyesi .....

Jüri Üyesi .....

31./1./2019

Enstitü Müdürü **Prof. Dr. Ceydet YAKUPOĞLU**

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

İmza

Emine KARTAL

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KUR'AN KURSUNDAKİ YETİŞKİN DİN EĞİTİMİNİN BİREYE VE AİLE YAŞANTISINA ETKİLERİ KASTAMONU ÖRNEĞİ

Emine KARTAL

Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Hakan COŞAR

Kur'an kursları din eğitim ve öğretimi açısından büyük bir öneme sahiptir .Kur'an kurslarına gelen bayanların kurslardaki eğitimi aldıktan sonra kendi şahısları ve aile hayatları üzerinde bir etkisinin olup olmadığını tespit etme amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Birey ve ailesi üzerindeki değişikliği tespit edebilmek için de kurslara düzenli olarak gelen bayan öğrencilerle bu konu ile ilgili mülakat yapılmıştır. Mülakat sonucunda da kurslarda alınan din eğitiminin kişinin psikolojik hallerinde, dini anlama ve yaşama şekilleri ve hayatlarının bir çok alanında etkili olduğu tespit edilmiştir. Mülakat yöntemi ile elde edilen sonuçlar da tablolarla açık bir şekilde gösterilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde konu ile ilgili teorik bilgiler verildikten sonra ikinci bölümde de mülakat yöntemi ile elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an Kursu, Yetişkin Din Eğitimi, Din Eğitimi

ABSTRACT

M.S. Thesis

ADULT RELIGION EDUCATION IN THE QUR'AN COURSES
EFFECTS OF INDIVIDUAL AND FAMILY LIFE-KASTAMONU EXAMPLE

Emine KARTAL
Kastamonu University
Institute For Social Science
Department of Philosophy and Religious

Supervisor: Dr. Instructor Hakan COŞAR

Qur'an courses are of great importance in terms of religious education and education. In order to determine the change on the individual and his family, an interview was conducted with the female students who came to the courses regularly. As a result of the interview, it was determined that the religious education received in the courses was effective in the psychological states of the person, religious understanding and ways of living and in many areas of their lives. The results obtained by the interview method are also clearly shown in the tables. In the first part of the study, after giving the theoretical information about the subject, the findings and comments obtained by the interview method are included in the second part.

Keywords: Quran Course, Adult Religious Education, Religious Education

ÖNSÖZ

İnsanın maddi yönüyle birlikte manevi bir yönünün de bulunduğu ve bu iki yönün sağlıklı bir şekilde ihtiyaçlarının giderilmesi gerektiği kabul edilir. Ruhun manevi yönünü doyuracak olan alanlardan bir tanesi de dindir ve genel anlamı ile insanın fıtratından gelen bir duygu olarak değerlendirilir. Bu duygunun doğru bir şekilde tatmin edilmesi gerekir. Aksi takdirde insan önemli sorunlarla karşı karşıya kalabilir. Dine yönelmiş olan insan hayatı boyunca bu yönünü geliştirmek ve tatmin etmek için çeşitli yollar arar. Bu bağlamda Kur'an kursları da bu yollardan biri olarak karşımıza çıkar. Tarihsel olarak da Müslümanların dini eğitim ve öğretiminde etkili olan en eski eğitim kurumlarından bir tanesidir.

Bu çerçevede çalışmada problem olarak Kur'an kurslarına gelen bayanların Kur'an kurslarında din eğitimi aldıktan sonra kendi kişilikleri üzerindeki ve aile hayatlarındaki değişiklikler çeşitli yönleri ile tespit edilmesi ele alınmıştır. Bunun için de bu çalışmada nitel yöntem ,veri toplama aracı olarak da Kur'an kursuna düzenli olarak gelen öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler de objektif olarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Bunun neticesinde de Kur'an kursuna gelen bayanların kendi söylemlerinden hareketle Kur'an ve din eğitimini almaları sonucunda ruhlarındaki manevi açlığı giderdikleri, daha huzurlu ve sakin oldukları tespit edilmiştir. Bu huzurun verdiği sakinliğin ötesinde hem bireysel hem de aile hayatlarında büyük değişimlerin olduğu da yapılan mülakat sonucunda gözlemlenmiştir.

Bu güne kadar Kur'an kursları ile ilgili birçok akademik çalışmalar yapılmıştır. Fakat Kur'an kursundaki din eğitiminin kursa gelen bayanların kişiliği ve ailesi üzerindeki etkisine dair bir çalışma tespit edilemediği için böyle bir çalışma yapmak planlanmıştır. Bu çalışma ile de Kur'an kurslarındaki eğitimin birey ve aile hayatı üzerinde ne denli etkili olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın yeni yapılacak olan çalışmalara bir basamak oluşturma yönünde faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, genel hatları ile araştırmanın konusu, amacı, sınırlılıkları ve problemlerine değinilmiştir. Birinci bölümde ise, eğitim ve din eğitiminin ne olduğu tanımlandıktan sonra Kur'an kursları ve yetişkin din eğitimi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde de mülakatlarda verilen cevaplardan elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiş sonuç kısmı ile bu bölüm bitirilmiştir.

İlmî çalışmalar uzun ve yorucu bir yolculuktur. Bu yolculukta bana yol gösteren tezin belirlenmesi, yazımı, hatalarının düzeltilmesi, Türkçeye aktarılması ve resmi formata uygun hale getirilmesinde emeği olan başta danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Hakan Coşar'a, tezin okunması ve değerlendirilmesinde görev alan jüri üyesi başkanı Doç.Dr.Tuğrul Yürük ve diğer jüri üyesi hocalarıma, fahri danışmanlık yaparak tezimin yönlenişine yardımcı olan Doç. Dr. Kadir Karatekin hocama ve üzerimde emeği bulunan tüm hocalarıma teşekkür ediyorum.

Çalışmanın önemli bir ayağını oluşturan aileme özellikle de bana destek olan değerli eşim Dr. Öğretim Üyesi Fuat Kartal'a, anneme ve babama ve çalışmama müsaade eden biricik kızım Gülsena 'ya, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen gönül dostlarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Emine KARTAL

Kastamonu-2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
KISALTMALAR ..... **viii**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **ix**
GİRİŞ **1**
I.Araştırmanın Konusu 1
II.Araştırmanın Amacı ve Önemi 2
III.Araştırmanın Yöntemi ve Sınırlılıkları 3
IV.Araştırma Hipotezleri 4
V.Temel Kavramlar 4
BİRİNCİ BÖLÜM: EĞİTİM VE DİN EĞİTİMİ **6**
1.1. Eğitim ve Din Eğitiminin Tanımı ve Türleri 6
1.1.1.İslam'ın İlk Döneminden Cumhuriyete Kadar Din / Kur'an Öğretimi 10
1.2. Cumhuriyet Dönemi Kur'an Kursları 12
1.2.1. Kur'an Kurslarının Yasal Dayanakları 15
1.2.2. Kur'an Kurslarının Amaçları 17
1.2.3. Kur'an Kurslarının Programı 18
1.2.4. Kur'an Kurslarında Yapısal Durum ve Öğrenci-Öğretici Nitelikleri 19
1.3.Kur'an Kursu ve Kadın 21
1.4.Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi ve Önemi 22
1.4.1.Yetişkinlik Döneminde Dini Gelişim 24
1.4.2.Yetişkinlik Döneminde Öğrenme Yeteneği 26
1.4.3.Yetişkinlerin Öğrenmesinde Tecrübenin Önemi 27
1.4.4.Yetişkin Eğitiminde Fiziki ve Psikolojik Çevrenin Önemi 28
1.4.5.Yetişkinlerin Kur'an Kursuna Gelme Gerekçeleri 29

İKİNCİ BÖLÜM: YÖNTEM 31
2.1.Araştırma Modeli 31
2.2.Uygulama ve Verilerin Analizi 33
2.3 Öğrencilerin Genel Durumları 34
2.4.1. Kur'an Kursu'ndaki Din Eğitiminin Bireysel Etkileri.....37
2.4.1.1. Kur'an Kursu'ndaki Manevi Eğitimin Kişinin Ruh Dünyasına Etkisi ve Bunun Davranışlarına Yansıması Durumu 37
2.4.1.2. Kur'an Kursuna Düzenli Olarak Gelmeye Başladıktan Sonraki Günlük Yaşamdaki Değişim 42
2.4.1.3. Kur'an Kursu'na Geldikten Sonra Seyredilen Televizyon Programlarının Tarzındaki Değişim 46
2.4.1.4. Kur'an Kursundaki Din Eğitimi Aldıktan Sonra İbadet Hayatında Değişim 49
2.4.1.5. Kur'an Kursundaki Din Eğitiminin Giyim Tarzında Farklılık Oluşturma Durumu..... 55
2.4.1.6. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Boş Vakitleri Değerlendirmede Değişim 57
2.4.1.7. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Takip Edilen Yayın Türlerinde Değişim 58
2.4.1.8. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Hayatlarında Doğru Olarak Bilinen Yanlışlıklarla İlgili Değişim..... 60
2.4.1.9. Kur'an Kursundaki Eğitimin Toplum Hayatına ve Arkadaş Çevresiyle İlişkilerine Yansıması..... 64
2.4.1.10. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Aile Hayatında Değişim..... 69
2.4.1.11. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Sosyal Medyadaki Paylaşımlarda Değişim 74
2.4.1.12. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Daha Önce Gelmemekten Kaynaklanan Üzüntü Durumu..... 76
2.4.1.13. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Tasarrufları Değerlendirmede Değişim 78
2.4.1.14. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Alışveriş Alışkanlıklarında Değişim 81
2.4.1.15. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Yapılan Bağışların Niteliği ve Sıklığında Değişim..... 84

SONUÇ VE ÖNERİLER……..88

KAYNAKÇA 94

EKLER.....97

Ek A. Kur'an Kursu Öğrencisi Mülakat Soruları 97

EK B. Mülakat İçin Valilik İzin Belgesi 157

ÖZGEÇMİŞ 158

KISALTMALAR

A.G.E	: Adı Geçen Eser
A.G.M	: Adı Geçen Makale
s.	: Sayfa
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Edtr.	: Editör
İst.	: İstanbul
Yay	: Yayınları
C.	: Cilt
Ank.	: Ankara
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
V.b	:ve benzeri
İHL	:İmam Hatip Lisesi
S	:Sayı
V.d.	: ve diğerleri
Y.y.	: yayın yeri yok
TİDEF	:Türkiye İlahiyat Tedrisatına Yardım Eden Dernekler Federasyonu

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1: Kuran Kursundaki Eğitimin Bireysel Etkileri Tablosu 37
Tablo 2: Kur'an Kursudaki Eğitimin Günlük Yaşama Etkisi Tablosu 42
Tablo 3: Kur'an Kursudaki Eğitimin Seyredilen Programlarına Etkisi Tablosu.....46
Tablo 4: Kur'an Kursudaki Eğitimin İbadet Hayatına Etkisi Tablosu 49
Tablo 5: Kur'an Kursundaki Eğitimin Giyim Tarzına Etkisi Tablosu 55
Tablo 6: Kur'an Kursundaki Eğitimin Boşvakitleri Değerlendirmedeki Değişim Tablosu.....57
Tablo 7: Kur'an Kursuna geldikten Sonra Takip Edilen yayın Türlerinde Değişim 58
Tablo 8: Kur'an Kursundaki Eğitimin Hayatta Doğru Bilinen Yanlışlar Üzerine Etkisi Tablosu 60
Tablo 9: Kur'an Kursundaki Eğitimin Toplum Hayatına Etkisi Tablosu 64
Tablo10: Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Aile Hayatında Değişim 69
Tablo 11: Kur'an Kursundaki Eğitimin Sosyal Medya Paylaşımlarına Etkisi Tablosu.....74
Tablo 12: Kur'an Kursuna Daha Önce Gelme İsteğine Dair Bulgular Tablosu 76
Tablo 13: Kur'an Kursundaki Eğitimin Tasarrufları Değerlendirme Şekline Etkisi Tablosu 78
Tablo 14:Kur'an Kursundaki Eğitimin Alış-Veriş Alışkanlığına Etkisi Tablosu 81
Tablo 15: Kur'an Kursundaki Eğitimin Bağış Yapmaya Etkisi Tablosu 84

GİRİŞ

I. Araştırmanın Konusu

Din, bir toplumu millet yapan değerler arasında önemli bir yer işgal eder. Bireylerin ve toplumun düşünce ve yaşantılarına dinin etkili olması için bir müessese haline gelmesi gerekir.[1]

İlk emri "Oku"[2] olan Kur'an-ı Kerim, İslam dini esaslarının öğretiminin başlangıç noktası olmuştur. Peygamber Efendimiz "Sizin en hayırlınız Kur'an-ı öğrenen ve öğreteninizdir."[3] buyurarak hem dini öğrenek hem de yaşayabilmek için Kur'an-ı Kerim öğrenmenin önemine işaret etmiştir. Bu şekilde İslam dininde eğitim-öğretim denilince ilk planda her zaman Kur'an'ın öğretimi akla gelmiştir. Bununla birlikte Hz. Peygamber döneminden günümüze değin Kur'an öğretimi topluma ve zamana göre değişiklikler arz etmiştir. Bu tarihi seyir içinde Kur'an eğitimi verilen kurumlarda da değişimler yaşanmıştır.

Ülkemizde de tarihi süreçte Kur'an eğitim ve öğretimine son derecede önem verilmiş, İslam dini esaslarının ve Kur'an'ın öğretildiği eğitim kurumları olarak açılmıştır. Kur'an Kurslarının tarihi seyir içinde farklılıklar göstererek günümüze kadar gelmesinde din eğitim ve öğretiminin geçirdiği farklı dönemler ile toplumun yaşadığı değişimler, ihtiyaçlar ve farklılaşmalar etkili olmuştur. Hiç şüphesiz ki insanların zaman içinde kültür, gelenek ve göreneklerinde, birbirleriyle olan ilişkilerinde ve davranışlarında değişimler yaşanmaktadır. İşte bu değişimlerin etkisiyle Kur'an Kursları da zaman içinde farklılaşmıştır.

Kur'an Kursları Cumhuriyetle birlikte yeni bir yapı ve işleyişe kavuşarak varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir. Kur'an Kursları dönem dönem yaşanan siyasi olumsuzluklara rağmen Cumhuriyet başlangıcından 1995 yılındaki sekiz yılık kesintisiz zorunlu eğitim gelene kadar hep sayılarını arttırmıştır. Fakat kesintisiz eğitim sonrası öğrenci yetersizliği nedeni ile birçok kurs kapatılmıştır. Sonuç olarak,

---

[1] Şükrü Öztürk**, Kur'an Kurslarının Eğitim ve Kültür Hayatımıza Katkıları" Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve verimlilik**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s.174.
[2] Alak, 96/1.
[3] **Riyazü's - Salihin ve Tercümesi**, Başkabakanlık Basınevi, Ankara 1973, C.2 Hadis No:997.

Kur'an Kurslarında geçici olarak da olsa bir duraklama yaşansa da, Kur'an öğretiminin hiçbir zaman yok olmadığı görülmektedir.

Bu çalışmanın temel problemi, Kur'an Kurslarındaki yetişkin din eğitiminin bireye ve aile yaşantısına bir etkisinin olup olmadığıdır. Bu temel probleme bağlı olarak da Kur'an Kursu'nda alınan din eğitiminin bireyin günlük yaşamında nelere etkisinin olduğu, ibadetleri anlama ve uygulama noktasında farklılık meydana getirip getirmediği, kursa gelenlerin psikolojilerini rahatlatıp rahatlatmadığı ve bunların aile bireyleri tarafından nasıl karşılandığı gibi alt problemlere değinilmiştir.

II. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kur'an Kursları ile ilgili yapılan tezler incelendiğinde genel olarak yaz Kur'an Kurslarındaki eğitimin niteliği ve problemleri, hafızlık eğitimi veren kurslarla ilgili problemler, öğrenci ve öğreticilerin beklentileri ve sorunları, yetişkin eğitimi açısından Kur'an kurslarındaki eğitim ve öğretimin durumu ve sorunları, bayan öğrencilerin kurslara ilişkin beklentileri, öğrencilerin dini tutumları, depresyon düzeyleri, öğreticilerin yeterlilikleri, öğrenim durumları, kullandıkları ders kitapları, uygulanan müfredat, kurslarda öğrenci-öğretici iletişimi, 4-6 yaş grubu Kur'an Kursları gibi konuların ele alındığı görülmektedir. Öğrencilerle ilgili olan tezlerde de öğrencilerin kursa geliş amaçları, bunda etkili olan faktörler, sosyal ilişkileri, gelecekle ilgili beklentileri, hocalarla iletişim durumları, kurslarda hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları durumlar v.b. konular üzerinde durulmuştur.[4]

Bu çalışmanın konusuna paralel olan tezlere bakıldığında Safiye Süngü 2011'de yaptığı "Kur'an Kurslarında Yetişkin Kadınların Din Eğitimi" konulu tezinde yetişkin kadınların Kur'an Kursundaki eğitim-öğretim sürecindeki problem, ihtiyaç ve beklentilerini tespit ederek daha verimli ve etkili eğitim görmeleri yönünde çözümler sunmuştur. Yetişkin eğitimi ile ilgili olarak yine Enes Çınar 2018'de "İhtiyaç Odaklı Kur'an Kurslarında Yetişkinlerin Eğitimi" (Ankara Örneği) ile ilgili çalışma yapmıştır. Bu çalışmada da öğretim materyallerinin yeterliliği değerlendirilerek, yetişkinlere verilen eğitimin uygulanmasındaki sorunlar ile kursta öğrenilen bilgilerin ailelerin dini hayatına etkisi ve öğrencilerin Kur'an Kursu'nu tercih etme amaçları

[4] Mehmet Korkmaz, **"Kuran Kurslarını Konu Edinen Tezler Üzerine Bir İnceleme", Değerler Eğitimi Dergisi**, Cilt 8, No 19, Haziran 2010, Sayfa 157-158.

belirtilmiştir. Elif Erkul da 2010 yılında Kur'an Kursundaki müfredat, din eğitimi yöntem ve tekniklerini incelediği "Kur'an Kurslarında Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi Yöntem ve Teknikleri" isimli çalışmasını yapmıştır. Yine 2015'de Emine Şenocak tarafından " Kur'an Kursu Öğrencilerinde Benlik Saygısı", 2017'de Arzu Kanatlı tarafından "Kadınların Kur'an Kursu'na Katılma Örüntüleri", 2008'de Betül Acar Kavuk "Türkiye'de Din Eğitimi Alanında kadınların İstihdamı" adıyla çalışmalar yapmışlardır. Özlem Öztürk de 2007 yılında yaptığı "Kur'an Kursu Öğrencilerinde Depresyon Düzeyi Üzerine Bir Araştırma" tezi ile de öğrencilerdeki depresyon düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini tespit etmiştir. Kur'an Kursları'nın öğrencinin sosyalleşmesi açısından önemini tespit etmek için de 2009'da Aybala Tuğba Uzuner "Kız Kur'an Kurslarına sosyolojik Bir Yaklaşım -Zeynel Abidin Kız Kur'an Kursu Örneği- çalışmasını yapmıştır.2007'de de Fatma Zehra Öztürk "Kur'an Kursu öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik, Kültürel Temelleri ve Sorunları (Konya Örneği)"adlı çalışmasını yapmıştır.

Bizim araştırmamız Kur'an Kursları ile ilgili yapılan diğer tezlerle öğrencilerin dini tutumları, depresyon durumları, kursa geliş amaçları, sosyal ilişkileri gibi konuları ele alan çalışmalarla konu yönünden benzerlik içermekle birlikte, Kur'an Kursları ile ilgili yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak, kursta alınan din eğitiminin öğrencilerin önce kendi kişilikleri üzerinde meydana gelen değişikliğin aile bireylerine ve çevresine ne şekilde yansıdığını ortaya koymaya çalışan bir özellik taşımaktadır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ve değerlendirmeler aracılığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Kur'an Kurslarındaki öğretici ve öğrencilere ayrıca da konu ile ilgili tüm kişi ve kurumlara da yararlı olmak çalışmanın hedefleri arasındadır. Bu çalışmanın incelenmesinden sonra elde edilen sonuçların ayrıca Kur'an Kursu öğrencilerine ve ailelerine de örnek olup faydalı olabileceği kanaatindeyiz.

III. Araştırmanın Yöntemi ve Sınırlılıkları

Araştırma nitel desenlidir. Veri toplama tekniği olarak ise yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın evreni Türkiye'deki, araştırma grubunu ise Kastamonu il merkezindeki beş tane Kur'an Kursu oluşturmaktadır. Dolayısı ile araştırmamız sadece Kastamonu il merkezindeki beş kız Kur'an Kursu ile sınırlıdır.

Bu Kur'an Kurslarında 2016-2017 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 52 yetişkin bayan öğrencilerle 19-26 Mayıs 2017 tarihleri arasında öğrencilerle bire bir mülakatlar yapılıp din eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkileri çeşitli yönlerden tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle araştırmanın yapıldığı tarih ve örneklem grubu bir sınırlılıktır.

IV.Araştırma Hipotezleri

1. Kur'an Kursunda alınan manevi eğitim, bireyin psikolojik-ruh dünyasına etki etmektedir.
2. Kur'an Kursu eğitimi bireyin davranışlarını değiştirmektedir.
3. Kur'an Kursu eğitimi bireyin günlük yaşamını etkilemektedir.
4. Kur'an Kursuna gelmeye başladıktan sonra izlenilen televizyon programlarının türlerinde değişiklik olmaktadır.
5. Kur'an Kursundaki eğitim bireyin ibadet hayatını etkilemektedir.
6. Kur'an Kursuna geldikten sonra bireyde boş zaman kavramında değişiklik olmaktadır.
7. Kursa gelmeden önce doğru olarak bilinen yanlışlar kursa geldikten sonra değişmektedir.
8. Kur'an Kursundaki eğitimin etkisiyle bireyin toplum hayatında da değişiklikler olmaktadır.
9. Kur'an Kursundaki manevi eğitim bireyin aile hayatına yansımakta ve aile hayatında değişiklilere neden olmaktadır.
10. Kur'an Kursuna geldikten sonra sosyal medya paylaşımlarında değişiklik olmaktadır.
11. Kur'an Kursundaki manevi eğitimin etkisiyle bireyin ekonomik hayatında da değişiklik olmaktadır.

V.Temel Kavramlar

Araştırmamızda incelediğimiz alan çerçevesinde, konularda ele alınan ve değerlendirmeye temel teşkil edecek kavramlar şunlardır:

Din Eğitimi: Bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecidir.[5]

[5] Cemal Tosun, **Din Eğitimi Bilimine Giriş**, Pegem Yayıncılık, Ankara 2012, s.23.

Yaygın Din Eğitimi: Örgün eğitimin yanında ve haricindeki tüm bireyleri, hedef kitlesi içine alan ve bu kişilere dini öğretmek, dinin gerektirdiği hayat tarzını yaşatabilmek için ömür boyu yapılan eğitim, öğretim faaliyetlerinin tümüdür.[6]

Kur'an Eğitimi: Kur'an-ı Kerim'i, Kur'an Kursların 'da öğreticiler tarafından kurallarına uygun olarak okumak, anlamını öğrenmek ve ezberlemekten ibaret olan bir eğitim – öğretim sürecidir.

Kur'an Kursu: Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak yüzünden okumayı öğretmek ibadetler için gerekli sure, ayet ve duaları ezberletmek, hafız yaptırmak ve İslam Dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları hakkında bilgiler vermek için açılan kurslardır.[7]

Yetişkin : Hukuki ve ahlaki olarak biyolojik olgunluğa erişen , akli dengesi yerinde olan tasarruf hakkına sahip olabilen Allah tarafından emredilen emir ve yasaklara karşı sorumluluğunu yerine getirebilen kişilerdir.[8]

---

[6] Ahmet Koç, **" Diyanet İşleri Başkanlığı ve Yaygın Din Eğitimi", Din Araştırmaları Dergisi**, S.8, İstanbul 2000, s.149.
[7] Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursuları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği 2003.
[8] Tosun, a.g.e, s.53.

BİRİNCİ BÖLÜM:

EĞİTİM VE DİN EĞİTİMİ

1.1. Eğitimin ve Din Eğitiminin Tanımı ve Türleri

Âdemoğlu gözünü dünyaya ilk açtığı anda Allah'ın kendine ilham ettiği ağlama, emme içgüdülerinden başka bir şeyi bilememektedir. Ancak zamanla, ana kucağında oturma, emekleme, yürüme ve konuşma gibi bazı davranışların öğrenilmesiyle birlikte yavaş yavaş duygu ve düşünceleri de gelişmeye başlar. Bu da sosyalleşme sürecini ilerletir ve artık insanın yaşadığı çevreye uyum sağlayarak kendi kültürel kimliğini ve kişiliğini oluşturması gerçekleşir. İşte ana kucağından başlanarak gösterilen bu etkileşimler bireyde çeşitli değişikliklere neden olur ve Hz. Peygamberin de "Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz" sözünde belirttiği gibi doğum ile başlayıp ölüme kadar devam eder. Bu anlamda eğitim, "bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme oluşturma süreci"[9] olarak tanımlanır. Toplumlar da yeni nesilleri kendi kimlik değerlerine uygun olarak yetiştirebilmek için okul öncesinden yükseköğretime kadar olan eğitim faaliyetlerini kontrol altına almak ihtiyacı duymuşlarıdır. Birey hayatı boyunca eğitiminin bir kısmını böyle kontrollü bir şekilde alırken bir kısmını da yaşadığı ortamdan gelen dış etkilerle kontrolsüz bir şekilde almaktadır. Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi eğitim, çok yönlü geniş kapsamlı değişik etkileşimlere dayanan bir süreçtir.[10]

Günlük hayatta eğitim olgusu ile bağlantısı olmayan hiçbir kimse yok gibidir. Yani herkes her an ya eğiten ya da eğitilen durumundadır. Bunun için eğitim, günlük hayattaki diğer işlevlerden herhangi birisi gibi algılanabilir.[11]

Din eğitimi de eğitim olgusu kapsamında yer alan ve insanların dini davranışlarının değişimiyle ilgilenen bir alandır. Bu kapsamda din eğitimi, "bireyin dini

---

[9] Özcan Demirel- Zeki Kaya**, Eğitim Bilimine Giriş**, Pegem Yayınları, Ankara 2012, s.5.

[10] Suat Cebeci, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2015, s.13-14.

[11] Mustafa Köylü- Nurullah Altaş, **Din Eğitimi**, Gündüz Yayıncılık, Ankara 2012, s.38.

davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri süreci" olarak tanımlanmaktadır. Din eğitimi bilimi ise "kime, neyi, nasıl, niçin öğretelim?" sorularına cevap arayan, bu konuda metotlar, ilkeler geliştirmeye çalışan bir disiplin olarak bilimsel alanda yerini almıştır. Bilgin, bu disiplinin mahiyeti hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

Din eğitimi, teoride ilahiyatın bir yan disiplini olarak düşünüleceği gibi, eğitimin bir yan disiplini olarak da düşünülebilir. Ayrıca o, hayatın bütünü ile ilgilenen çok boyutlu bir problem alanı olarak da düşünülebilir. Din Eğitimi Bilimi, dinin mahiyetine uygun olarak insan varlığının bütünü ile ilgilenir. İnsanın hayatını, hayatın bütünlüğü içerisindeki yeri ile ele alır. Yani insanla insan olarak ilgilenir. Allah sorusu dinin asıl sorusudur .Din Eğitimi Bilimi bu soruyu bilinçli olarak sorar. Bu soru canlı tutulduğu sürece, onun cevabı daima bilgi üstü, bilgiyi alan fakat onu aşan bir mana taşıyacaktır. Çünkü bilgiyi aşan her düşünce, yeni bilgi alanlarının açılmasına yol açar. İnanma da bilgiyi aşar ve bilgiye kendini aşma imkânı yaratır."[12] İslam Dini, beşikten mezara kadar ilim öğreniniz diyerek hayatın bütününü kuşatan bir genişliğe sahip olmuştur. Bundan dolayı da din eğitimi bilimi, zaman içerisinde fert ve toplum yapısını, toplumun genel ve dini özelliklerini tanımak durumundadır.

Eğitim ve din eğitimi faaliyetleri, planlı ve kontrollü bilimsel faaliyetlerden ibaret sayılmasa da bilim dışı eğitimin kontrolü de bir dereceye kadar mümkün olmaktadır. Bu sebeple eğitimin genelde gerçek hayatta formal ve informal olmak üzere iki yolu gözlemlenebilir.[13]Genel eğitim için söz konusu olan bu sınıflandırma, din eğitimi için de geçerlidir.

İnformal eğitim, belli bir plan ve program uyulamadan, yaşam içinde kendiliğinden gerçekleşen eğitimdir. Bu nedenle informal eğitime, "Doğal eğitim" de denilmektedir. Kişi karşılaştığı durum ve içinde bulunduğu gurubun üyeleri ile etkileşimde bulundukça farkında olmadan yeni şeyler öğrenir. Bu tür öğrenmeler ailede, sokakta, iş yerinde, televizyon önünde, okulda kısacası yaşam içinde kendiliğinden oluşur. Formal eğitim ise, okullarda ya da kurumlarda bir plan ya da program uygulanarak gerçekleştirilen eğitimdir. Formal eğitim amaçlıdır, planlıdır ve öğretim yoluyla

[12] Beyza Bilgin, **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Gün Yayıncılık, Ankara 2001, s. 28-29.
[13] Köylü- Altaş, a.g.e, s.40.

gerçekleştirilir. Okullardaki eğitim ve öğretim programları içinde yer alan din eğitim ve öğretimi, okul dışında kişileri bir mesleğe hazırlamak amacıyla yapılan öğretim etkinlikleri halk eğitim merkezlerinde açılan kurslar birer formal eğitimdir. Formal eğitim sürecinin farklı yanları; kısa süreli olması, öğrencilerin yaşlara göre gruplandırılamaması, gereksinim duyuldukça yapılması ve belirli konularla sınıflandırılmasıdır.[14]

Formal eğitim süreci de kendi içinde örgün ve yaygın olmak üzere iki grupta incelenir:

Örgün eğitim, okul öncesi eğitimden başlayıp üniversitenin sonuna kadar yapılan eğitim süresini kapsar. Okullardaki zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri, seçmeli Temel Dini Bilgiler, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı gibi dersler örgün din eğitimi niteliği taşır. Örgün din eğitimi kurumları arasında mesleki din eğitimi yapanlar da bulunmaktadır. İmam-hatip Liseleri ile İlahiyat fakülteleri bu tür eğitim kurumlarıdır.

Yaygın eğitim ise, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerin birinden ayrılmış olan kişilere ilgi ve gereksinim duyulan alanda yapılan eğitimdir.[15]

Bireyin din eğitimi ihtiyacı yalnızca örgün din eğitimi ile de karşılanmaz. Bu anlamda yaygın din eğitimi, bireylerin din eğitimi ihtiyaç ve beklentilerini karşılaması bakımından örgün eğitime göre daha pratiktir, daha geniş alanı kapsamaktadır, daha esnektir. Bu noktada önemli bir role sahiptir. Ülkemizde kamu alanındaki yaygın din eğitimi kurumlarına camiler ve Kur'an Kursları örnek olarak verilebilir.

Yaygın din eğitimi faaliyetleri ülkemizde, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Başkanlık, bu görevini değişik kamu kurum ve faaliyetlerle yerine getirmeye çalışır. Bu kurumlar içerisinde Kur'an Kursları bu bağlamda önemli bir rol üstlenir.[16]

Kur'an Kursları, her şeyden önce, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın planlı, programlı biçimde öğreticiler vasıtasıyla İslam din eğitimi faaliyetlerini yürüttüğü biricik yaygın

[14] Demirel-Kaya, a.g.e, s. 9-10.
[15] Köylü- Altaş, a.g.e, s.42.
[16] M. Şevki Aydın**, Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu**, DİB Yayınları, Ankara 2008, s.25.

eğitim kurumudur. Her Müslüman bireyin, okullardaki zorunlu din eğitimine ilaveten gönüllü olarak din eğitimi almak, inandığı dini öğrenmek için başvuracağı en önemli din eğitimi kurumlarından birisidir.

Onun varlık nedeni; her dinin değil, inanılan dinin, İslam dininin eğitimini gerçekleştirmektir. Bu durum onun bireyde kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı olarak İslam dininin öğretisi doğrultusunda istenilen davranış değişikliği sağlama görevini üstlenmesi gerekmektedir. Kur'an Kursu, bunu gerçekleştirdiği takdirde İslam dininin dindarının yetişmesine, onun din eğitimi talebinin önündeki engellerin kalkmasına katkı sağlamış olacaktır.[17]Okullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, öğrencilere genel din kültürü kazandırmaya yönelik iken Kur'an Kursu, özel olarak İslam din eğitimi yapmakla yükümlüdür. Kur'an Kursu'nda öğretime konu edilen bir olgu olarak din değil, inanılan din yani İslam ele alınır. Bundan dolayı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi herkese mecbur edilebilirken, Kur'an Kursu'nda gerçekleştirilen din eğitimi, mecbur edilemez tamamen insanların kendi isteğine bağlıdır.

Kur'an Kursu'nda gerçekleştirilen İslam din eğitimi, isteyen Müslüman bireye, ne zaman isterse, okullarda aldığı din eğitiminin İslam Dini hakkında kazandırdıklarını pekiştirecek, eksikliklerini tamamlayacak, hiç öğrenmedikleri de öğretecek nitelikte bir eğitim hizmeti olacaktır. Bu eğitim gerçek doğru bilgiyi temel alarak, bu bilgilerin güncelleştirilmesine de özen gösterecektir. Bundan dolayıdır ki, Kur'an Kursu gibi bir yaygın din eğitimi kurumunun mevcudiyeti kaçınılmazdır.[18]

Kur'an Kursu, kendisi için belirlenen amaçları ilgili olduğu mevzuatla gerçekleştirmek üzere yaygın eğitim yapan bir din eğitimi kurumudur. Kur'an Kursu diğer kurumlarla bir bütünlük içinde çalışır. Kur'an Kursu'nun bu konumu, İslam din eğitimi ihtiyacını karşılayan bir kurum olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir.[19]

Kur'an Kursu, bir yaygın din eğitim kurumu olarak, örgün eğitim kurumunun alternatifi değil, eksiklerinin tamamlanmasına katkıda bulunan bir kurumdur. Bu bağlamda, mesleki din eğitimi yapan İmam – Hatip Liselerinin de alternatifi değildir. Kur'an Kursu, bu kurumla da karşılaştırılmamalıdır. Zira İmam – Hatipler örgün

[17] Aydın, a.g.e,s.25.
[18] Aydın, a.g.e, s.26.
[19]Aydın, a.g.e, s.26.

eğitim kurumu iken Kur'an Kursu yaygın eğitim kurumudur. Her ikisinin hedefleri ve işlevleri farklıdır.[20]

Başlangıçtan Günümüze Ana hatlarıyla Kur'an Kursları

1.1.1.İslam'ın İlk Döneminden Cumhuriyete Kadar Din / Kur'an Öğretimi

Hz. Peygamber'e gelen ilk emir "Yaratan Rabbinin adıyla OKU" [21] olmuş ve ardından "O, insana bilmediğini öğretti"[22] ayeti eklenmiştir. Hz. Peygamber bu emirleri doğrultusunda ilim öğrenmeye büyük ehemmiyet göstermiştir. İlim öğrenmenin kadın-erkek herkese farz olduğunu belirtmiş, ilim öğrenme ve öğretmede kendisi bilfiil rehberlik etmiştir.

Peygamberimiz döneminde din ve Kur'an eğitimi faaliyetleri Mekke'de gizli bir şekilde Daru'l Erkam adı verilen Erkam b. Erkam'ın evinde gerçekleştirilmekteydi.. Müşriklerin baskılarından dolayı Daru'l Erkam'daki eğitim faaliyetleri gizli bir şekilde yapılıyordu. Daha sonra bu eğitim faaliyetleri Medine'de Mescid-i Nebi'de ve mescide bitişik Suffa'da devam etmiştir. Hz. Peygamber'in buradaki ilk dersi Kur'an kıraati olmuş, sahabeye Kur'an'ı burada öğretmiştir. Sahabe de buradan öğrendiklerini halka öğretmiştir. Namaz sonralarında Hz. Peygamber, mescitte oturur, ashab etrafını sarar, bu şekilde kendiliğinden bir ilim meclisi oluşur ve eğitim öğretim faaliyetleri böylece gerçekleşirdi. Peygamberi dinleyen sahabiler hadisleri tekrar eder ve ezberlerdi.[23]

Ashab, büyük oranda mescit çerçevesinde gerçekleştirilen bu eğitim faaliyetlerine katılmıştır. Yalnız, Hz. Peygamber döneminde mescitte gerçekleştirilen bu eğitim hedef kitlesi sadece erkekler değil, çocuk-genç, yetişkin-yaşlı kadın – erkek ayırmadan herkesi kapsamaktaydı.[24] Resül-i Ekrem Efendimiz, Allah'tan aldığı çağrıyı, sadece ümmetin erkeklerine değil tüm fertlerine ulaştırmıştır. Peygamberimiz, erkek sahabiler kadar hanım sahabilerin meseleleri ile de ilgilenmiştir. Suffa'daki eğitime bizzat bayanlar da katılmış, Hz. Peygambere sorular sormuşlardır.[25]

---

[20]Aydın, a.g.e, s.30.
[21] Alak, 96 / 1
[22] Alak, 96 / 5
[23] Köylü- Altaş, a.g,e s.22-23.
[24]Aycan v.d., **Cami Kadın ve Aile**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2013, s.48.
[25] Aycan v.d.,a.g.e., s.41.

Yetişkinlere yönelik olan bu çalışmaların yanında, Hz. Peygamber, Medine'ye gelişinin hemen ardından çocuklar için de eğitim faaliyetleri başlatmıştır. Ensar ve Muhacir'in çocuklarına okuma – yazma öğretilmesi için görevlendirmeler yapmıştır.[26]

Hz. Peygamber döneminde çocukların eğitimi amacıyla genellikle mescitlerin yanında mütevazı şekilde inşa edilen küttablar bulunmaktaydı. Buralarda okuma – yazma, Kur'an, dini bilgiler ve şiirler öğretilmekteydi. Medine'de birçok küttab bulunmaktaydı. Daha sonraki dönemlerde küttablar mektebi, sıbyan mektebi veya mahalle mektebi olarak varlığını devam ettirmiştir.[27]

Peygamber Efendimiz 'in vefatından sonra da Dört Halife döneminde Kur'an ve din öğretimine verilen önem devam etmiştir. Hz. Ebu Bekir'in döneminde Kur'an kitap haline getirilmiş, Hz. Ömer devrinde Kur'an öğretimine daha da hız verilmiştir. Hz. Ömer zamanında eğitim devlet tarafından verilmeye başlanmış, çeşitli İslam kentlerine maaşlı Kur'an öğretmenleri tayin etmiş, hafızlara da bir dönem maaş bağlamıştır.[28]

Medreselerin kuruluşuna kadar olan dönemde İslam dünyasında eğitim daha çok mescit ya da cami merkezli olarak yaygın niteliğe sahip olmuştur. Küttabların dışında camiler, âlimlerin evleri, kitapçılar, ileri gelen ve hükümdarın sarayları da ileri düzeyde eğitimin yapıldığı mekânlar olarak öne çıkmıştır. Bu eğitim çalışmalarını hükümdar ve ileri gelenler desteklemişlerdir.[29]

Emeviler döneminde ise medreselerin kurulmasından sonra mescitler uzun süre görevlerini devam ettirse de giderek medreseler ön plana çıktı ve âlimler de artık buralarda görev yapmaya başladı. Eyyübiler döneminde Kur'an eğitimi veren okullar Darü'l Kur'an, Selçuklular döneminde Darr'l-Huffaz, Osmanlı devrinde ise Darü'l Kurra adıyla hizmet vermeye devam etmiştir.[30]

---

[26] M. Mahfuz Söylemez, **Dini Araştırmalar**, Mayıs - Ağustos 2002, c.5, s.13, s.60.
[27]Köylü- Altaş, a.g.e, s.23.
[28] Söylemez, a.g.m., s.63.
[29] Köylü- Altaş, a.g.e, s.25.
[30] Ekrem Demir**, Kur'an'ın Eğitim ve Öğretime Verdiği Önem ve Türkiye'de Kur'an Eğitiminin Serüveni**, Ocak 2010, s.3.

Osmanlı Devleti ise, Selçuklular'ın tecrübesinden yararlanarak medrese kurmaya başlamış ve geliştirmiştir. Orhan Gazi 1330 yılında İznik'te manastırı medreseye çevirmiş ve ilk Osmanlı medresesini burada eğitime başlatmıştır.[31]

Osmanlı Devleti'nde Kur'an eğitimi okula devam eden öğrencilerin seviyesine göre yapılmaktaydı. Sıbyan mektebini bitirip temel eğitimini alan bir öğrenci alt seviyedeki Daru'l Kurra'ya gider, orada hıfzını tamamlar, sonra da yüksek seviyedeki Daru'l Kurra'ya gider burada kıraat ilmi ile ilm-i hurüf ve ilmi meharic-i huruf öğrenirdi. Bu eğitimler esnasında camiler birer laboratuvar özelliğine sahipti. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında eğitimde yapılan ıslah hareketleri neticesinde Daru'l Kurralarda değişiklik yapılmış, Cumhuriyet'in ilanı ile de eğitim öğretimde yeni bir döneme girilmiştir.[32]

Şartlara göre kurumların adları, işleyişleri değişse de İslam Dünyasında Kur'an öğretimi her zaman önemsenmiş, bireysel veya kurumsal, her dönemde özel veya resmi, örgün veya yaygın her dönemde Kur'an'ı öğrenen ve öğreten bulunmuştur. Hiç şüphesiz bu durum, Kur'an'ın İslam'ın ana kaynağı olmasından ve insanların onu bir rehber olarak kabul etmesinden kaynaklanmaktadır. Tabii ki bu konuda Hz. Peygamber'in Kur'an'ın öğrenilmesi ve yaşanılması konusundaki teşviklerinin etkisi de çok büyüktür.[33]

1.2. Cumhuriyet Dönemi Kur'an Kursları

Cumhuriyetin ilanından sonra bir takım değişme ve gelişmeler olmuş bu durum da eğitim politikamızı önemli ölçüde etkileyince Kur'an öğretimi yeniden ele alınmıştır.

Örgün eğitim kurumlarında 1924-1926 yılları arasında sadece ilkokulların programında görülen Kur'an öğretimi, daha sonraki dönemlerde ne ilköğretim ve ortaöğretimde ne de yükseköğretim programlarında yer almıştır.[34]

---

[31] Mustafa Öcal, "*Türkiye'de Din Eğitimi Tarihi Literatürü*"**, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 6, Sayısı 12, 2008, s.399.
[32] Mustaf Öcal*," Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi*"**, Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sayı 7, c.7, 1998, s.241.
[33] Köylü- Altaş, a.g.e, s.300.
[34] Köylü- Altaş a.g.e, s.257.

Cumhuriyet döneminde Kur'an öğretimi, örgün olarak sadece İmam-Hatip Liseleri, Yüksek İslam Enstitüleri ve İlahiyat Fakülteler gibi mesleki din öğretimi kurumlarında yaygın olarak ise daha çok camiler ve Kur'an Kurslarında yapılmıştır.

Bunlar içerisinde Kur'an Kursları, çeşitli sorunlara rağmen açıldığı günden günümüze kadar hiç kapanmadan varlığını sürdürebilmiş tek kurumdur.[35]

Cumhuriyetle birlikte yeni bir yapı ve işleyişe kavuşturulup varlığını günümüze kadar hep sürdüren Kur'an Kursu, zaman zaman ve olur olmaz vesilelerle tartışılan polemik konusu edilen, politik çekişmelere malzeme yapılan kurum olmaktan bir türlü kurtulamamıştır.[36]

Cumhuriyet ilan edilip, 3 Mart 1924'te kabul edilen 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu yürürlüğe girdikten sonra Daru'l- Kurralarla yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Bu kanun gereği bütün mektep ve medreselerin Maarif Vekaleti'ne (Milli Eğitim Bakanlığı'na) bağlanması gerekiyordu. Gerçekten de bütün mektepler Bakanlığa bağlanmış ve "tek elden" yönetilmeye başlanmıştır. Fakat medreseler, daha kanun yürürlüğe girmeden birkaç gün sonra kapatılmıştır.[37] Bu arada ihtisas medreseleri olarak nitelendirilen Daru'l Kurralar kapatılmıştır. Fakat Daru'l Kurraların yerini alacak bir eğitim-öğretim kurumu açılmamıştır. Dolayısıyla Kur'an eğitim ve öğretiminde ciddi bir boşluk olmuştur. Kur'an eğitim ve öğretimi konusundaki bu olumsuz gelişmeyi gören ve daha önce Ankara Müftüsü iken ilk Diyanet İşleri Reisi olarak göreve başlamış olan Rıfat Börekçi tarafından Daru'l Kurra yerine "Kur'an Kursu" adıyla yeni bir Kur'an eğitim merkezi açılması için girişimler başlatılmıştır. Bir okul niteliğinde olmasa bile, "Kur'an Kursu" adıyla yeni bir Kur'an eğitim merkezi açılmıştır. 1925-1926 öğretim yılından itibaren 6 yıl boyunca 10, 1931-1932'den itibaren 3 yıl boyunca 9 Kur'an Kursu varken, 1934-1935 öğretim yıllında sayı 7'e düşmüştür. 1935-1936 öğretim yılından başlayarak iki yıl boyunca 14 olan Kur'an Kursu sayısı daha sonra 21 olmakta, ondan sonraki yıllarda ise inişli-çıkışlı bir seyir takip etmiştir.[38]

---

[35] Halis Ayhan, **Türkiye'de Din Eğitimi**, İFAV Yayınları, İstanbul 1999, s.474.
[36] Aydın, a.g.e, s.39.
[37] Cahit Baltacı, *"Cumhuriyet Dönemi'nde Kur'an Kursları* ", **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, sayı:6, İstanbul 1999, s.183.
[38] Mustafa Öcal," *Türkiye'de Kur'an Eğitim ve Öğretiminde Görülen Gelişmeler ve Bir İcazetname Örneği*", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:2, 2004, s.87.

Medreselerin kapatılmasından sonra 9 veya 10 hocaya Kur'an Kursu açma yetkisi verilmiş ve onlar tarafından da fiilen Kur'an öğretimine başlanmış olmasının yeterli olmadığını belirtmek gerekir. Hemen her seviyedeki okulun programları arasında Kur'an-ı Kerim derslerinin yer aldığı ve ayrıca mustakilen Kur'an eğitim ve öğretimi yaptıran çok sayıdaki Daru'l Kurraları olan ve bunları en ücra köy ve kasabalara kadar yaygınlaştırılmış olan bir ortamdan birdenbire bütün bunların kapatılıp onların yerine dokuz tane Kur'an Kursunun açılması Kur'an eğitimi açısından bir olumsuzluk olarak değerlendirilebilir. Kuşkusuz bunlar, sembolik bir kurs merkezleri olmaktan öteye gidememiştir. Diğer taraftan Diyanet İşleri Reisliği'nin Kur'an eğitim merkezlerini yaygınlaştırma çabası da zaten uzun sürmemiştir.

1930 yılında Diyanet İşleri Reisliğinin tamimi ile 12 yaşından küçüklere hiçbir şey öğretilmemek, 12 yaşından büyüklere ise, sadece Kur'an-ı Kerim ile namaz sure ve dualarını sıkı kontroller altında öğretebilmeleri için izin verilmeye başlanmıştır. Fakat bu şekilde de olsa kendilerine izin verilen hocalara psiko-sosyal baskılar uygulamaktan da geri kalınmamıştır. Kur'an Kursları'nın resmen kapatılmalarından sonra, Anadolu'nun her tarafında gayr-i resmi yollarla Kur'an-ı Kerim öğretimi, eksik ve yetersiz de olsa devam etmiştir. Bazı evlerin çatı katlarında, köy ve kasabalarda özel yerlerde, dağlarda, ormanlık bölgelerde gizli gizli devam eden Kur'an öğretimi her zaman şikâyetlere de maruz kalmıştır.[39]

1950 yılında yapılan seçimlerden sonra, ilk defa iktidar el değiştirmiş ve yeni gelen hükümet dini hayat bakımından halkı rahatlatacak adımlar atmaya başlamıştır. İlk olarak ezan Arapça aslına çevrilmiş, Kur'an eğitim ve öğretimi serbest bırakılmıştır. Kur'an Kurslarının sayılarının çoğaltılmalarına müsaade edilirken, gayr-ı resmi olarak yapılan Kur'an eğitimleri de engellenmemiştir. Böylece Kur'an eğitimi açısından rahat bir döneme girilmiştir. Kur'an Kursu sayısı 1960 yılına kadar 301'e ulaşmıştır.1971 tarihine kadar bu sayı 786'ya ulaşmıştır.1978-1979 öğretim yılında kurs sayısı 1538 olmuştur.[40]

---

[39] Öcal,"*Türkiye'de Kur'an Eğitim…..*" s.90.
[40]Mustafa Öcal," *Türkiye'de Kur'an Eğitim ve Öğretiminde Görülen Gelişmeler ve Bir İcazetname Örneği*", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:2, 2004, s.92.

1980'de yaşanan ihtilal olayına rağmen Kur'an Kursu sayısında duraklama olmamış, aksine artan bir seyir göstermiştir.

1996-1997 yıllarında Kur'an Kursları, öğrenci ve öğretici bakımından en yüksek rakama ulaşılmıştır. Her ne kadar bu yıllar Kur'an kurslarının sayı bakımından zirveye ulaştığı dönem olsa da 1995 yılında geçilen sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim ile birlikte Kur'an Kurslarına da kayıt yaptırabilmek için 8 yıllık ilköğretimi bitirme ön şartı getirilmiştir.

Bu neticede sonunda birçok Kur'an Kursu öğrenci yetersizliği nedeni ile kapatılmıştır. 2000-2001 yıllarının da gerek öğrenci gerek kurs sayısı bakımından en düşük yıllar olduğu tespit edilir. 2003-2004 öğretim yılından sonra da, yüzünden okuyanlarla hafızlık yapanların sayısında yeniden bir artış gözlenmiştir.[41]

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2017 verilerine göre de öğretime açık olan Kur'an Kursu sayısı15.796'dır.Buralarda görev yapan öğretici sayısı da19.721'dir.[42]

Netice olarak denilebilir ki, Kur'an Kurslarında geçici olarak bir sendeleme gözlense de, ülkemizde halkın Kur'an öğretimine her zaman çok büyük önem vermesi, bu eğitimin tamamen ortadan kalkmasını engellemiştir. [43]

1.2.1. Kur'an Kurslarının Yasal Dayanakları

Anayasanın din ve vicdan hürriyetini ve buna bağlı olarak din ve ahlak eğitimini düzenleyen 24. Maddesi:

- Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din Kültürü ve Ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler

[41] Mustafa Öcal," *Türkiye'de Kur'an Eğitim ve Öğretiminde Görülen Gelişmeler ve Bir İcazetname Örneği*", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:2, 2004, s.102.
[42] Stratejigeliştirme.diyanet.gov.tr/sayfa 57/istatistikler
[43] Mustafa Öcal," *Türkiye'de Kur'an Eğitim ve Öğretiminde Görülen Gelişmeler ve Bir İcazetname Örneği*", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:2, 2004, s.102.

arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.[44]

Anayasanın Diyanet İşleri Bakanlığı'nın statüsünü düzenleyen 136. Maddesi: " Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Bakanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda bütün siyasi görüş ve düşüncelerin dışında kalarak ve milletçe dayanışmayı ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanunda gösterilen görevleri yerine getirir." hükmü yer alır.[45]

Diyanet İşleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 633 sayılı Kanun ile bu konuda değişiklik yapan 653 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kur'an Kurslarına devam edebilmek için " İlköğretimi bitirme şartı" ile Yaz Kur'an Kurslarına devam edebilmek için " İlköğretim beşinci sınıfı bitirme şartı" yürürlükten kaldırılmıştır.

Diyanet İşleri Bakanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmenliği 2000 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmenlik Kur'an Kurslarının işleyişine ilişkin esasları belirlemektedir. Bu esasların uygulanmasına rehberlik etmek için bir de 2002 yılında yürürlüğe giren "Kur'an Kursları Yönergesi" hazırlanmıştır. Ayrıca Diyanet İşleri Bakanlığı tarafından yayınlanan bir "Genelge" içerisinde Kur'an Kursu Hizmetleri de ele alınmış ve bu hizmetlerin yürütülmesi esnasında uygulanacak hususlar geniş bir biçimde açıklanmıştır.[46]

Bugün ülkemizde yasal olarak Diyanet İşleri Bakanlığı dışında vakıf ve dernekler dahil hiçbir gerçek ve tüzel kişi Kur'an Kursu açamamaktadır.

Kur'an Kursları, Diyanet İşleri Bakanlığınca Milli Eğitim Bakanlığı ile koordine edilerek gerekli görülen il, ilçe, belde ve köylerde açılabilmektedir. Kur'an Kurslarının açılması için müftülükler, kendi bölgelerinde gerekli teşebbüsleri yönlendirmek ve kurs binalarının Başkanlıkça hazırlanan projelere uygun olarak yapılmasını sağlamakla görevlidir. İlgili mevzuata uygun olarak hazırlanan kurslar, açılış şartları tamamlandıktan sonra Başkanlığın onayı ile eğitim-öğretime açılmaktadır. Kurslarda Başkanlıkça yayınlanan ders kitapları ile diğer eğitim araçları kullanılmaktadır.

---

[44] https://www.tbmm.gov.tr.
[45] t.r.m.wikipedia.org>wiki>Türkiye.Cum.
[46] Diyanet İşleri Başkalığı, Genelge 2007.

Kur'an Kurslarında denetim Diyanet İşleri Başkanlığı müfettişleriyle, ilgili müftü ve müdürler tarafından yapılmaktadır.[47]

1.2.2. Kur'an Kurslarının Amaçları

Kur'an Kurslarının genel amaçları Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ilgili yönetmenliğinde şöyle açıklanır:

Nitelikli uygun vatandaşlara:

Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak yüzünden okumayı ve bunu sağlayıcı bilgileri (tecvid, tashih-i huruf ve talim) uygulamalı olarak öğretmek, ibadetler için gerekli sure, ayet ve duaları doğru olarak ezberletmek ve bunların meallerini öğretmek.

- Hafızlık yaptırmak.
- İslam Dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile Peygamberimiz 'in hayatı ve örnek ahlakı hakkında bilgiler vermek.
- Kur'an Kurslarının amaçları, öğretim programlarında daha somut olarak şöyle ifade edilmiştir: [48]
- Kur'an Kurslarının amacı, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrenenlerin,
- İslam dininin Allah-insan, insan-insan ve insan-tabiat ilişkilerini düzenleyen boyutunu fark ettirmek,
- İbadetler ile ilgili bilgilerini davranışa dönüştürmek,
- İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i Arapça metinden usulüne uygun okuyabilmeyi sağlamak,
- İbadetlerini ve toplum içinde gerçekleşen dini törenleri yerine getirebilecek yeterlikte Kur'an ezberine sahip olabilmelerini sağlamak,
- Kur'an'ı mealinden okuma alışkanlığı kazanabilmelerini ve ondan, yaşanan hayata ilişkin prensipler çıkarabilmelerini gerçekleştirmek,
- Hz. Muhammed'in yaşantısından değerler üretebilmelerini gerçekleştirmek,

[47] Altaş- Köylü, a.g.e, s.302-303.
[48] DİB, **Kur'an Kursları Yüzünden Okuma Programı**, Ankara 2004, s.3.

- Kültürler arası etkileşimin hızlandığı günümüzde barış kültürünün geliştirilmesi ve hoşgörü ortamının sağlanmasına katkıda bulunabilmelerine yardımcı olmaktır.

1.2.3. Kur'an Kurslarının Programı

Kur'an Kurslarında "Kur'an-ı Kerim'i Yüzünden Okuma Programı" [49]ve "Hafızlık Eğitim Programı" [50]olmak üzere iki tür program uygulanmaktadır.

a) Kur'an-ı Kerim'i Yüzünden Okuma Programı:

Kur'an Kurslarında 2010-2011 yılında pilot olarak uygulamaya konan yeni program son şekli verildikten sonra bütün ülkede ve kurslarda uygulanmaya başlanmıştır.

Bu program da, mesai saatleri içerisinde Kur'an Kurslarına gelemeyen, kamuda çalışan veya öğrenci olan vatandaşlar içini, mesai saatleri bitiminde veya hafta sonu hayatın bir parçası olan Kur'an ve dini bilgiler öğrenebilme imkânına sahip olmaktadır. Bu program kursiyerlerin ortak talebi dikkate alınarak uygun bir zaman diliminde uygulanır. Bu program farklı kurlarda Temel Öğretim ve Ek Öğretim olmak üzere iki farklı uygulama ile gerçekleşir.

Temel Öğretim Programları: Bu program birbirini izleyen toplam 4 dönem şeklinde 34 hafta uygulanır. Öğrenci seviyesine, ihtiyacına ve kurs görevlisini değerlendirmesine uygun olarak dört dönemin tümüne devam edebileceği gibi birine veya birkaçına da devam edebilir. Haftalık 12 saat Kur'an-ı Kerim, 2 saat İbadet,2 saat İtikat, 1 saat Siyer ve 1 saat Ahlak olmak üzere toplam 18 saat vardır.[51]

EK Öğretim Programları: Bu programlarda Kur'an-ı Kerim ve Dini Bilgiler adıyla iki başlık altında toplanır. Her bir kur sekiz haftadan oluşur. Yalnızca Hatim kuru 18 haftadan oluşur. Kursiyerler seviyelerine göre uygun olan kura ihtiyaçları ölçüsünde katılabilirler. Ek öğretimlerde asıl amaç, çeşitli sebeplerden dolayı uzun süreli programlara katılamayan, Kur'an eğitimi veya din eğitim- öğretimi yarıda kalan kursiyerlerin daha iyi bir eğitim-öğretim almasını sağlamaktır.[52]

---

[49] Diyanet İşleri Başkanlığı, **Kur'an Kursları Öğretim Programı (Yüzünden Okuyanlar İçin**), Ankara 2004, s.4.
[50] D.İ.B, **Hafızlık Eğitim Programı**, Ankara 2010, s. 10.
[51] D.İ.B, **Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s.7.
[52] D.İ.B, **Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s.11.

b) Hafızlık Eğitim Programı: Bu program ile hafızlık geleneğinin sürdürülmesi, geliştirilmesi ve mümkün olduğunca en kısa sürede tamamlanması hedeflenmiştir.

Hafızlık Eğitim Programı; hafızlık, ezberleme ve pekiştirme olmak üzere üç dönemden oluşur. Her üç dönemde de Kur'an-ı Kerim, Dini Bilgiler ve Sosyal etkinlik- Rehberlik adıyla üç temel alanda bulunur. Haftada 30 saat ders programda uygulanmaktadır.

Hafızlığa ayrılacak öğrenciler müftülüğün kurduğu hafızlık tespit komisyonu tarafından belirlenir. Hafızlık için azami 24 ay süre belirlenir ancak öğrencinin durumuna göre ek süre de verilebilir.

Hafızlığı bitirip, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından oluşturulan sınav komisyonunca yapılan hafızlık tespit sınavında başarılı olanlara Hafızlık Belgesi verilir.[53]

Bunların haricinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sorumluluğunda, çocukların ve gençlerin Kur'an'ı ve mealini öğrenebilmeleri, dini bilgilerini daha da geliştirebilmeleri amacıyla 3'er haftalık 3 kur şeklinde toplam dokuz hafta uygulanan Yaz Kur'an Kursları vardır.[54]

1.2.4. Kur'an Kurslarında Yapısal Durum ve Öğrenci-Öğretici Nitelikleri

Kur'an Kursları, binası, fiziki özellikleri ve kapasitesi itibarı ile birbirinin aynı değildir, çok farklı özelliklere sahiptir. Öğrenciler de aynı şekilde yaşları, öğrenim durumları ve kursa geliş amaçları bakımından birbirinden farklıdır. Aynı zamanda öğreticiler de yaş, öğrenim seviyesi, mesleki yeterlilik bakımından yeterli olup olmama durumlarına göre farklılık arz ederler.

Ülke genelindeki Kur'an Kurslarının önemli bir kısmının mülkiyeti dernek ya da kursiyerlerin yardımı ile karşılanır. Bazı Kur'an Kursu binaları fiziki olarak her donanıma sahip müstakil bina şeklinde iken bazıları da cami müştemilatı içinde ışık, hava göremeyen nemli yerlerde olabilmektedir. Bu olumsuz durum kursiyerlerin

[53] D.İ.B**, Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s.27.
[54] Aydın, a.g.e, s.109.

öğrenme motivasyonlarını olumsuz etkilemekte ve kursa olan talepleri de azaltmaktadır.[55]

Kur'an Kurslarında %90' ı ev hanımlarından oluşan kadınlar, öğrenci potansiyelini oluşturur. Buradaki öğrencilerin yaş durumu 80 yaşa kadar ulaşabilmektedir. Öğrenciler arasında emekli hanımlar olduğu gibi çoğu ilkokul mezunu hanımlardır. Son yıllarda lise ve üniversite mezunu hanımların sayısında da artış olmuştur.

Öğrencilerin tamamına yakını Kur'an'ı daha iyi öğrenebilmek için kursa gelmektedir. Öğrenciler, kursta öğrendikleri bilginin hayatta uygulanabilir olması ve kalıcı etki bırakması yönünden bilgileri öğrenebilmek için sağlık problemleri, düzenli olarak gelememelerine rağmen her türlü fedakârlıkları göstermektedirler. Kurs ortamında da eğer eğiticiden ilgi, olumlu motivasyon alırlarsa kursa devamlılık oranında artışların olduğu görülür.[56]

Son yıllarda öğreticilerin çoğunluğu da İlahiyat Fakültesi mezunlarından olmaya başlamıştır. Öğreticiler bu mesleği bilinçli bir tercihle seçmekte, hizmeti ön plana çıkarmakta, sabırla, hoşgörüyle görevlerini yerine getirmektedirler. Karşılarındaki öğrenci kitlesinin yaş, anlama, bilgi seviyeleri, yönlerinden farklı olmalarına rağmen en güzel şekilde Kur'an ve din eğitimini yerine getirmeye çalışmaktadırlar.[57]

Yetişkin öğrenciler kurslarda en çok Kur'an okunmaktan ve en çok tecvit konularını öğrenip, uygulama; namaz dua ve surelerini doğru bir şekilde ezberleme üzerinde yaygınlaşmaktadırlar.

Özellikle son yıllarda ders kitaplarının geliştirilmesi ve yenilenmesiyle, görsel ve işitsel materyallerin de kullanılmasıyla eğitimin kalitesinde gözle görülür ilerlemeler olmuştur. Bu kurslarla ilgili ön yargılar bir tarafa atılıp, ihtiyaçlara ve şartlara uygun olarak programlar geliştirildiği sürece, kişi ve kurumlarda kurslara destek verince buralarda eğitimin kalitesi ve verimliliğinde artışların olması kaçınılmazdır.

---

[55]Aydın, a.g.e, s.19.
[56] Köylü- Altaş , a.g.e, s.313.
[57] Köylü- Altaş , a.g.e, s.314.

1.3.Kur'an Kursu ve Kadın

Kur'an kurslarında son yıllarda eğitim kurumlarının tarihinde pek rastlanmayan bir geçeklikle karşı karşıya kalınmıştır. Öğrencilerin yaklaşık %95'i kız ve bayanlardan oluşmaktadır. Erkek öğrencilerin sayısı hızla düşerken, kız ve bayan öğrencilerin sayısında artışlar olmuştur. Kur'an Kursu tarihinde böyle bir olayla ilk defa karşılaşılmaktadır. Kur'an Kursu, değişen şartlar karşısında kendine yeni bir öğrenci kitlesini çekti. Yeni öğrenci kitlesine sahip oluşu, bu kurumun işlevlerine yeni boyutlar kazandırdı, yeni imkanlar kattı.Kur'an Kurslarında öğrenci profilinin değişmesiyle, öğretici profili de değişti. Kurslarda görevlendirilen öğreticilerin tamamına yakını bayan oldu. Hatta müftü yardımcısı olarak atanan bayanlar da Kur'an Kurslarından sorumlu olmaya başladılar. Böylece bayanların kurslardaki öğretim eskiye nispetle önemli oranda arttığı görülmektedir. Bu yeni öğrenci ve öğretici profili ile Kur'an Kursları, aile sorunlarına son derece olumlu katkı sağlamak fırsatını yakalamış ve bunu çok iyi biçimde üstlenmiştir.[58]

Eğitim hakkından yoksun bırakılıp cahilliğe terk edilen kız çocuğu ve kadına Kur'an Kurslarında bu hak tekrar verilmiştir. Kur'an Kursu yeni çehresiyle, Kur'an ve Sünnet'i günümüz kadının bakış açısıyla anlama, okuma, yorumlamada yeni katkılarda bulunmuştur. Kur'an Kurslarındaki bayan öğrenci oldukça heterojendir. Bazıları yükseköğretim, bazıları ortaokul, lise, ilkokul mezunu veya terk, bazıları da okur – yazar değildir. Hayatta evinin dışına çıkmayan veya belirli bir insan kitlesi ile görüşen bayanlar oldukça çeşitli insanlarla etkileşim içine girmiş olmaktadırlar. Kur'an Kursları bu bağlamda bayanların sosyalleşmesinde çok önemli katkılar sağlayabilmektedir.[59]

Bayanlar Kur'an Kursu'na gelmeye başladıktan sonra adeta dünyaya gözlerini yeniden açmaktadırlar. Kursta aldıkları eğitim bayanların ufuklarını açmakta böylece hayata daha iyi tutunma imkanına kavuşmaktadırlar. İslam'ın insana hayat veren ilkelerini, değerlerini tanıdıkça ve bunları kavradıkça bayanların tutum ve davranışları değişmekte ve bu değişim hayatı güzelleştikçe bu durum ailenin tüm bireylerine yansımaktadır. Böylece de aile yaşam kalitesi yükselmektedir. Bizzat bu durum kursa

[58]Aydın, a.g.e, s.102-103.
[59] Aydın, a.g.e, s.104.

gelen öğrencilerin eşlerinden hanımlarının kursa gittikten sonra olumlu yönde değiştiğini ve bu durumdan aile bireylerinin olumlu etkilendiklerini, dolayısıyla ailece yeni bir döneme girildiğini müftülüklere gelip bildirenler olmuştur. Bayan, kursa geldikten sonra dinin bilgiye verdiği önemi görmekte ve bu sayede de eğitimin önemini kavramaktadır. Bu durum, o bayanın bir taraftan kendi bilgisizliğini gidermek için gayret etmesine neden olurken diğer taraftan da tüm aile bireylerinin bilgiyle ilişkilerinin gelişmesi için çabalamasına neden olur. Bu sayede çocukların eğitimiyle de daha yakından ilgilenmekte dolayısıyla aile içinde bilgilenme seferberliği başlamaktadır. Peygamberimizin kız çocuklarının eğitimine verdiği önemi öğrenince de eğitimde kız – erkek ayrımı yapmadan çocukların eğitiminin ne kadar önemli olduğunu kavramaktadır.

Yani kısaca şunu söyleyebiliriz ki, günümüzde Kur'an Kursları çocukların eğitimini teşvik etme konusunda çok önemli yararlar sağlamakla birlikte; genel olarak yediden yetmişe herkese eğitim seferberliğini başlatan bir kurum olarak karşımıza çıkar.

Kur'an Kurslarındaki eğitim kalitesi yükseldikçe kadın sorunlarındaki çözüme olan katkılar da artacaktır. Bu konuda Kur'an Kursları ile iş birliği halinde olma sorunların çözümüne yardımcı olacaktır. Birçok temel sorunu çözmenin temel şartlarından birisinin kadın sorunlarını halletmekten geçtiği ifade edilebilir. Bu konuda da Kur'an kurslarından yararlanmak kaçınılmazdır ve bunun için de sorunların iyi kavranıp Kur'an kursları ile iş birliği yapılmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.[60]

1.4.Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi ve Önemi

İnsanoğlu tarih boyunca din alanına hep ilgi duymuştur. Kimi zaman herhangi bir dine inanmanın gerekli olduğu kimi zaman da gereksiz olduğu şeklindeki düşüncelerden hareketle din eğitiminin yapılması gerektiği konusunda farklı değerlendirmeler ortaya atılmıştır. Günümüzde artık bu tür tartışmaların azaldığı, bunun yerine dinin en etkili biçimde hangi yaş grubuna, nasıl öğretileceği gibi konular üzerinde durulduğu belirtilebilir. "Yetişkinlerin Din Eğitimi" diye bir alanın ortaya çıkması da bu arayışların bir sonucu olarak kabul edilebilir..[61]

---

[60]Aydın, a.g.e, s. 106-107.
[61] Mustafa Köylü, **Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi**, Dem yayıncılık, İstanbul 2014, s.11.

Yetişkin eğitiminin tarihini ilk insanla başlatmak mümkündür. Çünkü yaşamın devam ettirilebilmesi için insanın olduğu yerde eğitim –öğretim sürecinin olması mutlaka söz konusudur. Büyük insanlar, filozoflar, peygamberler ilk devirlerden itibaren yetişkinlerin eğitimine önem vermişlerdir. Başlangıçta yetişkin eğitimi dini amaçlı etkinlikler olarak başlamış ve daha sonra yetişkinlik dönemi ile ilgili bilimsel araştırmaların artış göstermesiyle, yetişkinlerin çocuklar ve gençlerden farklı özellikler taşıdığı ve yetişkin eğitiminin bu doğrultuda ele alınması gerektiği vurgulanmaya başlanmıştır.[62]

İslam Dini'ne göre de "Beşikten mezara kadar ilim öğrenme" her Müslüman kadın ve erkeğin görevidir. Öğrenme konusundaki bu odaklaşma da yetişkinlik ve yaşlılık dönemine kadar uzamaktadır. Hz. Peygamber'e de "oku" diye gelen ilk emir kırk yaşında gelmiş, sahabe ileri yaşlarına rağmen öğrenme ve öğretme etkinliklerini devam ettirmiştir.

İslam dünyasında ilmi faaliyetlerin temelinde Kur'an-ı Kerim'in yer alması, Kur'an öğretimi konusuna ayrı bir önem kazandırmıştır.[63]

Yetişkin eğitiminin günümüzde değer kazanmasına neden olan önemli değişme ve gelişmeler olmuştur. Bunların en başında yetişkin nüfusundaki meydana gelen hızlı artış yani demografik alandaki gelişmelerdir.

Geniş aile yapısından çekirdek aileye geçilmesi ile aile yapısında meydana gelen değişiklikle yaşlılar yalnız kalmışlar ve daha çok ilgiye ihtiyaç duymaya başlamışlardır. Bu da yetişkin eğitimine daha fazla önem verilmesine yol açmıştır. Bir diğer önemli etken de yetişkinlerin boş zamanlarını değerlendirmek ya da emeklilikten sonraki zamanları daha verimli geçirmek istemeleri olmuştur.

Yine bilim ve teknoloji alanında meydana gelen sürekli değişiklikler de yetişkinlerin hayat boyu öğrenmeyi devam ettirmesine yol açmıştır.

---

[62] Hasan Dam, "*Yetişkin Din Eğitimi*", **On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Değerler Eğitimi Dergisi**,2003,s.31-32.

[63] M.Akif Kılavuz,**Kur'an Kursları ve Yetişkin Din Eğitimi,**(Editör:Şaban Karaköse), Etkili Din Eğitimi, TİDEF Yayınları, İstanbul 2012, s.121.

İnsan tabiatını daha iyi anlayabilmek için insan hayatının bir bütün olarak incelenme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. O yüzden yetişkinlerin davranışı da ele alınmıştır.

Yetişkinler tıbbın, edebiyatın, psikolojinin, sosyolojinin, tarihin, dinin, eğitimin ilgisi haline gelmiştir. Yani çeşitli akademik disiplinlerin konusu olmuştur. Yetişkinlerin eğitimi alanındaki gelişmelerin sonucu olarak da eğitim, yetişkin dönemiyle ilgilenen en son alan olmuştur. Yetişkinlerin eğitimi de örgün ve yaygın eğitimin hızla artmasına bağlı olarak da yetişkin eğitimi kendi felsefesiyle, tarihiyle, programlarıyla, gelişim ve öğrenme psikolojisiyle her geçen gün önemini artırmaktadır.

Tüm bu gelişmeler din eğitiminin sadece çocukluk dönemiyle sınırlandırılamayacağını hayat boyu devam eden bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.[64]

1.4.1.Yetişkinlik Döneminde Dini Gelişim

Nasıl insanın biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimi varsa, aynı şekilde dini gelişimi de vardır. Din, insan hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle insanın dini gelişimini daha iyi anlayabilmek için sadece çocukluk dönemini değil, bu dönemden itibaren hayatın son anlarına kadar devam eden dini gelişimi incelemek gerekir.[65]

Yetişkinlik dönemi ilk yetişkinlik, orta yetişkinlik ve son yetişkinlik dönemi olmak üzere üç grupta incelenir.

Yetişkinliğin ilk yıllarında inanca ilişkin araştırmalar, kişinin kendisi hakkındaki araştırmalarıdır. Bu dönemde bireyler kişisel bir varlık şuuruna, kişisel bir misyona, kişisel güce sahip olurlar ve bunun farkındadırlar. Bu dönemde aynı zamanda hayatın artık bir sonunun olduğu fikri de gelişmeye başlar. Bu duyguyla hareket eden birey, artık hayatın anlamı olduğunu kabullenir ve onu araştırır. Ölümü artık bir gerçek olarak algıladıktan sonra hayatın gerçek anlamını idrak etmeye başlar. İlk yetişkinlik yıllarında birey, ilk kez hayatın sınırlı olduğu ve yapılacak daha birçok önemli işin olduğunun farkına varır ve Yaratanın gücünü anlar böylece inancın kendi hayatındaki önemini kavramaya başlar. Yani bu dönemde sorulan temel soru: “Nasıl bir hayat

[64] Mustafa Köylü, **Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi**, Dem yayıncılık, İstanbul 2014, s.21-29.
[65]Mustafa Köylü, **Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi**, Dem yayıncılık, İstanbul 2014, s.103.

yaşamalıyım, hayatın anlam ve gayesi ne olmadır?" şeklinde olmaktadır. Ayrıca bu dönemde bazı bireyler, dini boyutu kendi hayatlarının ayrılmaz bir parçası olarak kabul ederken bazıları da tam tersini düşünebilmektedir. Ancak bazen sevilen bir kişinin kaybı gibi ani olaylar onların dine dönüş sebebi olabilmektedir. Bu dönemdeki diğer husus da yetişkinin inancının çocukluk ve gençlik dönemindeki dini inancından farklı olmasıdır. Yine yetişkin bu dönemde önceki dini inançlardan sıyrılarak kendi inancını kurmaya başlar.

Orta yaş döneminde, insanların yeni bir hayat safhasına girdikleri ve yeni ayırt edici bir dini inanca sahip oldukları görülür. Bu yeni inanç da kişilerin tekrar dine doğru yönelmeye ve ibadetlerini yerine getirmeye başlamasına vesile olur. Orta yetişkinlik döneminde dini inanç konusunda olmasa bile, dini yaşayış konusunda henüz tam yerleşmiş bir tutum yoktur. Bu dönem iş ve görevler açısından bireylerin yoğun dönemleri olduğu için tam olarak yerleşmiş bir dini inanç söz konusu değildir.

Son yetişkinlik döneminde de insanların yaşlandıkça dine olan ilgilerinin arttığı görülür. Yaşlıların dine olan ilgilerinin artma nedeni de ölüm korkusudur. Yaşlıların tefekküre daha çok zamanları olduğundan din hakkında daha fazla düşünmeleri de gayet doğaldır.[66] Yaşlılık döneminde insanlar, hem fizyolojik hem de psikolojik açıdan çok önemli değişiklikler yaşarlar. Gittikçe yalnızlık ve toplumdan soyutlanma hissine kapılırlar ve kendilerini değersiz hissetmeye başlarlar. Böyle bir psikolojiye sahip yaşlı bireyleri ayakta tutan en önemli şey de dini inançlarıdır. Bazı yaşlılar da hayat boyu yaptıkları hatalara pişmanlık duyarlar ve kendilerini bağışlatmak için ibadete yönelirler. Bu nedenle yaşlılık döneminde ibadette sıklıkta artış görülür.[67]Son zamanlarda ülkemizde yapılan bazı araştırmalar da yaşla birlikte ibadetlerin yapılmasında bir artışın olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, Hasan Dam'ın Samsun'da yetişkinlere yönelik yaptığı araştırmasında yaş yükseldikçe namaz kılma ve oruç tutma oranında artışın olduğu ortaya çıkmıştır.[68]

---

[66]Mustafa Köylü, **Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi**, Dem yayıncılık, İstanbul 2014, s.152-163.
[67] Macid Yılmaz, *"Yaşlılıkta Manevi Destek ve Din Eğitiminin Öne*m", **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sayı 39, Erzurum 2013, s.247- 249.
[68] Hasan Dam, *Yetişkinlerin Din Eğitimi*, **On Dokuz mayıs Üniversitesi**, **Sosyal Bilimler Enstitüsü**, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**,2002,s.94-97.

1.4.2.Yetişkinlik Döneminde Öğrenme Yeteneği

Uzun yıllardır yapılan araştırmalarda yaşlılık dönemiyle birlikte zekanın da azalacağı görüşü benimsenmiştir. Ama günümüzde yapılan araştırmalarla yaşın artmasıyla zekanın azalma göstereceği görüşünün doğru olmadığı ortaya çıkmıştır.[69]

Zeka düzeyleri yaş ilerledikçe düşmemekte, yeterli zaman ve uygun ortam hazırlandığında yetişkinler de gençler kadar etkili öğrenebilmektedir.[70]

İyi bir eğitim – öğretim görmüş, başarılı mesleği olanların yaşlarının artmasıyla zekalarında bir gerilemenin ortaya çıkmadığı görülmüştür. Hakim olan görüş, her yaşta her kişinin çoğu şeyi, şartlar uygun hale getirildiğinde öğrenebileceği şeklindedir. Çocukların eğitimi ile yetişkinlerin eğitimini bir tutmamak gerekir. Eğer yetişkinleri başarılı bir şekilde yetiştirmek istiyorsak ve onlara bir şeyler öğretmek istiyorsak öncelikle yetişkinlerin çocuklardan farklı şekilde öğrendiklerini unutmamamız gerekir. Bundan dolayı da yetişkinleri öğretme konusunda da farklı yaklaşımlar ortaya çıkar.[71]

Yetişkinlerin gelişimleri, öğrenim gereksinimleri ve öğrenme özellikleri çocuk ve gençlerden farklıdır. Bu yüzden de yetişkin din eğitiminin amaçlarının, konu seçimlerinin, uygulanacak yöntemlerinin farklı olması zorunludur. Aksi durumda ihtiyaç ve beklentilere cevap vermeyen, onların öğrenme özelliklerine uygun olmayan eğitim programları istenilen sonucu vermeyecektir.[72]

Yaşlılığa karşı en mükemmel silah, bilgili olmaktır. Çünkü bilgi, insanı hiçbir zaman bırakmaz. Her gün mevcut bilgiye yeni şeyler katarak yaşlanmak bu kişilere onurlu bir hayat sürme imkanı tanır. Sürekli eğitim aynı zamanda yaşlılık yıllarının kalitesini de yükseltir.[73]

---

[69]M.Akif Kılavuz,**Kur'an Kursları ve Yetişkin Din Eğitimi**, Etkili Din Eğitimi, TİDEF Yayınları, İstanbul 2012, s.122.

[70] Hasan Dam," *Yetişkinlerin Din Eğitimi (Doktora Tezi*)", **On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir 2002, s.32.

[71]Mustafa Köylü, **Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi**, Dem yayıncılık, İstanbul 2014, s. 178.

[72] Hasan Dam, *Yetişkinlerin Din Eğitimi*, **On Dokuz mayıs Üniversitesi**, **Sosyal Bilimler Enstitüsü**, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**,2002,s.32.

[73] M.Akif Kılavuz," *Yetişkinlik ve Yaşlılık Döneminde Eğitim ve Din Eğitiminin Önemi*", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi** , C:11,Sayı:2,2002,s.64.

Yaşlı yetişkinler de topluma önemli katkılarda bulunabilirler. Nitekim Kur'an-ı Kerim'deki Hz. İbrahim ve Sara hikayesinde meleklerin onlara yaşlılık döneminde bir çocukları olacağını müjdelemesi[74] yaşlanma döneminin mucizevi verimlilik dönemi olabileceğini de vurgular. Yine Zekeriya Peygambere melekler oğlu Yahya'yı kemiklerinin zayıflayıp, saçlarının ağardığı dönemde müjdelemişlerdir.[75]

Hayatın son dönemindeki bu mucizevi verimlilik imajı, aslında yaşlılığın bir iniş dönemi olmadığını bize göstermektedir. Zaman geçtikçe insanın vücudu zayıflayabilir, bazı fırsatlar da azalabilir ama zaman, bir insana sahip olduğu imanını daha da kuvvetlendirir, hayatın ve evrenin gerçek yaratılışının kavranmasını da kolaylaştırır. Bazı dini etkinliklere yaşlılar, gençlik dönemlerindeki kadar katılmıyor olsalar da, onların manevi hayatları daha zengindir. Yaşlı insanlar fiziksel sınırlamalara rağmen inanç toplumunun etkinliklerindeki zincir halkalarından biri olurlar.[76]

Din, yaşlılık döneminde birey için, daha anlamlı hale geldiğinden dini inanç ileri yetişkinlik döneminde kuvvetli bir güç olmaktadır.[77]

1.4.3.Yetişkinlerin Öğrenmesinde Tecrübenin Önemi

Tecrübe ve görgü birikimi yaşlı yetişkinler için bir avantajdır. Yetişkin bireyler, daha önce yaptıklarından yola çıkarak yapacaklarına dair bir öngörü oluşturabilirler. Yaşlanma dönemi de bir bakıma tecrübenin olgunlaştığı bir dönemdir. Tecrübe yolu ile birey, olaylara bakış açısını genişletir, daha iyi bir yargılama geliştirir ve hikmete ulaşır. Bu açıdan da, tecrübe yaşlanma dönemindeki insanlara dini ve psikolojik yönden benliğin sınırlarının aşılıp, yüce olana yönelme fırsatını doğurur.[78]

Yetişkin eğitiminde, yetişkinin tecrübesi öğretmenin bilgisi kadar önemlidir. Bu yüzden her iki taraf da karşılıklı fikirlerinden istifade etmelidirler.

---

[74] Hud, 11/72.
[75] Meryem, 19/4-9.
[76]M.Akif Kılavuz,**Kur'an Kursları ve Yetişkin Din Eğitimi,** Etkili Din Eğitimi, TİDEF Yayınları, İstanbul 2012, s.127.
[77] Yılmaz, a.g.m, s. 252.
[78]M.Akif Kılavuz,**Kur'an Kursları ve Yetişkin Din Eğitimi,** Etkili Din Eğitimi, TİDEF Yayınları, İstanbul 2012, s.128-129.

Yetişkinlerin kendileri açısından tecrübenin büyük önemi vardır. Çünkü yetişkinler kendilerini tecrübeleri ile tanımlamaktadırlar. Bundan dolayı da katıldıkları eğitim ortamlarında kendi tecrübelerine yer verilmezse veya bu tecrübelerin değeri küçümsenirse onların kendileri reddedilmiş olur. Bu yüzden yetişkin eğitimcileri tecrübeleri bir kaynak olarak kullanmalıdır. Öğrencilerin yeni bilgileriyle eski bilgiler çatışmamalı, bunlar birleştirici ve bütünleştirici nitelikte olmalıdır. Bunun için de yetişkinlerin tecrübelerinden istifade edilmelidir.[79]

1.4.4.Yetişkin Eğitiminde Fiziki ve Psikolojik Çevrenin Önemi

Yetişkinlerin iyi öğrenebilmeleri için stres altında olmamaları, hoş olmayan rahatsız edici durumların olmaması gerekir. Aksi takdirde yetişkin stres içine girer ve öğrenmesi olumsuz yönde etkilenir. Bu yüzden yetişkin eğitiminde fiziki ve psikolojik çevrenin önemi büyüktür.[80]

Yetişkin eğitimi yapılan fiziki çevrenin ferah, aydınlık, geniş ve iç açıcı mekanlar şeklinde olması gerekir.[81] Sandalyeler yetişkinlerin rahatça oturacağı şekilde ayarlanmalı, ısı sistemi uygun bir şekilde olmalı, sınıf dekoru çok iyi ayarlanmalı, sınıf ne çok kalabalık ne de çok tenha olmalıdır. Işıklandırmayı yaparken de yetişkinin görme ve işitme durumları da göz önünde bulundurulmalıdır.

Fizik çevre düzenlemelerinin yanı sıra psikolojik çevre de yetişkin öğrenmesinde çok önemlidir. Yetişkinlerin bulunduğu çevre yetişkinlerce saygı duyulma, kabul edilme, desteklenme hissi verecek şekilde olmalıdır. Bunların yanında gülünç duruma düşmeden karşılıklı ifade özgürlüğü olan bir ortamın olması gerekir. Eğitim ortamında karşılıklı saygı olmalıdır. Burada en önemli faktör de öğretmenin tutum ve davranışlarıdır. Yetişkin eğitimine katılan kişilere herkesin ayrı bir birey olduğu ve hepsinin de saygıya layık oldukları hissinin kazandırılması gerekir. Aksi takdirde utanıp sıkılırlarsa öğrenme ortamına katılma konusunda ya ilgisiz olurlar ya da terk ederler.[82]

---

[79] Mustafa Köylü, **Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi**, Dem yayıncılık, İstanbul 2014, s. 197-198.
[80]Mustafa Köylü,**"Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi"**(Editör: Şaban Karaköse), Etkili Din Eğitimi, TİDEF Yayınları, İstanbul 2012, s.110.
[81] Abdurrahman Dodurgalı**, Sevgi Peygamberi ve Yetişkin Din Eğitimi**, Rağbet Yayınları, İstanbul 2002, s.65.
[82] Mustafa Köylü,**"Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi"** Etkili Din Eğitimi, TİDEF Yayınları, İstanbul 2012, s.111.

1.4.5.Yetişkinlerin Kur'an Kursuna Gelme Gerekçeleri

Yaşlılık dönemlerinde insanlar, fizyolojik ve psikolojik açıdan önemli değişiklikler yaşarlar. Aslında yaşlanan birey, iç dünyasında çeşitli çatışmalarla karşı karşıyadır. Yaşlanan bedenler artık sağlık problemleriyle gerilemekte ve eş, akran ve yakınlarının kayıplarıyla da duygusal sarsıntılarla karşı karşıya kalırlar. Gittikçe yalnızlık içine giren yaşlılar, kendilerini topumdan soyutlama duygusuna girerek değersizlik hissine kapılırlar.[83] Bu psikolojide olan yaşlı bireyleri ayakta tutup hayata tekrar bağlamak için yakın çevreden gelecek olan ilgi, sevgi ve kendilerinin sahip olduğu inanç da etkili olacaktır. Çünkü dini duygu ve düşünceler, insanın her yaş döneminde hayatının anlamını ve kalitesini artırır. Din ve dine olan inanç, insanın var oluşundan ölümüne kadar hatta ölümden sonrasına kadar yaşamını onu tatmin edecek açıklamalarla zenginleştirdiği için yaşlı bireylerin de yaşadığı hayatın anlam ve kalitesine katkıda bulunur.[84]

Yaşlılık psikolojisinde dini bilginin artmasıyla yaşlılarda dini inanç önem kazanır. Geçmiş hayatlarında düzenli bir dini hayat yaşamamış bireylerde hayatın zevklerinin sona ermesiyle birlikte ölüm gerçeğinin kendisini hissetmeye başlarlar. Bu yüzden de hayatlarına bir amaç ve anlam katan dini değerlere de kolayca bağlanırlar.[85] Dine olan bu bağlanmada yaşlı bireyin var oluş ve ölüm gerçeğini anlama ihtiyacından ileri gelir. Bazı yaşlılar, geçmiş hayatlarındaki hatalara pişmanlık duyarak geçmişi onarma içine girerler ve bu suçluluk duygularını azaltabilmek için de kendilerini affettirmeye yönelik davranışlar gösterirler. Zararlı tutum ve alışkanlarını bırakmaya başlarlar. Bu dönemde Allah inancı ve ölümden sonraki hayat ile ilgili olan inanç da güçlenmeye başlar. Dinin kazandırmış olduğu bu inançla yaşlılar, çevreyle daha uyumlu olmaya başlarlar ve yaşam doyumları da artar.[86] Toplum içinde dini yaşamı seçen yaşlılarda kişisel uyum daha yüksek olur. Yaşlı bireylerde dini inanç, ölüm korkusunu azaltarak, onlara insanlarla dostluk kurma imkânı sağlar ve büyük kayıp durumlarında acılarını

---

[83] Hayati Hökelekli**, Din Psikolojisi**, TDV Yayınları, Ankara 1996, s.286.
[84]Yılmaz, a.g.m, s.247.
[85] Mustafa Köylü, "*Ruh ve Beden Sağlığı ile Din İlişkileri Üzerine Yapılan Araştırmaların Bir Değerlendirmesi***", On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sayı:28, yıl 2010, s.8, 10-11.
[86] Yılmaz, a.g.m, s. 247-248.

yenmeye yardım eder. Birçok ruhsal çöküntü durumlarında inanç duygusu yaşlı bireylerin yardımına koşar.[87]

Bireyler, artık yaşlılık dönemlerinde ibadetlerinde en olgun seviyeye ulaşırlar ve aktif bir şekilde dini hayatlarını iyileştirme çabası içine girerler. Artık birer dindar şahıs olarak görünürler.[88] Bireylerin ruh sağlığını koruyan bu durum, onların özellikle hayata bağlanmasını ve hayatta neşelerini artırıcı bir rol oynamaktadır.

Yetişkinlerin Kur'an Kursuna gelmelerine de vesile olan önemli etken de din duygusudur. Bunun yanında yine yalnız kalmamak, toplum içinde arkadaşlık kurarak saygı görmek toplumda kabullenmiş olmak da çok önemli etkenlerdir. Boş zamanlarını değerlendirme isteği de bir diğer önemli faktördür.

Tüm bunlar özetlenecek olursa, dinin inancın hayatın ileri yetişkinlik döneminde kuvvetli bir güç olduğu görülmektedir. Çünkü yaşlı bireylerde din, önceki hayatlarına göre daha anlamlı hale gelmektedir. Bu yüzden de yaşlı bireylerin büyük kısmı manevi içerikli hizmetlere karşı da büyük ilgi duymaya başlarlar. Bu yüzden de ileri yaş gruplarının da din hizmetleri konusunda ihmal edilmemesi önemle üzerinde durulması gereken bir konu olmaktadır.[89]

---

[87] Hasan Dam," *Yetişkinlerin Din Eğitimi (Doktora Tezi*)", **On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir 2002, s.51.
[88] Ali Ünal," *Yetişkinlerde Din Olgusu ve Kur'an Kurslarında Öğretim*"**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara 2008, s.44.
[89] Yılmaz, a.g.,m s.252.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1.Araştırma Modeli

Araştırmanın konusunu belirlemekle başlayıp elde edilen verilen toplanması ve bu verilen çözümlenmesine kadar geçen süreç araştırma modelini belirler.[90] Kur'an Kursu'ndaki bayan öğrencileriyle yapılan bu araştırmamızda mülakat yöntemi uygulanarak çalışma yapılmıştır.

Mülakat yöntemine görüşme de denilmektedir. [91] Nitel araştırmamızda mülakat en çok kullanılan yöntemlerden bir tanesi görüşme yöntemidir. Görüşme, önceden belirlenmiş, bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı bir iletişim süreci yani sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. [92]

Mülakatlar, özellikle niçin sorusuna cevap aranılan durumlarda en ideal veri toplama yöntemi olur. [93]

Bir anket çalışması gibi olan mülakatın iki temel amacı vardır:

a) Kaynak kişi tam ve doğru cevap vermesi konusunda güdüler
b) Kişinin sosyal isteklilik, uyum gibi kaynaklardan gelen yanlılıklarını bertaraf etmeye çalışır. Mülakatı yapan mülakatçı kaynak kişi ile etkileşim içinde olur ve bu amaçları gerçekleştirir.[94]

Görüşme, sıradan sohbetten farklılıklar gösterir. Görüşmeci önceden ayarladığı soruları sorar ve cevapları kaydeder. Görüşmeciler, görüşme yapılanla uyumlu ilişki kurarlar ama her zaman tarafsız ve objektif kalmak zorundadırlar. Yanıtlayıcıların

[90] Zeki Aslantürk, **Sosyal Bilimler için Araştırma Metot ve Teknikleri**, Çamlıca Yayınları, 6.Baskı, İstanbul 2004, s.64.
[91] Ali Balcı**, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler**, Pegem Yayıncılık, 12.Baskı, Ankara, 2016, s.165.
[92] www.ataof.com.
[93] www.oguzcetin.gen.tr.
[94]Balcı, a.g.e s.165.

bilgiler açığa vururken kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak için mahcubiyetlerini, korkularını ve şüphelerini azaltmaya çalışırlar. [95]

Mülakat süreci, bir plan dahilinde hazırlanırsa etkililiği artırılabilir. Bu süreç içersin de önce mülakatın amacı ve yönteminin belirlendiği hazırlama aşamasından sonra mülakat için fiziksel ortam rahat bir şekle getirilince mülakata zihinsel olarak hazırlık sağlanır ve düzenleme aşaması yani mülakat sürecinde ikinci basamak da gerçekleştirilmiş olur. Daha sonra sorular adaylara sorulur ve adaylara saygıyla yaklaşarak onlar konuşmaya sevk edilir. Mülakatın yönetimi de bu şekilde gerçekleştikten sonra [96] artık çıkış aşamasına gelinir, yanıtlayıcıya teşekkür edilir ve görüşmeci ayrılır. Daha sonra sessiz, özel bir yere giderek görüşmeci, değerlendirmesini yapar. [97]

Mülakat sonucunda daha geçerli ve tam bilgi toplayabilmek için kaynak kişinin soruları ve cevap alternatiflerini anlaması ve gerekli gayreti gösterebilmesi için güdülenmesi gerekir. Bunun için de mülakatçı dostça bir ortam oluşturmalıdır. Kaynak kişinin mülakatçıyı sevmesi gerekir. Mülakatçının başlangıçtaki ses tonu, tavrı, ilk birkaç dakikası çok önemlidir. Mülakatçının güvenirliğini gösterecek resmi bir yazısı olmalıdır. Mülakatçı başladıktan sonra davranışları dostça, saygılı ve konuşması yansız olmalıdır. Mülakatın başarısı büyük oranda yansız bir örneklem seçilmesine bağlıdır.

Sorular sorulurken hiçbir açıklamayı gerektirmeyecek şekilde açık, anlaşılır, net anlamlı olmalıdır. Aksi halde açıklama yapılırsa cevabın yanlılığını değiştirebilir. Kaynak kişi yol gösterici bir tavır beklese de mülakatçı bundan uzak durmalıdır.

Kaynak kişinin verdiği cevapların kaydedilmesi mülakat sürecinin en zor aşmasıdır. Açık uçlu sorular cevaplanırken mülakatçı tam, kelimesi kelimesine bir kayıt yapmalıdır. Anında düzeltme yapma ve kayıt bu aşamada en iyisidir. Mülakatçı toplanan verileri değerlendirirken de yanlılıktan kaçınmalıdır. [98]

---

[95] W.Lawrence Nevman, **Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar**,(Çeviren:Sedef Özge),Yayın Odası, C. II, İst. 2007, s.441.
[96] Balcı, a.g.e, s.165.
[97] W.L. Nevman a.g.e, s.445.
[98] Balcı, a.g.e, s.166 – 170.

Pratikte uygulamaya konulan yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış mülakat türleri mevcuttur.[99] Çalışmamızda açık uçlu sorular önceden hazırlanmış olup, bu sorular üzerinde durularak ayrıntılı bilgi elde edilmeye çalışılmış yani yarı yapılandırılmış mülakat çeşidi kullanılmıştır.

2.2.Uygulama ve Verilerin Analizi

Mülakat çalışmasını uygulamadan önce Kur'an Kursları buradaki din eğitimi ve yetişkin açısından önemini anlatan teorik bölüm hazırlanmıştır.

Soruların hazırlanma aşamasında da kendi Kur'an Kursumuza gelen öğrencilerin kursa gelmeden önceki ve kursa geldikten sonraki durumları üzerine konuşulup kişilikleri üzerinde değişiklik olup olmadığı, aileleri tarafından bunların fark edilip edilmediği veya kursa gelmeden önceki beklentilerine ulaşıp ulaşılmadıklarına dair konuşmalar yapılmış ve bunlar dahilinde bir görüşme formu hazırlanmıştır.

Mülakat formu hazırlandıktan sonra da Kastamonu Valiliği'nden resmi izin alınarak görüşmelere başlanılmıştır. Görüşmeler 2016-2017 eğitim – öğretim yılında Kur'an Kursu'na gelen bayan öğrencilerle sadece 19 – 26 Mayıs 2017 tarihlerinde yapılmıştır. Bu süreçten beş Kur'an Kursu'na gidilerek görüşmeye istekli olan bayan öğrencilerle mülakat yapılmıştır.

Mülakat bittikten sonra görüşme aynı şekliyle tek kayda geçirilmiştir.

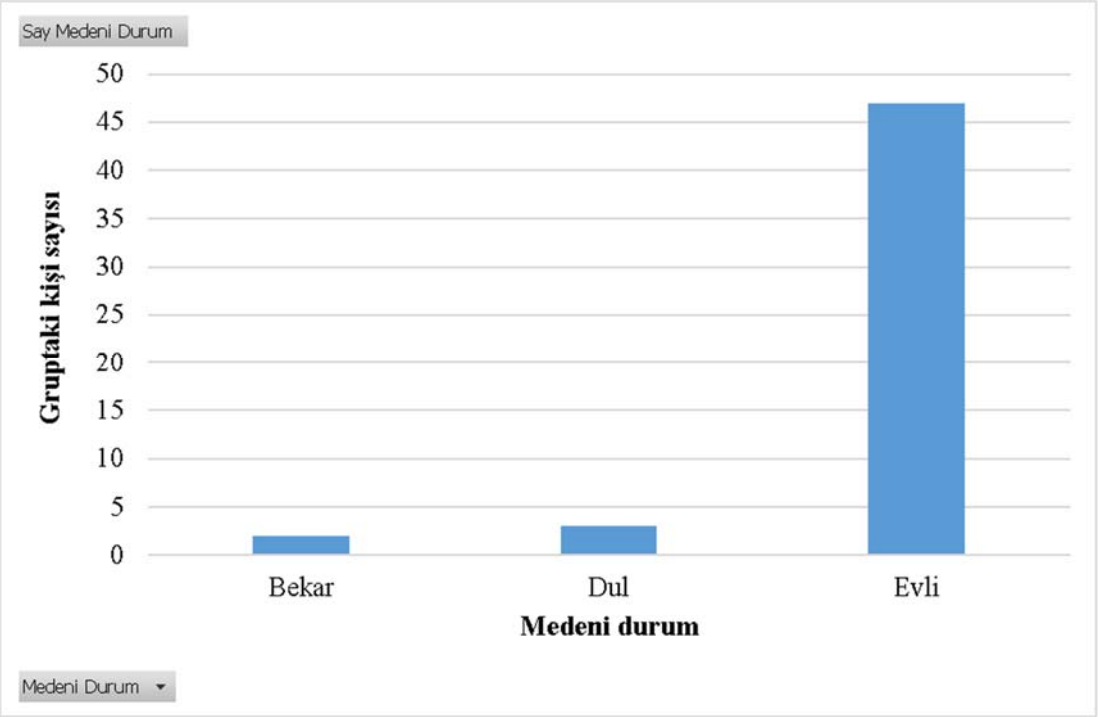
Önceden hazırlanan sorularla yarı yapılandırılmış olarak gerçekleştirilen çalışmamızda mülakatlarda, temel konuyu açan, mülakatı daha da belirginleştirerek ayrıntılı hale getirecek açıklayıcı yan sorular katılımcılara sorulmak üzere önceden hazırlanmıştır. Mülakat, ortalama 30 dakika sürmüş, anlatılanlar ses kaydına alınmış ve aynen olduğu gibi yazıya geçirilmiştir.

Mülakat sonrasında elde edilen veriler açık bir biçimde okunarak düzenlenmiş ve görüşmeler üzerinde bir değişiklik yapılmamıştır. Doğrudan alıntılarla yorumlar

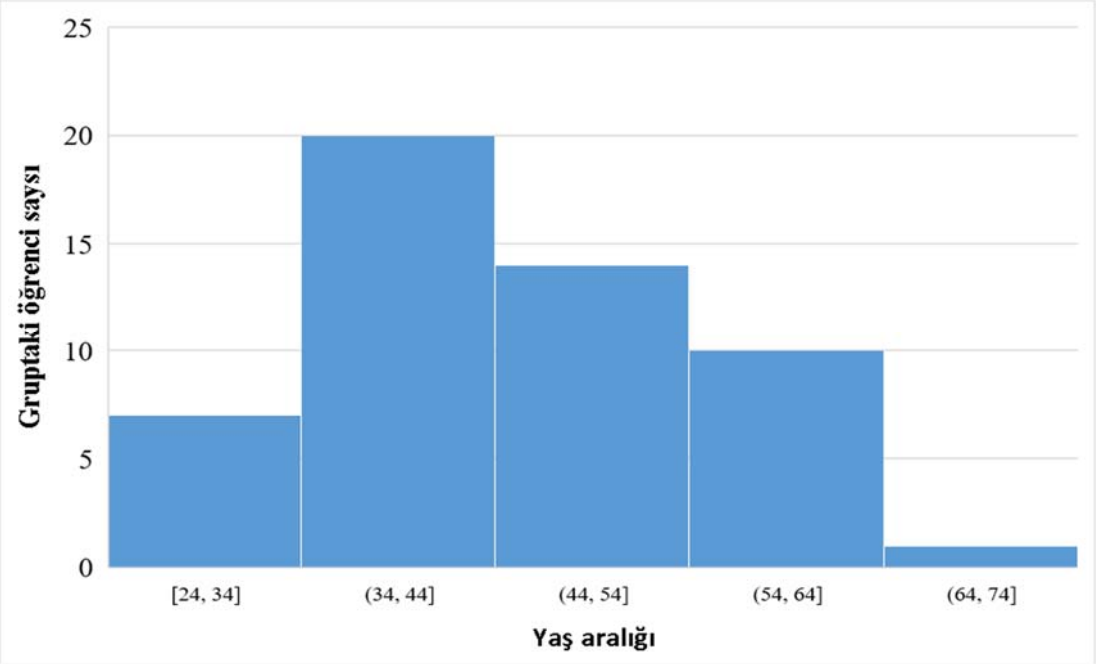
[99] Balcı,a.g.e,s.166

yapılmıştır. Bu çerçevede elde edilen veriler incelenmiştir. Bu bağlamda da Kur'an Kurslarındaki yetişkinlere yönelik olan din eğitiminin bayanların kendi kişilikleri ve aile hayatı üzerinde bir değişikliğin olup olmadığına dair bir takım tahmin ve yorumlarda bulunulmuştur.

2.3 Öğrencilerin Genel Durumları

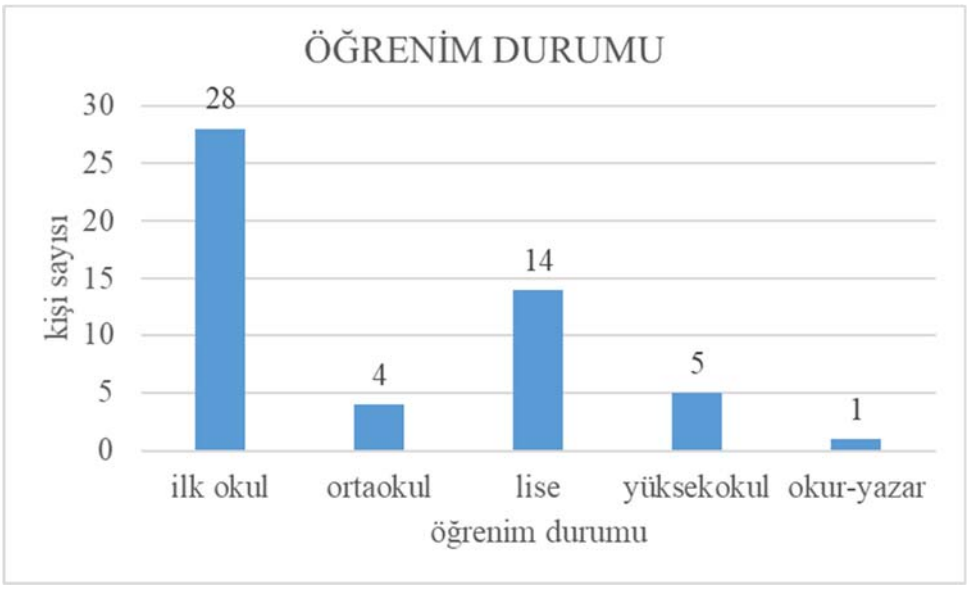
Grafik 1: Mülakata Katılan Öğrencilerin Medeni Durumları

Grafik 2: Mülakata Katılan Öğrencilerin Yaş Aralığı

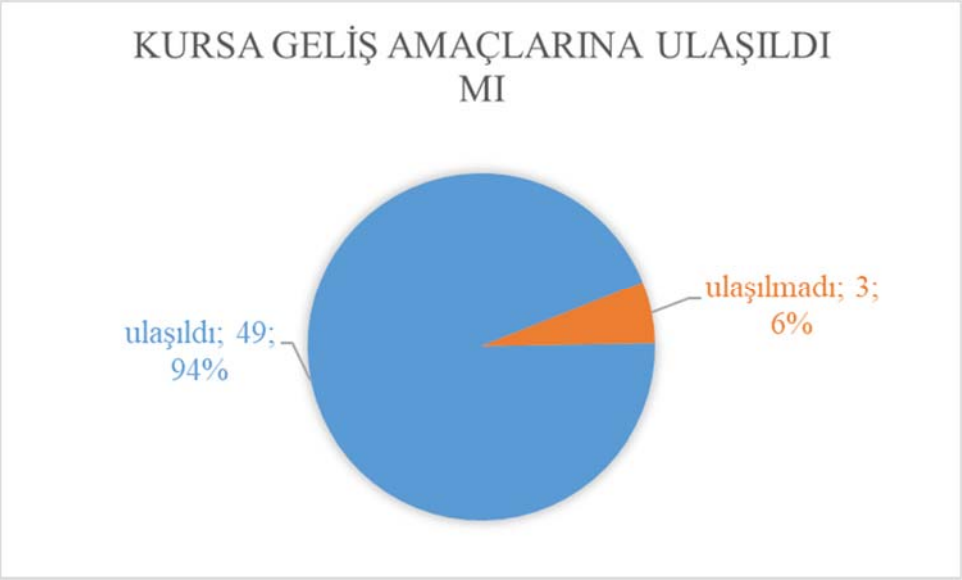
Görüşmeye katılan grubumuz 52 kişiden oluşmaktadır. Grafik-1'de de görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğunu 34 – 44 yaş aralığındaki bayanlar oluşturmaktadır.

Bu bayanlardan da grafik -2'de görüleceği üzere 2 'si bekar, 3'ü dul, 47 tanesi evlidir.

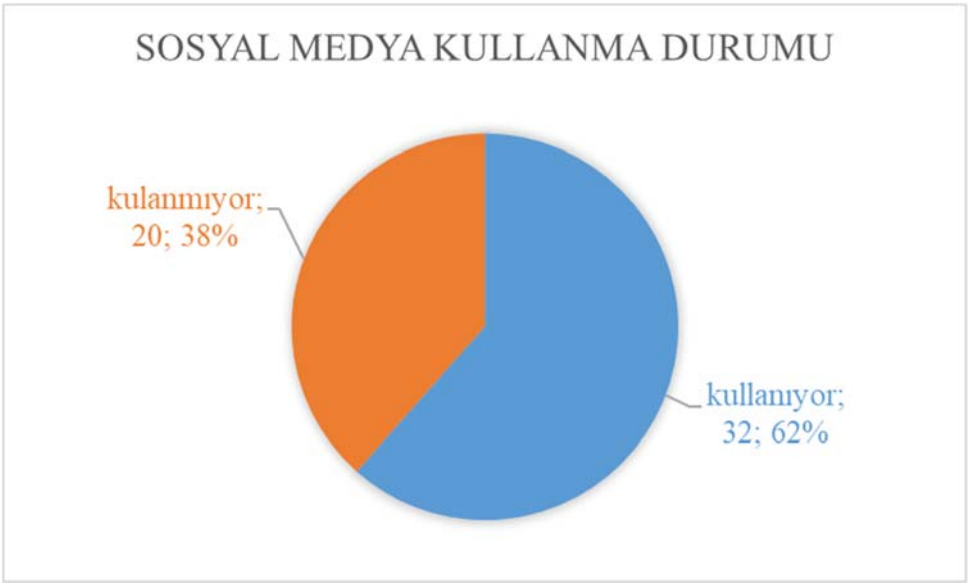
Grafik 3: Öğrencilerin Öğrenim Durumları

Grafik 3'e bakıldığı zaman katılımcıların 28'inin ilkokul, 4'ünün ortaokul, 14'ünün lise, 5'inin yüksekokul mezunu olduğu 1 kişinin de sadece okuryazar olduğu görülmektedir.

Grafik 4:Kursa Geliş Amacına Ulaşılma Durumu

Mülakata katılanlardan 49 kişinin kursa geliş amaçlarına ulaştığı, 3 kişinin de kursa geliş amaçlarına ulaşamadığı Grafik 4'te açıkça görülmektedir.

Grafik 5: Öğrencilerin Sosyal Medya Kullanma Durumu

Grafik 5'e bakıldığı zaman da katılımcıların 20'sinin sosyal medya kullanmadığı, 32'sinin de sosyal medyayı kullandığı görülmektedir.

2.4.1. Kur'an Kursu'ndaki Din Eğitiminin Bireysel Etkileri

Burada öncelikle mülakata katılan öğrencilerin aldıkları din eğitiminin onların kendi bireysel hayatlarındaki etkilerine dair bulgulara yer verilmiştir.

2.4.1.1. Kur'an Kursundaki Manevi Eğitimin Kişinin Ruh Dünyasına Etkisi ve Bunun Davranışlarına Yansıması Durumu

Kastamonu ili içerisinde 5 Kur'an Kursu'nda din eğitimi alan bayan öğrencilerle yaptığımız görüşmelerde bireylerin ruh dünyalarının olumlu yönde etkilendiğini destekleyen cevaplar verdiklerini tespit etmiş bulunmaktayız.

Tablo 1: Kuran Kursundaki Eğitimin Bireysel Etkileri Tablosu

Soru 1		Psikolojik Rahatlık	Düşünce ve yaşam tarzı	Dini yaşamda hassasiyet	Aile için düzen	Sabır ve şükürde artış	Olumlu davranış değişikliği
	Sayı	39	17	28	17	11	24
	Yüzde katkı	75%	33%	54%	33%	21%	46%

Tablo 1'de de görüleceği gibi Kur'an Kurslarına gelen öğrencilerin %75'nin kursa geldikten sonra bir psikolojik rahatlama içine girdikleri görülmektedir. Bu doğrultuda psikolojik rahatlamaya dair bazı katılımcıların görüşlerini aktarmak yerinde olacaktır:

- K7: Kurs çok güzel. İnsanlar psikolojik ilaç kullanıyor. Aslında hiç gerek yok çünkü kurslar çok sakinleştiriyor.
- K18: Kursa geleli sinirlenmem azaldı. Hatta depresyon ilacı kullanıyordum. Buraya geleli onu da bıraktım.
- K29: Hayatım çok değişti. Çok sinirliydim. İlaç kullanıyordum. Artık Çok mutluyum.
- K39: Daha huzurlu oldum. Ben depremden çok korkardım. Evde duramazdım ama şimdi kursa geleli artık evde çok rahatım hiç korkmuyorum çok

huzurluyum. Huzurla başımı yastığa koyuyorum. Kesinlikle birçok terapiden, psikolojik ilaçtan çok daha faydalı bir şey varsa Kur'an'la meşgul olmak. İnsanların ilaç bağımlısı olmasındansa, Kur'an ortamlarına gelmesini tavsiye ederim.

- K24: Asabiliğim, panik ataklığım vardı. Bunlara kursun faydası oldu. Çözümün benim elimde olduğunu anladım.
- K25: Kafamdaki sıkıntılar buraya gelince dağılıyor, tansiyonum düzeliyor. Buraya gelince içim rahat oluyor.

Bu ve bunun benzeri aldığımız cevaplarla bayanların kurs ortamına gelip Kur'an öğrenmeye başladıktan sonra psikolojik açıdan rahatladıklarını tespit etmiş bulunmaktayız. Hatta bayanların din eğitimi ile hemhal olmasından sonra sağlık durumlarında görülen iyileşmeler son yıllarda psikoloji ve tıp alanında yapılan araştırmaları destekler mahiyettedir.

Son yıllarda sadece ilahiyat alanında değil tıp alanında yapılan araştırmalar dindarlık seviyesi yüksek olan kişilerin, dindarlık seviyesi düşük olanlara göre psikolojik açıdan daha sağlıklı olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte dinin insanların ruh dünyasına olumlu katkılar sağladığı dindarlık düzeyi yüksek kişilerin dindarlık seviyesi düşük olan kişilere oranla daha az kaygı duydukları tespit edilmiştir. [100]

Nasıl ki beden sağlığı için, vücut organlarının sağlıklı ve dengeli bir şekilde çalışması gerekiyorsa, ruh sağlığının iyiliği için de ruh sağlığını oluşturan unsurların bir uyum ve denge içinde olması gerekir. Ruh sağlığını oluşturan unsurların arasında da aşkın bir inanç başta gelir. [101]

Kur'an Kursu'na geldikten sonra öğrencilerin dini yaşamadaki hassasiyetlerinde de artış görülmüş ve bu da onların davranışlarında olumlu yönde değişikliklere yol açmıştır. Bu doğrultuda verilen görüşlerden bazıları da şunlardır:

- K1: Kur'an'a abdeste – namaza çok önem verdim. Başkalarına kötü davranmayıp, iyi yönde bilgi vermeye başladım.

[100] Nurullah Altaş- Mustafa Köylü**, Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri**, Gündüz Yayıncılık, Ankara 2012, s.112.
[101] Altaş-Köylü a.g.e, s.98.

- K2: Kur'an kursuna geleli daha rahat oldum. Alttan almaya başladım, kimseye kötü söylemedim. Kendi odama gidip Kur'an'ımı okuyup rahatladım.
- K3: Kimseye kötülük yapmak istemiyorum. Hak – hukuka, haram – helale daha iyi bilmeye başladım.
- K7: Kursa geleli çok sakinleştim, hoş görülü, mantıklı, art niyet aramayan bir insan oldum.
- K9: Her karşılaştığım olayı imtihan olarak görmeye başladım. Dünya boş diyerek sabretmeye başladım. Din, Kur'an hakkında hiçbir şey bilmediğimi anladım
- K15: Dünyaya yeni gelmiş gibi oldum. Canım sıkılır sıkılmaz Kur'an'ımı okuyorum. Hemen sinirlenince salavat getiriyorum, sakinleşiyorum.
- K26: Sinirimi, öfkemi yenemeye başladım. Günahın ne olduğunu öğrendim. Öfke kontrolünü bile yapmaya başladım.

Verilen cevaplar doğrultusunda kursa gelen öğrencilerin din eğitimini almaya başladıktan sonra %46'sının davranışlarında olumlu yönde değişiklik olduğu görülmektedir. Özellikle günah kavramını daha iyi anladıktan sonra etraflarındaki insanlara kötü söz söylememeye, kul hakkına dikkat etmeye başladıklarının ve daha sakin olup, hoşgörülü, mantıklı, alttan alan bireyler olduklarını ifade etmişlerdir.

%54'lük bir oranlar dini yaşamdaki hassasiyetlerindeki artışın davranışlarını olumlu yönde etkileyip, düşünce ve yaşam tarzlarında değişikliğe neden olduğunu, sabır ve şükür konulara daha fazla dikkat ettiklerini ifade edenler olmuştur. Bu yönde verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

- K6: Artık sabretmeye ve şükretmeye çok dikkat ediyorum. Namazlarımın vaktine de çok dikkat ediyorum.
- K11: Sabırlı olmaya çalışıyorum. Çok dert etmiyorum, kafamı bir şeylere çok takmıyorum.
- K27: En çok düşüncelerimi etkiledi. Bilip, öğrenmenin çok güzel olduğunu gördüm, niye önceden öğrenmemişim, diye üzüldüm. Sabrımı çok iyi etkiledi. Psikolojimi çok güzel yaptı.

- K42: Burası bana sakin düşünmek için bir fırsat oldu. Rahat düşündüğüm için daha pozitif kararlar alarak evime gidebiliyorum. Düşünürken bir olayın farklı yönlerini burada görebiliyorum. Evde dururken bazen sebepsiz yere can sıkıntıları yaşıyordum. Buraya geleli bunun sebebinin dini bilgilerimdeki eksiklikler olduğunu anladım. Buradaki huzuru başka bir yerde bulamadım.
- K44: Kursa geleli sinirli halim geçti. Sabrım ilerledi.
- K46: Dünyevi sıkıntılarımı bir kenara atıp burada bir nefes alıyorum. Eve gidince de elhamdülillah çok güzel şeyler öğrendim diyerek kendimi o gün mutlu hissediyorum. Gelemediğim zaman çok mutsuz oluyorum. Ruhum rahatlıyor. Davranışlarıma da mutluluk ve enerji olarak yansıyor.

Alınan cevaplara bakıldığında dini yaşamın insana dünyanın geçici olduğunu kavratmasındaki etkisi açıkça görülmektedir. Kursa geldikten sonra dini bilgilerde artış olmuş, dini bilginin artışıyla da yaşamadaki hassasiyetlik derecesi ve bilinci de artmıştır. Böylece insanlarda içinde bulundukları durumlara şükür etme olgusu gelişmiş bu da ruh dünyalarına huzur olarak yansımıştır. Yine şükürle birlikte başlarına gelen her olaydan sabretme olgusu gelişince dünyada her daim imtihanda olduklarını düşünüp bunu da kazanmayı amaçladıklarını ifade ettikleri görülmüştür.

Kur'an okuyup rahatladıklarını böylece daha sakin düşünerek daha olumlu kararlar almaya , olaylara farklı yönlerden bakarak daha mutlu olmaya başladıklarını ifade etmişlerdir . Huzursuz yere yaşanan can sıkıntılarının da kursa geldikten sonra artık yok denecek düzeye indiği verilen cevaplar doğrultusunda tespit edilmiştir.

Tabiidir ki bireysel olarak yaşanan tüm bu değişikliklerin aile bireyleri tarafından fark edilmemesi veya aile içindeki ilişkilere yansımaması durumu imkansızdır. Bu doğrultuda ifade edilen görüşlerden bazıları:

- K1: Sinirlerim yatıştı, daha dinime düşkün oldum. Bu konuda da çocuklarıma etkili oldum. Mülayim bir kişiliğe sahip oldum, çocuklara sabrım arttı.
- K3: Evde önceden çocuklarla tartışıyordum. Şimdi daha rahatım.
- K5: Çocuklarıma ve eşime sinirlenmiyorum, alttan alıyorum.
- K6: Çocuklarıma, eşime torunuma tavsiyelerde bulunuyorum.

- K7: Kursa gelmem bende çok fazla değişiklik yaptı. Eşim ve çocuklarım da bunu çok iyi fark ediyor.
- K13: Eşime olan davranışlarım değişti. Eşime de harfleri öğretmeye başladım. Çok huzurluyum.
- K18: Çok uyuyordum. Bu yüzden eşimle tartışıyorduk. Şimdi Kur'an'ımı okuyorum. Eşimle problemliydik, Şimdi onunla daha farklı olduk. Aramızdaki inatlaşma gitti. Daha alttan almaya başladım. Eşimi de yönlendirdim, o da sakinleşti. Hayatımızda şükür eksikliği olduğunu anladık. Şimdi her şeyimiz şükürle, besmele ile olduğu için hayatımız çok farklı oldu.
- K31: İnsanları dinliyorum, sonra konuşuyorum. Artık eşimle tartışmıyorum, susuyorum.
- K34: Önceden aile ortamında gerginlik vardı şimdi o daha rahat. Daha güzel
- K52: Eşimin işinden dolayı stresi çoktu, bana yansıtıyordu, çok sinirleniyordum. Şimdi sinirlenmem geçti. Sabrım arttı. Çocuklarıma karşı daha sabırlı davranmaya daha merhametli olmaya başladım.

Katılımcıların %33'ünün verdiği cevaplara bakılırsa kursa geldikten sonra din eğitiminin etkisiyle ruh hallerinde meydana gelen sakinlikle sabırlarının arttığını ve aile içindeki ilişkilerde eşleri ile artık daha iyi anlaştıklarını, tartışmaların azaldığını, birbirlerine muhabbetlerinin arttığını, çocuklarına olan davranışlarının da daha yumuşak olduğunu ifade ettiklerini görmekteyiz. Kur'an Kursu'ndaki manevi ortam onlara ruh hallerini Allah'a arz etmeyi, sabretmeyi kazandırmış, böylece de aile ilişkileri düzelmeye başlamıştır. Kendi ruh hallerindeki değişiklik, eşi ve çocuklarını etkilemekte ve onlara karşı tavırlarını da iyileştirmektedir. Bu durumun sağlıklı nesillerle sağlıklı ve huzurlu toplumların inşa edilmesine katkı sağlayacağı belirtilebilir.

Muhakkak ki yumuşak ve tatlı sözlü olmak bir aileyi ayakta tutan en önemli iki değerlerdendir. Özellikle hadislerde yumuşak ve tatlı söz üzerinde ısrarla durulmakta ve insan üzerindeki etkiler anlatılmaktadır. "Allah, bir hane hayrını istediğinde onlara nezaket ve zarafet içinde hareket edebilen meziyeti bahşeder" [102] şeklindeki hadisiyle aileyi ayakta tutan değeri Hz. Peygamber, ifade etmiştir. Hırçın deve üzerinde bulunan

[102] Ahmet b. Hanbel**, el- Müsned**, VI, 71, 104 – 105.

Hz. Aişe, deveyi kontrol için kırbaç vurunca Hz. Peygamber, ona yumuşak ve nazik olmasını bu tutumun bulunduğu her şeyi süsleyeceğini söylemiştir. [103]

Sabır, nefsi güzel olmayan fiillerden uzak tutmak demektir. Dili kötü sözden, kalbi öfkeden korumak, sevse de sevmese de Allah'tan gelene razı olmak, sükûneti muhafaza etmek halini Allah'a art etmektir. Bugün birçok aile facialarının, boşanma olaylarının temelinde sabırsızlık vardır. Bu dikkate alınırsa aile ilişkilerinde sabrın ne kadar önemli bir erdem olduğu anlaşılır. [104]

2.4.1.2. Kuran Kursuna Düzenli Olarak Gelmeye Başladıktan Sonraki Günlük Yaşamdaki Değişim

Tablo 2: Kur'an Kursudaki Eğitimin Günlük Yaşama Etkisi Tablosu

		Planlı yaşam	Aile hayatı	Malayaniden uzaklaşma	Dini hayat	Sünneti uygulamak
Soru 2	Sayı	45	15	17	15	11
	Yüzde katkı	87%	29%	33%	29%	21%

Burada öğrencilerin Kur'an Kursu'na geldikten sonra günlük hayatlarında nelerin değiştiği veya işlerinin aksayıp – aksamadığı ve bu durumun aile hayatına nasıl yansıdığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Mülakatta verilen cevaplara bakarsak:

- K1: İşlerim daha kolay olmaya başladı. Akşama kadar bitiremediğim işleri şimdi daha kolay yapıyorum. Kursuma da geliyorum, torunlarıma da bakıyorum.
- K3: İşlerimin düzeni çok iyi oldu. Kursa gelmeden önce yapacak olduğum işlerimi yapıyorum.
- K6: Kendimi kurs saatine göre ayarlıyorum. Yemeğimi, gezmemi buraya göre ayarlıyorum. Hayatım daha düzenli olmaya başladı.

[103] Saffet Köse, **Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu**, Mehir Vakfı Yayınları, Konya 2016, s.277-278.
[104] Köse, a.g.e, s.347-348.

- K9: Önceden çok televizyon izliyordum, hiç başından kalkmıyordum. Şimdi bunu tamamen bıraktım. Artık hem buraya geliyorum, hem evin işini yapıyorum. Her işim düzenli ve daha iyi oldu.
- K14: Daha düzenli oldum. İşlerimi daha iyi ayarladım. Daha planlı olmaya başladım.
- K15: İşimi kurs saatine göre ayarlıyorum. Gezmelerimi ona göre ayarlıyorum.
- K22: Günlük hayatım daha da düzene girdi.
- K26: Her gün okula giden öğrenciler gibi hemen kalkıp gidesim geliyor. Hayatım daha çok düzene girdi. Buraya gelmeseydim yatardım.
- K30: Günlük hayatım düzene oturdu. Önceden düzensizdi.
- K42: Daha düzenli oldum. Günlük işlerimi buraya gelmeden önce yapıyorum.
- K47: Sabah kalkınca her işimi yapıyorum. İşlerimde hiçbir aksama olmadı.

Birçok bayan Kur'an Kursu'na gelmeden önce hep işlerinin aksayacağını, evini ihmal edeceğini, çocuklarına zaman ayıramayacağını düşünür. Bu yüzden de çok istemesine rağmen Kur'an ve din eğitimini hep öteler. Ama verilen ifadelerden anlaşılacağı üzere tablo 2'de de görüldüğü gibi 52 katılımcıdan 45 tanesi %87'lik bir oranla günlük işlerinin düzene girdiğini ifade etmişlerdir. Kur'an kursuna gelmeden önce daha sonra yaparım diye ertelenip daha uzun saatlerde yapılan işlerin şimdi kurs saatine göre ayarlanıp daha kısa zamanda bitirildiği belirtilmiştir. Böylece hayatları daha düzene girmiş, kendilerine de vakit ayırıp Kur'an kursuna düzenli olarak gidebilmişlerdir. Hayatlarını sadece evdeki işlerine adayan bayanlar, bu düzen sayesinde kursa gelerek kendi kişiliklerine bir değer de kazandırmış olmaktadır.

Bunun yanında hayatlarında zaten bir düzene sahip olup Kur'an kursunun hiçbir işlerini aksatmadığını, düzenlerinin aynı şekilde devam ettiğini ifade edenler de olmuştur. Bu görüşlerden bazıları şunlardır:

- K2: Günlük işlerimi kursa geleli yine aynı şekilde yapıyorum Kurs bana hiç engel olmadı. Her işi yapabiliyorum.
- K17: Düzenimde bir değişiklik olmadı. Allah yolunda olduğum için Allah, işlerimde kolaylık veriyor.
- K18: Kursa geleli temizlik hastalığım azaldı. Ama düzenimde hiçbir değişiklik olmadı.

- K25: Her işim aynı şekilde devam ediyor.
  Kur'an kursuna geldikten sonra işlerinin aksadığını ifade eden bir bayan da olmuştur. Bunun sebebini de yaşının ilerlemesinden, sağlık durumunun iyi olmamasından gücünün yetmediğini, daha sonra işini telafi ettiğini ifade etmiştir.
- K5: Bazen işlerimde aksamalar oluyor. İşimi yarıda bırakıp kursa geliyorum ama daha sonra tekrar yapıyorum. Yaş ilerleyince hepsini yetiştiremiyorum.

Kur'an Kursu'na düzenli olarak gelmeye başladıktan sonra günlerinin daha dolu geçmeye başladığını ifade edenler olmuştur:

- K10: Günlük hayatım daha dolu geçemeye başladı. Televizyon olayı azaldı, bitti konumuna geldi.

Kur'an Kursu'na düzenli gelip, gününü dolu dolu geçiren bayanlar, boş işlerden, malayaniden uzaklaştıklarını da şu ifadelerle belirtmişlerdir:

- K31: Kur'an'a gelmeden önce arkadaşıma gidiyorum, dedikodu oluyordu ya da televizyona bakıyordum, dizi izliyordum. Ama şimdi buraya geliyorum Kur'an öğreniyorum. Evimin işini daha düzenli yapıyorum.
- K33: Ev işine aşırı düşkündüm. Şimdi Kur'an daha da ağırlıklı oldu. Lüzumsuz işleri bıraktım. Daha düzenli oldum. Daha az gezmeye başladım.
- K38: Günlük işlerim daha düzenli oldu. Evde olsam televizyona bakacaktım. Buraya geliyorum Kur'an Öğreniyorum.
- K41: Normal oturma günlerim bitti. Böylece gıybet ortamlarından kurtuldum. İşlerim de daha düzenli oldu.
- K52: Evde olunca oturuyordum. Vaktim boş geçiyordu. Şimdi hayatım daha düzenli oldu.

Kur'an öğrenen ve onunla meşgul olan, din eğitimine özel vakit ayıran bayanlardan verilen cevaplar doğrultusunda %33'lük bir orana sahip bir grup, kursa gelmeden önce ne kadar boş işler ile uğraştıklarını anlayıp, kendilerini lüzumsuz işlerden soyutladıklarını, kendilerine özel zaman ayırdıklarını ve ahiretleri için de çalıştıklarını ifade etmiştir.

Ayrıca Kur'an ile meşgul olmanın din ile Allah zikri ile daha çok hemhal olmalarına vesile olduğu da belirtilmiştir. Bu durumu destekleyen ifadelerden bazıları:

- K7: İş yaparken hemen zikir ile yapıyorum ki Allah rızası için olsun diyorum. Şimdi artık televizyon bile bakarken kalbim zikirle oluyor.
- K46: Namazlarımın ardına kaza ve nafile namazları ekledim. Daha çok tövbe etmeye başladım. Kelime-i tevhidi dilime yerleştirdim. Günlük işlerim de daha düzenli oldu.

Boş vakitlerinde Kur'an'la meşgul olma, Kur'an ve namazla geçmeye başlayan hayatla ve bu öğrendiklerini uygulamaya çalışma doğrultusunda %29'luk oranla verilen cevapta kişilerin dini hayatlarında ve dolayısıyla günlük yaşamlarında değişiklik olduğu ifade edilmiştir. Bu ifadelerden bazıları:

- K9: Kur'an okuyorum, namaz kılıyorum. Önceden televizyonu çok izliyordum, hiç başından kalkmıyordum.
- K15: Gece kalkıp Kur'an ezberimi yapıyorum.
- K43: Buraya bağımlı oldum. Gelmezsem aklım burada oluyor, çok güzel. Evde durmaktansa buraya gelip Kur'an'la meşgul olmak daha güzel.

Kursta öğrenilen Peygamber'in sünnetleri ve Sahabe hanımlarının hayatları da yine günlük yaşam üzerinde etkisini göstermiştir:

- K26: Peygamberimiz 'in yaptığı davranışlardan yemek yeme ve temizlik kullarını öğrendim.
- K28: Kursa geldikten sonra tam doymadan sofradan kalkmayı öğrendim.
- K29: Peygamber'in sünnetlerini öğrendim, onları alışkanlık haline getirdim. Çok eksiğim vardı.
- K34: Başkalarının kul hakkını düşünerek daha dikkatli davranmaya başladım. Peygamberimiz 'in evden çıkarken ayakkabısını silkeleme sünnetini davranış haline getirdim.
- K43: Sahabe hanımlarının hayatını gördükçe bizim hayatımızın ne kadar rahat olduğunu gördüm.

Bayanların Kur'an Kursu'na düzenli geldikten sonra günlük hayatlarında birtakım değişikliklerin yaşandığını şu ifadelerde görmekteyiz:

- K2: Evde kalabalığız. Herkesin arasını buluyordum. Daha iyi oldum.
- K12: Kendime daha çok önem vermeye başladım. Bazı şeyleri olduğu gibi kabul etmeyi öğrendim.
- K18: Bir şeyi israf etmemeye çalışıyorum. Paylaşmayı çok seviyorum.
- K20: Buraya gelmek çoğunlukla hoşuma gidiyor, rahatlıyorum.
- K27: Burada anlatılanları evde uygulayama çalıştım. Peygamberin sünnetlerini evde uygulamaya çalıştım. Günlük hayatım düzenli oldu.
- K35: Çocuklarıma hoş görülü oldum. Sinirlerimi yendim.
- K51: Çocuklarıma öğrendiklerimi anlatmaya başladım. Sabah evden çıkarken kızım dualarını okuyor, beni dinliyor.

Verilen ifadelerden de görüldüğü üzere kursta din eğitimini alanlar kendilerine vakit ayırdıkları için kendilerine verdikleri önem artmakta ve bu da daha mutlu olmalarını sağlamaktadır. Bu mutluluk ve gönül huzuru da aile içi ilişkilerinin daha olumlu olmasını sağlamaktadır. Anne bilinçlendikçe çocuklarına da daha iyi ve doğru şeyler öğretmekte bunun geri dönütünü aldığında da mutluluğu artmaktadır. Öğrenilen bilgilerle aile içindeki uyumun arttığını, paylaşmanın çoğaldığını, hoşgörünün hâkim olmaya başladığını da görmekteyiz. Ayrıca davranış haline getirilen Peygamberimiz ‘in sünnetlerinin de aile içinde uygulanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Genel olarak bakıldığında Kur’an kursuna düzenli olarak gelmeye başladıktan sonra günlük hayatta planlı yaşam hâkim olmaya başlanmış, kişiler boş işlerden uzaklaşarak dini hayatlarına önem vermeye başlamışlardır. Öğrenilen bilgiler de aile içinde uygulanıp, aile bireylerinin de öğrenmesine gayret gösterilmiştir.

2.4.1.3. Kur’an Kursu’na Geldikten Sonra Seyredilen Televizyon Programlarınızın Tarzındaki Değişim

Tablo 3: Kur’an Kursudaki Eğitimin Seyredilen Programlarına Etkisi Tablosu

		Değişiklik oldu	Değişiklik olmadı	TV izlemiyorum
Soru 3	Sayı	27	11	10
	Yüzde katkı	52%	21%	19%

Kur'an Kursu'ndaki din eğitiminin seyredilen televizyon programlarının tarzında etkili olduğu tablo 3'te görülmektedir.

Verilen cevaplarda 52 kişiden 10 kişi %19'luk oranla televizyon izlemediğini ifade etmiştir.

%52'lik oranlar kursa geldikten sonra izledikleri televizyon programlarının tarzında değişiklik olduğunu ifade eden bayanlar genelde dizi, magazin, sabah programları ve evlilik programları tarzındaki programları artık izlemeyip kendileri için faydalı olduğunu düşündükleri dini içerikli programlara yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları:

- K6: Dizi ve sabah programlarını izlemiyorum. Belgesele bakıyorum.
- K7: TRT Diyanet Kanalını takip ediyorum. Çok verimli bir kanal, magazin tarzı gibi boş programlara bakana kadar bu tarz programlar bana huzur veriyor. Bu tarz programlardan uzaklaştıkça dünyaya daha çok dalıyorum. Daha kolay günah işleniyor. Dizi insanı tuhaflaştırıyor.

K7'nin verdiği ifadeden de görüldüğü gibi alınan din eğitimi bireyin televizyon programını da etkilemiş ve dizi, magazin tarzı programların insana bir şey kazandırmadığı, aksine dünyaya daha çok bağlanıp günaha daha kolay girildiği ifade edilmiştir. Kur'an kursundaki din eğitimi bireyin günlük hayattaki tercihlerine kadar etki edebilmiştir.

- K10: Artık dizileri izlemiyorum, Diyanet'in programlarını izliyorum.
- K13: Artık evlenme programlarına bakmıyorum onun yerine Kur'an okuyorum.
- K15: Dini programlara bakıyorum.
- K26: Artık açık filmlere bakmıyorum. Baktığım şeylere dikkat ediyorum.
- K27: Önceden kadın programlarını çok izlerdim. Şimdi bakmıyorum.
- K28: Bazen açık sahnelere bakıp, günaha dikkat etmiyordum. Şimdi ona dikkat ediyorum.
- K29: Önceden oturup yarışmalara bakıyordum, şimdi bıraktım.
- K31: Önceden dizi bakıyordum. Şimdi hiç bakmıyorum. Dini programlara bakıyorum.

- K32: Kursa geldikten sonra Kur'an öğreten programlara bakamaya başladım.
- K33: Artık evlilik programlarını izlemiyorum. Çok saçma olduğunu, zamanımı çaldığını anladım. Kur'an'la meşgul olmaya başladığım için daha huzurluyum.
- K40: Evlilik ve magazin programları artık evde hiç açılmıyor.
- K43: Belirli dizilerim vardı. Başka meşguliyetim olmadığı için her gece onları izlerdim ama şimdi Kur'an çalıştığım için dizi izlemeyi bıraktım.
- K45: Önceden magazin programlarını izliyordum. Şimdi bakmıyorum.

İzlenilen televizyon programları tarzında değişiklik olduğunu ifade edenler, vaktin kıymetini anladıklarını, günahın ne olduğu konusunda bilinçlendiklerini verdikleri ifadelerle ortaya koymaktadırlar. Kur'an kursundaki eğitim, insanlara yalnızca Kur'an eğitimi vermekle kalmamış, onları her yönden etkileyebilmiştir. Her şeyden önemlisi kursta öğrenilenler unutulmayıp bir davranış haline gelmiş, bireyler sadece dünyalık zevkleri için değil ahiretlerini de düşünerek tercihlerde bulunmuşlardır. Bu da izlenilen televizyon programlarında dahi etkili olmuştur.

İzledikleri televizyon programlarında değişiklik olmadığını ifade eden %21'lik kısım ise zaten önceden de vaktin boş yere geçirilmesini sağladığını düşündükleri programlar izlediklerini belirtmişlerdir. O ifadelerden bazıları:

- K2: Önceden de habere ve dini içerikli programlara bakıyordum. Şimdi de onlara bakıyorum.
- K16: Önceden de dini bilgiler, sağlık ve yemek programlarına bakardım. Şimdi de aynı.
- K46: Önceden de gereksiz televizyon programlarına bakmıyordum.
- K47: Önceden de boş olan programlara bakamazdım. Şimdi de bakmıyorum. Televizyon izlemektense Kur'an'ıma çalışıyorum.

Bu tarzdaki ifadelere sahip olanların kursa gelmeden önce de vaktin kıymetini bildiklerini, boş şeylerle uğraşmanın kendilerine ve ahiretlerine zarar vereceği konusunda bilinçli olduklarını görmekteyiz. İnsana bir faydası olmayan televizyon programlarını izlemektense Kur'an ile meşgul olmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

İzlenilen televizyon programlarındaki değişikliğin aile içindeki etkisi de ifadelerde görülmektedir .Aşağıdaki ifadelerden hareketle bayanlar ev içerisinde Kur'an ile meşgul oldukça evdeki diğer bireyler bu durma saygı göstermeye başlamış ve Kur'an okuduğu için hem Kur'an'a olan merakları artmış hem de izledikleri televizyon programlarını da kendi istekleri ile değiştirmeye başladıkları tespit edilmiştir. Bu görüşlerden bazıları:

- K29: Derslerimi hep eşimin yanında çalıştım. Onu da Kur'an'a teşvik etmek için. Eşim de televizyondaki dini kanalları açmaya başladı.
- K37: Özellikle Kur'an içerikli programları açmaya çalışıyorum. Bazen eşim başka yerleri açınca boş şeyleri izlemeyelim diye uyarıda bulunuyorum.
- K41: Genelde çocuklarımla seyredebileceğim şeylere bakıyorum.

Kur'an Kursu'nda aldığı manevi eğitimin etkisiyle bireyin, aynı çatı altında yaşadığı diğer aile bireylerini televizyon izleme konusunda da etkilediği yukardaki ifadelerde görülmektedir. Bu konuda özellikle eşlerini boş vakit harcatan program izleme konusunda uyarabilme veya ailecek çocukları ile izlenilebilecek programları tercih etme seviyesine gelebilmişlerdir.

2.4.1.4. Kur'an Kursu'ndaki Din Eğitimini Aldıktan Sonra İbadet Hayatındaki Değişim

Tablo 4: Kur'an Kursundaki Eğitimin İbadet Hayatına Etkisi Tablosu

		Önceden düzenli namaz kılıyordum	Önceden düzenli namaz kılmıyordum	Nafile ibadet	Kaza namazları	Namazı huşu ile kılma	Aileye etki	İbadetler düzensiz	Önceden hiç namaz kılmıyordum
Soru 4	Sayı	4	25	22	5	41	7	2	2
	Yüzde katkı	8%	48%	42%	10%	79%	13%	4%	4%

Kur'an Kursu'ndaki din eğitimini aldıktan sonra ibadet hayatındaki değişiklilere bakıldığı zaman verilen ifadelere göre Tablo 4'te de görüldüğü gibi genelde namaz ibadeti üzerinde bir etki olduğu açıkça görülmektedir.

52 kişilik grupta önceden hiç namaz kılmayıp namaza düzenli olarak başlayanlar olduğu gibi, önceden düzenli olarak ibadetini yapmayıp şimdi bir düzene koyanlar veya ibadetlerini düzenli yapıyorken nafile ibadetlerini artıranlar olmuştur.

Tablo 4'te de görüldüğü gibi %8'lik bir oran önceden düzenli olarak namaz kıldığını ama Kur'an kursuna geldikten sonra namazlarında daha bilinçli olduklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları:

- K42: Beş vakit namazımı kılıyordum ama artık surelerin anlamını bilerek daha iyi kılıyorum. Namazıma feyiz katıyor. Önceki namazlarım kabul olur mu diye düşünüyorum. Buraya geldikten sonra namazımda Allah'ın huzuruna çıkacağım diye seviniyorum. Nafile ibadetlerimi de yapıyorum.
- K45: Önceden namaz kılıyordum ama namaz kılma bilincim değişti. Sabah namazlarına daha da önem vermeye başladım. Dikkatim, gayretim arttı.
- K46: Namaz kılma bilincim değişti. Sureleri ezberleyince anlamlarını da öğrenince namazda bunları düşünmeye başladım.

İfadelerden de anlaşılacağı üzere, önceden namaz kılanların namazda okudukları surelerin anlamlarını başka şeyleri düşünmeden anlamlarını düşünerek namaz kıldıklarında bilinçlerinin değiştiğini görmekteyiz. Bu durum, namazı daha önce sadece görev olduğu için kıldıklarını da ortaya koymaktadır. Ama namazdaki bilinç artınca namaza olan dikkat ve ehemmiyetleri artmıştır. Bu da namazdan aldıkları zevki de artırmış, namazı daha huşu ile kılmaya başlamışlardır. Bu görüşü ortaya koyanlara ait bazı ifadeler şu şekildedir:

- K12: Okuduğum surenin anlamını bilerek namaz kıldığım için namazdan aldığım lezzet değiştir.
- K19: Yanlışlarımı öğrendim. Namazı daha hissederek kılmaya başladım.
- K25: Namazda surelerimde değişiklik oldu. Namaza daha severek duruyorum.
- K26: Sureleri bilmiyordum, onları ezberledim. Kursa gelmeden önce namazı çok acele kılıyordum. Şimdi daha bilinçli, sureleri güzel okuyarak kılıyorum.
- K29: Sureleri okurken artık anlamını bilerek okuduğum için namaz kılmam süper oldu çok zevk almaya başladım.

- K35: Sureleri daha güzel okuduğum için namazda anlayarak okumaya başladım. Namazı huşu ile kılmaya başladım.
- K43: Kıldığım namaz daha güzel. Surelerin anlamlarını düşünerek daha huşu ile kılıyorum.
- K44: Namazın farzını, vacibini öğrendim. Namazlarımı daha huşu ile kılıyorum.
- K47: Namazımın tadı değişti. Sureleri anlamları ile okurken namazda onları düşünüyorum. Daha haz duymaya başladım.
- K51: Namazımda artık sureleri düzgün okuyunca çok haz alıyorum, maneviyatını yaşıyorum

Bu ifadelere bakıldığında Tablo 4'te de görüldüğü gibi %79'luk bir oranla mülakata katılanların kursa geldikten sonra namazlarını huşu ile kılmaya başladıklarını görmekteyiz. Namazlardaki huşunun artmasındaki en büyük etkenin ise surelerin anlamlarını öğrenme olduğunu ifade etmişlerdir.

Nafile ibadetlerde de önceden nafilenin önemini bilmedikleri için yapmadıklarını kursa geldikten sonra ibadetlerine nafileleri de eklediklerini ifade edenler olmuştur. Kursa geldikten sonra kaza namazlarını kılmaya başlayanların da olduğu görülmektedir. Bu ifadelerden bazıları:

- K1: Düzenli olarak gece namazı kılmaya başladım.
- K6: Nafile namazlarımı, gece namazımı kılmaya başladım.
- K7: Gece namazına kalkmayı öğrendim, oruç tutmayı öğrendim.
- K10: ibadetim daha fazla olmaya başladı. Nafile ibadetlerim arttı. Hastanede bile nafile namazlarımı kılmaya başladım.
- K12: Gece namazlarımı kılmaya başladım. Kaza namazlarımı oruç borçlarımı ödemeye çalışıyorum. Daha fazla ibadet yapıyorum.
- K20: Kaza namazlarımı kılıyorum. Nafile oruçlarımı tutmaya başladım.
- K25: Gece namazına kalkıyorum, oruç tutuyorum. Kaza namazımı kılıyorum. Kur'an'ı 'mı alıp okuyorum sonra rahat uyuyorum.
- K27: Nafile namaz kılmaya çalışıyorum. Nafile oruçları tutuyorum.

- K30: Birisini nafile ibadet yaparken, gece namazını kılarken görünce, niye kılıyorlar diye düşünürken şimdi gece kalkınca namaz kılıp yatmaya başladım.
- K31: Nafile oruç tutuyorum. Nafile ibadetlere çok önem vermeye başladım.
- K38: Peygamberimiz 'in tutuğu Pazartesi – Perşembe orucunu tutmaya başladım.
- K43: Nafile namazlarımı kılmaya, nafile oruçlarını tutmaya çalışıyorum.
- K49: Nafile ibadetlerimi de kaza namazlarımı da kılmaya başladım.
- K52. Nafile namazlarıma çok dikkat ediyorum. Gece namazlarımı kılmaya başladım.

Yukardaki ifadelere bakıldığında zaman hepsinin benzer yönlerde olduğu görülmektedir. Nafile ibadetinin genelde gece namazı ve oruç yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum da kursa gelindikten sonra nafile ibadet bilincinin oluştuğunu göstermektedir. Tablo 4'e de bakıldığı zaman %42'lik bir oranla nafile ibadet bilincinin oluştuğu görülmektedir.

Yine ifadelerden hareketlen nafile ibadetleri eda ederken kazaya kalan oruç ve namazların da yerine getirilmeye başlandığı anlaşılmaktadır.

Namaz bilincinin daha önceden iyi olmadığı için namazlarının kursa gelmeden önce düzenli olmadığını ifade edenlerin oranı ise %48'dir. Bu ifadelerden bazıları şunlardır:

- K5: Namazlarımı aksatmamaya başladım. İbadetim düzenli oldu.
- K6: Önceden düzenli kılmadığım namazlarımı şimdi düzenli kılıyorum.
- K20: Namazım önceden düzenli değildi. Şimdi kaçırırım diye korkmaya başladım.
- K33: Önceden düzenli namaz kılmıyordum. Namazı daha da hissederek kılıyorum.
- K35: Namazda daha bilinçli oldum. Namazım düzenli ve sürekli oldu.
- K49: Önceden de namaz kılıyordum ama düzenli değildi. Şimdi düzenli hale geldi.

Bu ifadelerden de öğrencilerin kursta aldıkları din eğitiminin namaz ibadeti konusunda kendilerini bilinçlendirdiğini düşündüklerini görmekteyiz. Önceden düzenli olmayan,

vaktine dikkat edilmeyen namazlar, kursa geldikten sonra düzenli ve bilinçli olmaya başlamıştır.

Bunun yanında mülakata katılanlardan hala ibadetlerinin düzenli olmadığını ifade eden de olmuştur.

- K17: Namazımı bir gün kılsam diğer gün kılamıyorum. Sürekli dua ediyorum ama düzenli kılamıyorum.

K17'nin ifadesine bakıldığı zaman aslında, bir namaz bilincinin oluşmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Fakat uygulama konusunda bireyin gayretinden dolayı ibadet düzenin oturmadığı da görülmektedir.

Hayatı boyunca önceden hiç namaz kılmayıp da kursa geldikten sonra namaz kılmayı öğrenip, namaz bilincinin oluştuğunu ve düzenli olarak kılmaya başladıklarını da ifade edenler olmuştur:

- K30: İbadet hayatımda çok değişkenlik oldu. Namaz kılmıyordum.
- K31: Önceden hiç namaz kılmıyordum. Hiçbir şey bilmiyordum Hayatım çok değişti.
- K32: Şimdi artık namazımı kılıyorum. Önceden hiç kılmıyordum.

Kurstaki din eğitimini aldıktan sonra kendinde oluşan ibadet bilinci ile, ailesindeki bireyleri de etkileyebildiklerini belirtenlerin de olduğu aşağıdaki ifadelerde görülmektedir:

- K1: Gelinimle birlikte oruç tutmaya başladık. Davranışı değişti.
- K4: İbadet yaparken bazen çocuklarıma örnek olabiliyorum. Bezende tepki olabiliyor. Bazen çocuklar bir şey isteyince "namazımı kılayım hemen yapacağım" diyorum "yettin artık, namazın yetti" diyorlar. Ben de "Bu, Allah'ın emri" deyince bana saygı duyuyorlar "Bizi bastırdın" diyorlar.
- K8: Artık sabah namazlarına eşimle birlikte kalkıyorum.
- K27: Sabah namazlarını eşimle kılıyorum. Çocuklar da namaza başladı.
- K37 Her şey çok değişti. Eşim de namazını hiç bırakmaz.

- K46: Çocuklarımın da namaz kılmaları için teşvikte bulunuyorum ve dua ediyorum. Ben dua ettikçe onların namaz kılmaları fazlalaştı. Bu durum onların dünyasına yansıdı.

Alınan din eğitiminin maneviyatı kişinin ruhuna işleyince bu da davranışlarına yansımaktadır. İbadet hayatında da bu etkinin kendisinin gösterdiğini ifadelerde görmekteyiz. Ruh ve bedendeki bu uyum da aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine de yansıyabilmektedir. Aile fertleriyle ibadet konusunda bir uyum içerisine girile bilinmektedir. Kursa giden bayan, ailede kim hangi ibadet konusunda eksik ise onu etkileyebilmiştir. Bazen oruç, bazen çocuklara namazın önemini kavratma, bazen de eş ve çocuklar ile namaz kılma noktasında uyum içinde olabilmiştir. Dolayısıyla kurstaki bu manevi eğitim, sadece bayanı etkilemekle kalmamış dolaylı olarak diğer aile bireylerini de etkileyebilmiştir.

Kur'an kursundaki din eğitiminin ibadet konusunda birey üzerindeki etkisine genel olarak bakacak olursak, namaz ve oruç ibadeti üzerinde olduğu görülmektedir. Mülakata katılanlar arasında büyük çoğunluğa bakıldığı zaman da namaz bilincinin kursa geldikten sonra oluştuğu, kursa gelmeden önce düzenli namaz kılma alışkanlıklarının olmadığı veya namaz vakitlerine özen göstermeyip, hızlıca kılınan namazların kursa geldikten sonra huşu ile kılınmaya başlandığı ifade edilmiştir. Huşu ile kılınmaya başlanmasındaki en büyük etkenin de namazda okunan surelerin anlamlarının öğrenilmesi ve namazda bunların düşünülmesinin etkisi olduğu yine ifadeler arasında yer almıştır. Peygamberimiz 'in gözümün nuru olarak nitelendirdiği namaz ibadeti bireylerin de adeta gözünün nuru olmuş ve ruha işleyen bu manevi hal, aile bireylerinin üzerinde de etkili olmasına vesile olmuştur.

2.4.1.5. Kur'an Kursundaki Din Eğitiminin Giyim Tarzında Farklılık Oluşturma Durumu

Tablo 5: Kur'an Kursundaki Eğitimin Giyim Tarzına Etkisi Tablosu

Soru 5		Kıyafet tarzım aynı kapalıydım	Örtülüydüm bilinçlendim	Açığım ama kıyafetime dikkat ediyorum	Açıktım kapandım
	Sayı	31	9	5	8
	Yüzde katkı	60%	17%	10%	15%

Kur'an kuşundaki din eğitiminin giyim tarzı üzerinde etkisinin olup olmadığına bakacak olursak, Tablo 5'te de görüldüğü gibi öğrencilerden %60'ının kıyafet tarzım önceden de aynıydı, aynı şekilde kapalıydım cevabını verdikleri görülür. Bu ifadelerden bazıları:

- K15: Kıyafetim aynıydı, kapalıyım.
- K16: Giyimim önceden de kapalıydı.
- K17: Ben genelde kapalıydım.

Bu şekilde benzer ifadelerle mülakata katılanlardan 31 kişi kıyafetinin aynı yani kapalı olduklarını ifade etmişlerdir. Bu kıyafet tarzları ile tesettürü sağladıklarını da ima etmişlerdir.

Bunun yanında daha önceden kapalı olduklarını ama bu kapalılığın Allah'ın emri ile tam olarak uyuşmadığı için daha çok dikkat etmeye başladıklarının söyleyenler de olmuştur. Bu doğrultuda ifadelerden bazıları:

- K6: Eşarp örtüş biçimim daha bilinçli oldu. Uzun giyinmeye başladım. Örtülmesi gerekli olan yerlerin örtülmesine dikkat ediyorum.
- K9: Yarım kapalı gibiydim. Artık çok dikkat ediyorum. Balkona, cama çıkarken de örtüme dikkat ediyorum.
- K30: Kılık – kıyafetime çok dikkat etmeye başladım. Kapalıydım ama pek dikkat etmiyordum. Şimdi farklılaştı.
- K37: Kapalıydım, ama dikkat etmiyordum. Şimdi örtüme daha da dikkat ediyorum.
- K42: Artık pantolon giymiyorum. Örtü konusunda daha da bilinçli oldum.

Kursa geldikten sonra örtünme, tesettür bilincinin yeterli olarak daha önce daha önce kendisinde olmadığını düşünen bireyler sonradan bu bilincin oluştuğunu ve buna göre hareket ettiklerini belirtmişlerdir. Mülakata katılanların %17'si örtü bilincinin kendilerinde oluştuğunu ifade etmiştir.

Bunun yanında daha önceden açık olup, kursa geldikten sonra kapandıklarını, tamamen değiştiklerini ifade eden %15'lik bir grup da vardır:

- K7: Kurs bana çok şey kattı. Açıktım, kapandım. Ben hiç uzun kollu giyinmezdim. Şimdi ise kısa kollu giyemiyorum.
- K29: Açıktım, kapandım.
- K31: Örtüye önem vermiyordum. Buraya gelince kapandım. Keşke önceden kapansaydım.
- K40: Giyim tarzım tamamen değişti. Açıktım kapandım. Kapanınca daha huzurlu oldum. Hayatım da buna bağlı olarak çok şeyim değişti.
- K52: Kapandım. Başım açıkken çok üzülüyordum. Çok şükür artık kapandım. Başım açıkken kendimi çıplak gibi hissediyordum. Şimdi artık çok huzurluyum, kendime olan güvenim arttı.

Önceden açık olup, daha sonra kapananların ifadesine bakıldığı zaman örtünün bireye güven verdiği, bu güvenle de bir ruh huzuru sağladığını hissettikleri görülmektedir. Ayrıca önceden daha erkenden kapanıp, bu huzuru sağlayamadıkları içinde bir pişmanlık duygusu yaşamaktadırlar.

Örtünme konusunda oluşan bu değişikliklerin yanı sıra, açık olup kursa geldikten sonra kıyafet tarzına biraz daha dikkat edenlerin olduğu da ifadelerden anlaşılmaktadır:

- K8: Çok açık giyinmiyorum. Kısa kollu giyiniyordum. Artık giyinmiyorum.
- K45: Önceden dikkat etmiyordum. Şimdi daha uzun giyinmeye başladım. Artık kapanmayı da istiyorum.

%10'luk bir grubun verdiği bu ve benzeri ifadelere bakıldığı zaman da bu grupta bulunanlarda kendilerine göre daha tesettürün tam sağlanmadığı fakat kursa geldikten

sonra örtünme kavramının artık yerleşmeye başladığı hatta isteklerinin bu yönde olduğu şeklinde görüşler beyan edilmiştir.

Örtünmenin gerçekleşmesinde sonra bayanın gönlünde bir huzur oluştuğunu yukarıdaki ifadelerde belirtmiştik. Bayanın gönlünde oluşan bu huzurun da onun eşine, çocuklarına yansıması kaçınılmazdır. K49'un ifadesinde de bu açıkça görülmektedir.

- K49: Kapanınca hayatımda çok şey değişti. Ailemde huzur arttı.

2.4.1.6. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Boş Vakitleri Değerlendirmede Değişim

Tablo 6: Kur'an Kursundaki Eğitimin Boş Vakitleri Değerlendirmedeki Değişim Tablosu

Soru 6		Oldu	Olmadı
	Sayı	52	0
	Yüzde katkı	100%	0%

Mülakata katılan öğrencilerin %100'ü Kur'an Kursu'na geldikten sonra boş zamanlarını değerlendirme şeklinde değişiklik olduğunu ifade etmişlerdir. Kursa gelmeden önce zamanlarını boş geçirdiklerini, artık kursa geldikten sonra da hiç boş vakitlerinin olmadığını, günlerinin dolu dolu geçtiğini, her fırsatta Kur'an ve namazla – zikirle vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları:

- K2: Boş zamanlarımda hemen Kur'an okuyorum. Her fırsatı değerlendiriyorum. Kur'an'ı okuya okuya okumamı ilerlettim.
- K7: Kırk yaşıma kadar hayatımı yazık ettiğimi düşünüyorum. Mü' minin boş vakti olmadığını anladım. Şimdi artık televizyon bile bakarken kalbim zikirle oluyor. Önceden sürekli bir şeyler yapıyordum, huzur bulamıyordum. Şimdi artık huzurluyum.
- K12: Sürekli Kur'an okuyorum. Tefsir okuyorum, dinliyorum.
- K16: Abdestimi alıp dışarı çıkarım. Camide namazımı kılarım. Öğleyi bir camide kılar, ikindiyi de bir camide kılar eve dönerim.
- K20: Kur'an okumaya başladım. İşlerden kalan zamanımda önceden televizyon izliyordum. Şimdi Kur'an okuyorum.

- K31: Boş kalınca hemen Kur'an'ımı okuyorum. Sure hiç bilmiyordum, onları okuyorum, namaz kılıyorum.
- K41: Kur'an'la daha fazla meşgul oluyorum. Mealini daha çok okuyorum.
- K45: Kur'an'ı daha çok okumaya başladım. Önceden hiç okumuyordum. Boş zamanım olduğunda hemen Yasin ve Fetih Surelerini okuyorum. Artık televizyona hiç bakmıyorum.
- K47: Kur'an okuma sıklığım arttı. Mealini de okuyorum, araştırıyorum. Ezber yapıyorum. Dualar ezberliyorum.
- K49: Bulduğum fırsatta her an Kur'an okuyorum. Kendimi bırakamıyorum. Bir bakıyorum ki saatler geçmiş. Çoğu işimden önce Kur'an okuyorum.

2.4.1.7 Kur'an Kursu'na Geldikten Sonra Takip Edilen Yayın Türlerinde Değişim

Tablo 7: Kur'an Kursundaki Eğitimin Takip Edilen Yayın Türlerine Etkisi Tablosu

		Oldu dini yayınlar	Olmadı evdeki kitapları okuyorum	Kitap okumuyorum
Soru 7	Sayı	22	6	24
	Yüzde katkı	42%	12%	46%

Tablo 7'de görüldüğü gibi mülakata katılanların %42' si okuduğu yayın türlerinde değişiklik olduğunu, %12'si evde elindeki mevcut kitapları okuduğunu, %46'sı da kitap okumadığını ifade etmişlerdir.

Takip ettiği yayın türlerinde değişiklik olmadığını belirtenler:

- K5: Takip ettiğim yayın türlerinde değişiklik olmadı. Evde olan roman tarzı kitapları okuyorum.

Diyerek, evindeki mevcut roman tarzı kitaplardan okuduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında;

- K22: Zaten önceden de dini kitaplar okuyordum.
- K25: Önceden de dini kitaplar dikkatimi çekerdi.

K22 ve K25 gibi bireylerin verdiği ifade de zaten önceden dini kitaplar okudukları için takip ettikleri yayın türlerinde değişiklik olmadığını ifade edenler de olmuştur.

Okuduğu kitap tarzında değişiklik olduğunu belirtenlerden bazılarının ifadelerine bakacak olursak:

- K1: Bir yerde ilk baktığım Mushaf, cüz ve mealleri oluyor. Bu tarz kitapları okumaya başladım.
- K14: Türkçe mealli Kur'an okumaya başladım.
- K18: Gazetede dikkatimi çeken dini bilgilere bakamaya başladım.
- K20: Gazetede dini köşeleri okumaya başladım. Dini kitapları, peygamberler tarihini okumaya başladım.
- K23: Türkçe mealleri, Hadis ve Tefsir kitaplarına merakım arttı.
- K29: İslam'da kadının yeri ile ilgili kitaplar okumaya başladım.
- K34: Biraz daha dini kitapları okumaya başladım. Kıyamet alametleri, ahirete yönelik kitaplar dikkatimi çekti.
- K38: Peygamberlerin hayatlarını merak etmeye başladım.
- K42: Sahabe hanımları dikkatimi çekti, onları okudum.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Kur'an kursunda öğrenilen bilgiler doğrultusunda okunan kitap türlerinde değişiklik olduğu görülmektedir. Kur'an öğrenmeye başladıktan sonra Kur'an'ın mealine ve tefsirine olan merakın arttığı ve bu yönde okumalar yapılmaya başlandığı ifade edilmiştir. Yine kursta öğrenilenler Peygamber hayatlarına yönelik merakı arttırmış ve bu yönde kitaplar da tercih edilmiştir. Bunun yanında hanım sahabenin hayatını merak edip okuyanlar da olmuştur. Dolayısıyla kursta öğrenilen bilgilerin bir merak uyandırıp daha ileri boyutta araştırma ve okumaya teşvik ettiği ifadelerden açıkça anlaşılmaktadır.

2.4.1.8. Kur'an Kursu'na Geldikten Sonra Hayatlarında Doğru Olarak Bilinen Yanlışlıklarla İlgili Değişim

Tablo 8: Kur'an Kursundaki Eğitimin Hayatta Doğru Bilinen Yanlışlar Üzerine Etkisi Tablosu

		Dini konular	Batıl inançlar	Davranış hataları	Değişen bir şey olmadı kurs pekiştirdi
Soru 8	Sayı	37	8	15	3
	Yüzde katkı	71%	15%	29%	6%

Tablo 8'e bakıldığı zaman bireylerin %71'nin Kur'an Kursuna geldikten sonra hayatlarında doğru olarak bildikleri yanlışların genellikle dini konularda olduğunu belirttikleri görülmektedir. Bu konular içinde genellikle namaz ve ibadet konularında bilgilerde farklılık olduğu görüşü ortaya konulmuştur. Bu görüşlerden bazıları:

- K5: Namazda, ibadetlerde çok şeylerim değişti. Öğrendiklerimi yerine getirmeye çalışıyorum.
- K7: İlmin beşikten mezara kadar olduğunu öğrendim Namazın kazaya bırakılmayacağını öğrendim. Artık namazımı hiç bırakmıyorum. Otobüste bile namazımı kılıyorum. Gece namazına kalkmayı, oruç tutmayı öğrendim.
- K14: Namazlarda yaptığım hataları öğrendim. İbadetlerimde değişiklik oldu.
- K17: Namazlarda hatalarımı anladım. Dini bilgilerdeki yanlışlarımı anladım. Mesela sabah namazımın önce farzını kılıyordum, yanlış olduğunu öğrendim.
- K26: Namazda, abdestte, oruçta, zekâtta yanlışlarımız varmış. Orucun niyetinde bile hatamız varmış, çok şey değişti.
- K31: Bütün dini konuları, her şeyi burada öğrendim.
- K35: Surelerde yanlışlarım varmış. Gusül abdestinde yanlışlarımı öğrendim Namazdaki hatamı anladım.
- K43: Bir toplumda okunan Kur'an'ı artık tecvit yönünden değerlendirebiliyorum. Önceden okunan her Kur'an'ı beğeniyordum şimdi hatalarımı görebiliyorum. Sureler, namaz konusunda çok şey değişti. İbadet konusunda çok yenilikler oldu.

Bu ifadelerden de ibadet hayatlarındaki yanlışların kursa geldikten sonra öğrenildiği ve düzeltildiği anlaşılmaktadır. Bu, aynı zamanda bu doğrultuda ifade veren bireylerin önceden ibadet alanında bilinçli bir bilgiye sahip olmadıklarını, sadece kulaktan öğrendikleri veya gördükleri kadarıyla ibadet ettiklerini de göstermektedir. Aslında bu durum bir önceki sorumuzda %46'lık oranla verilen kitap okumuyorum yargısını da destekler mahiyettedir Kitap okumayan bireylerde de maalesef bilinçli bir dini bilgiye sahip olmak, kurs ortamına katılmadan veya işin ehli olan birisinden öğrenmeden mümkün olmayacak gibi görünmektedir. Kursa geldikten sonra öğrenilen bilgiler doğrultusunda bireyler de hem okuma merakı uyandığını hem de öğrenilen bilgilerle hataların düzeltildiği ifadelerde görülmektedir.

Bir diğer konu da yine okuma azlığından kaynaklanan ve örf – adetten gelen bazı davranışların din ile bütünleştirilip dini bir konu gibi gösterilip halkın bağlandığı ve doğruyu kabullenmenin zor olduğu batıl inançlar meselesidir. %15'lik oranla da kursa geldikten sonra batıl inançlar konusundaki hatalarını düzeltenler olduğu görülmektedir. Bu doğrultudaki ifadelerden bazılar;

- K8: Nazar boncuğu ve mavi boncuk yerine artık Felak -Nas Surelerini okuyorum.
- K11: Kahve falı bakıyorduk, dinliyorduk. Şimdi artık yapmıyoruz. Yapanı da uyarıyorum.
- K16: Türbelere gidince bir şey istemenin, fala bakmanın yanlış olduğunu gördüm. Fala bakınca 40 gün ibadetin kabul olmadığını öğrendim.
- K20: Kahve falı bakmanın günah olduğunu öğrendim. Artık yapmıyorum.
- K27: Batıl olan şeyleri anladım. Muska yazdırıp çok etkilemeyeceğini bilmiyordum. Şimdi onları öğrendim. Batıl şeylerden artık uzak duruyorum. Nazar için de sadece okuma taraftarıyım. Başka bir şey yapmam da. Muska, boncuk kullanmam, Felak – Nas okurum.
- K38: Batı inançlara inanıyordum artık inanmıyorum. Başka şeylerden medet umuyordum, artık yapmıyorum.
- K40: Tırnak gece kesilmez,gece sakız çiğnersen ölü eti yersin gibi insanların örf olarak saydığı şeylerin dinle karıştırdığını gördüm.

Bu ifadelerden açıkça görülüyor ki, artık batıl ve dini inanç ayrımı yapılabilmekte ve batıl inancın yanlışlığını kavranıp terkedilebilmektedir. Bunun da Kur'an kursundaki alınan din eğitiminin kazandırdığı şuur ile kazanıldığı ifade edilmiştir.

Yine %29'unun verdiği ifade de değinilen bir diğer husus Kur'an kursuna geldikten sonra davranış hatalarının da düzeldiği yönündedir. Bu doğrultudaki ifadelerden bazıları:

- K8: Bana iftira attılar. Buraya gelince Allah'a havale etmeyi öğrendim ve öyle yaptım, rahat ettim.
- K13: Akrabalarımıza iyi davranmamızı öğrendim. Ben iyi olayım da onlar nasıl olursa olsun demeyi öğrendim.
- K30: Çocukları çok severim ama onlara yanlış davrandığımın farkına vardım. Erkek- bayan olsun her ortama girerdim. Şimdi mecbur kalmayınca erkek ortamına girmemeye çalışıyorum.
- K33: Davranışlarımda, konuşma tarzımda değişiklik oldu.
- K51: Davranışlarıma dikkat etmeye başladım.

Alınan din eğitiminin etkisiyle bireyler hükümleri öğrendikçe bunları hayatlarında yaşamaya başlamış bu durum da doğal olarak davranışlara yansımıştır. İnsanlar kötülük yaptığı zaman kötülükle karşılık vermenin uygun olmadığına, akraba ilişkilerinde iyi olunması, çocuklarla ve toplumla ilişkilerde nasıl davranılması gerektiği, konuşma üslubunun nasıl olması gerektiğine dair konularda bilgi sahibi olunmuş ve böylece davranışları düzeltme yoluna gidilmiştir.

Tüm bunların yanında kursa gelmeden önce de bilgilerinin yine aynı yönde olduğu ve kursa geldikten sonra kendileri için bu durumun pekiştirici nitelikte olduğunu ifade edenler de olmuştur.

- K48: Hayatımda değişen olmadı. Kurs benim için pekiştirici oldu.
- K50: Daha önceden de okuyup araştırdığım için değişen olmadı. Ama kurs benim için pekiştirici nitelikte oldu.

Kursa gelmeden önce de bilinçli olup, kursa geldikten sonra öğrendiklerinin kendileri için pekiştirici nitelikte olduğunu ifade edenler %6 gibi az oranda bir kesimdir. Bu

bireyler zaten önceden de okuyup araştırdıkları için kursta öğrendiklerinin kendileri için bir tekrar mahiyetinde olduğunu belirtmişlerdir.

Buraya kadar olan sekiz sorumuzun geneline yani Kur'an Kursundaki din eğitiminin birey üzerindeki etkilerine bakacak olursak;

Kur'an kursunda alınan manevi eğitim, kişinin psikolojik rahatlamasına vesile olmuş hatta kursa gelmeden önce ilaç kullandıklarını ifade edenler kursa geldikten sonra artık ilaç kullanmaya ihtiyaçlarının kalmadığını, bu manevi ortamın birçok terapiden daha etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu psikolojik rahatlamanın etkisiyle davranışlarda meydana gelen değişiklik doğal olarak aile içerisindeki ilişkilere de yansımış, anne – çocuk ve eşler arasında güzel, sakin bir ortam oluşmaya başlamıştır. Yine manevi eğitimin etkisiyle dini daha iyi yaşama gayreti oluşmuş, bireyler bulundukları durama şükür etmeyi öğrenmiş ve hayatta daha mutlu olduklarını, ne kadar büyük nimetlere sahip olduklarını anladıklarını ifade etmişlerdir.

Kur'an kursuna her gün düzenli olarak gelmenin günlük yaşamlarında hiçbir şeye engel olmadığını, aksine hayatlarında bir düzen oluşturduğunu, bunun etkisiyle de televizyonla kaybedilen boş zamanların yerine dolu dolu Kur'an'la geçirilen vakitlerin geldiğini ve ailede diğer bireylerin de Kur'an'a olan ilgi ve meraklarının artmaya başladığını belirtmişlerdir.

Kur'an kurusunda öğrenilen bilgiler neticesinde bireyler, ibadetlerinin daha düzenli ve bilinçli hale geldiği, giyim tarzında da tesettür kavramının öğrenilerek ve uygulamaya çalışıldığı bundan dolayı da kendilerini mutlu hissettiklerini yine ifadelerinde belirtmişlerdir.

Öğrenilen Kur'an-ı Kerim'in bize ne mesajlar verdiği de merak konusu olunca meal ve tefsirini okumaya başlayanlar olmuş, bu da insanlarda okuma duygusunu geliştirmiştir.

Daha önce kulaktan dolma bilgilerle veya örften gelen bilgilerin din ile karıştırılması sonucu hayatta doğru olarak bilinçsizce uygulanan davranışların din ile bağdaşmadığı ve yanlış şeyler olduğu öğrenilmiş artık o alışkanlıkları hayatlarından çıkarma yoluna gidilmiştir.

Kur'an kursu eğitimi bireyin kendi hayatında tüm bu yönleriyle olumlu değişikliklere vesile olmuş, bu durum da bireyi daha mutlu, şuurlu, bilgili hale getirmiştir. Kendi iç dünyasında bu mutluluğu yakalayan bir bayan, anne veya eş olarak da bu durumu aile içerisine olumlu yansıtmış, daha mutlu, huzurlu, aile ortamları oluşmaya başlamıştır. Tüm bunlar bireylerin ifadelerinde açıkça görmekteyiz.

Kur'an Kursundaki Din Eğitiminin Toplumsal Etkileri:

Burada Kur'an Kursunda alınan din eğitiminin bireyin toplum içindeki hayatını nasıl etkilediğine dair bulgulara yer verilmiştir.

2.4.1.9. Kur'an Kursundaki Eğitimin Toplum Hayatına ve Arkadaş Çevresi ile İlişkilerine Yansıması

Tablo 9: Kur'an Kursundaki Eğitimin Toplum Hayatına Etkisi Tablosu

Soru 9		Çevre değişikliği	Toplumda örnek insan olma	Arkadaş muhabbetlerinde değişiklik	Değişen bir şey yok	Toplum hayatı yok
	Sayı	21	15	45	3	3
	Yüzde katkı	40%	29%	87%	6%	6%

Kur'an Kursuna gelen yetişkin bayanların %87'si kursa geldikten sonra arkadaş muhabbetlerinde değişiklik olduğunu, %40'ı arkadaş çevrelerinin değiştiğini, %29'u toplumda insanlar tarafından örnek olarak alınmaya başladığını, %3'lük bir oranla da arkadaş çevrelerinin olmadığını yani topluma pek katılmadıklarını veya toplum hayatlarında değişen bir şeyin olmadığını ifade etmişlerdir.

Sosyolojik bir olgu olan toplum, aslında sadece bireyleri bir araya toplamak değildir. Bireylerin toplum olabilmesi için bir kültürü veya bir takım toplumsal kurumları paylaşıp aralarında bir sosyal ilişki meydana gelmesi gerekir. İşte Kur'an Kursu da bu bağlamda birlikte paylaşılan bir kurum olması hasebiyle sosyal ilişkilerin meydana geldiği bir yerdir. Burada da bir toplum hayatı oluşur.

Kur'an kursuna geldikten sonra daha farklı arkadaş çevrelerinin oluşmaya başladığını söyleyenlerin ifadelerinden Kur'an kursunun sosyal ortamın paylaşıldığı bir kurum olduğunu açıkça görmekteyiz. Bu ifadelerden bazıları:

- K5: Kur'an arkadaşlığımız oldu.
- K9: Çevremi değiştirdim.
- K26: Kurs, arkadaş çevremi değiştirdi.
- K29: İstanbul'dan gelince burada çok arkadaşım olmadı ama Kur'an arkadaşlarımız oldu. Ortamım çok güzel, çok harika oldu. Hep Kur'an'la meşgul oluyoruz.
- K31: Arkadaş edinmeyi öğrendim. Çok çevrem oldu. Buradaki arkadaşlarla aile gibi olduk.
- K38: Yeni arkadaşlarım oldu.
- K43: Arkadaş çevrem değişti. Kur'an arkadaşlığı oldu. Dürüst dostluklar oldu. Aynı mahallede oturduğum halde tanımadığım birçok insanla burada kaynaşma imkânım oldu.
- K44: Arkadaş çevremiz daha iyi oldu.
- K46: Dünyevi ve ahretlik arkadaşlar var. Dünyevi arkadaşlıkları aza indirdim. Ahretlik arkadaşlar daha candan ve samimi oldu. Bu arkadaşlarla kendimi daha huzurlu hissediyorum.
- K47: Buraya gelmeden önce hiç arkadaşım yoktu. Buraya çevre edinme amacıyla da gelmiştim. Çok güzel arkadaşlar edindim. Hastalıkta, sağlıkta insanın arkadaşa ihtiyacı vardır. Bunu da kursta kazandım.
- K52: Dışarıda arkadaşım pek yoktu. Kursa gelince kurs arkadaşlarım oldu.

İfadelerden de açıkça görüldüğü gibi sosyal bir kurum olan Kur'an kursuna geldikten sonra bireyin kendisini bir toplum içerisinde bulması ve buradaki ilişkilerden de kaçınması imkânsızdır. İşte böyle bir ortamda bireyler artık aralarında Kur'an arkadaşlığı oluşturmuşlardır. Yani çevrelerinde bir değişiklik olduğu veya çevrelerinin çoğaldığı, arkadaşlık bağlarının dürüst dostluklara dönüştüğü hatta aynı mahallede oturup hiç görmediği insanlarla tanışıp farklı bağların oluştuğu ifadelerden hareketle tespit edilmiştir.

Hem çevredeki bu değişikliğin etkisiyle hem de kursta öğrenilenleri arkadaşları ile paylaşmanın etkisiyle doğal olarak arkadaş ortamlarındaki muhabbetlerde de değişiklik meydana geldiğini ifade edenler olmuştur. Bu ifadelerden bazıları:

- K2: Arkadaşlarıma Kur'an öğrendiğimi anlatıyorum. Kur'an ortamının farklı olduğunu söylüyorum.
- K3: Arkadaşlar arasında dedikodu olunca uyarıyorum. Kursta öğrendiklerimi paylaşıyorum.
- K7: Arkadaşlarla toplandığımızda en azından Asr Suresi'ni veya ezan duasını okuyarak Allah'ın adını anmaya çalışıyorum. Bu, bana çok huzur veriyor.
- K11: Burada öğrendiklerimi hemen buradan çıkınca evde olsun, arkadaşlara olsun anlatıyorum. Dedikoduya karışmamaya çalışıyorum.
- K13: Hep kursa gidilmesini tavsiye ediyorum. Dedikodu olunca uyarıyorum.
- K15: Dedikodu yapanı uyarırım. Burada öğrendiklerimi anlatırım. Tecvidi anlatıyorum. Kursa gelmelerini söylüyorum.
- K18: Komşularıma sürekli burada öğrendiklerimi anlata anlata kursa gelmeye başladı. Kur'an öğrendi ve kapandı.
- K26: Dedikodu edenlerin yanına gitmiyorum. Kursta öğrendiklerimi arkadaşlara anlatıyorum, onlara kursa gelmelerini söylüyorum. Hayatın boş olduğunu, namaz kılmaları gerektiğini söylüyorum. Her şeyin bir hesabı olduğunu söylüyorum.
- K32: Kursta öğrendiğimiz şeyleri veya bazı yanlış söylenenleri toplumda düzeltme imkânı buluyoruz. Artık bunların yanlış olduğunu rahatça söyleyebiliyoruz. Arkadaşlara kursa gelmeleri için tavsiyelerde bulunabiliyorum.
- K33: Arkadaşlarla kursa öğrendiklerimizi paylaşıp, birbirimizin eksiklerini tamamlıyorum. Çok faydalı oluyor. Kur'an okuyoruz. Dedikodu yapmıyoruz.
- K40: Kur'an'da öğrendiklerimizi paylaşıyoruz. Hümeze Suresi'nde gıybetin kötülüğü öğrenince artık gıybet etmiyoruz. Günah – sevap kavramlarını daha iyi konuşabiliyoruz.
- K44: Muhabbetlerimizde dünyalık konulardan dini konulara yöneldik.

- K45: Önceden arkadaşlarla dedikodu yapılabiliyordu. Şimdi daha dikkat ediyorum. Kursta öğrendiklerimi arkadaşlara anlatıyorum. Gidilebilecek en iyi yerin Kur'an kursu olduğunu söyleyip, kursa gitmelerini tavsiye ediyorum.
- K46: Samimi olduğum insanları gıybet edecekleri zaman susturabiliyorum. Samimi olmadıklarımı da duymamazlıktan geliyorum. Gıybet haricinde başka yanlışlıklarda da arkadaşlarımı uyarabiliyorum.
- K51: Arkadaş çevremde artık herkesi kursa yönlendirmeye başladım. Onları kursa başlattım. Oturmalarımızda dini konulara değinmeye başladık. Kur'an okumaya başladık.

Bu ifadelerden kursta öğrenilenlerin bireylerin dimağında yer ettiği, onlarda kalıcı etkiler bıraktığı ve bunun etkisiyle de öğrendiklerini açıkça etrafındakilere aktarabildiği anlaşılmaktadır. Arkadaş ortamlarındaki muhabbet değişikliklerinde genelde dedikodudan uzaklaşma, kursta öğrenilen her bilgiyi paylaşma isteği, kursa gelmeleri için arkadaşlarını teşvik etme, namaz – ibadet konularında uyarılarda bulunma vardır. Doğru bilgiyi ayetin hükmü ile öğrenen bayanın kendine güveninin geldiğini, bunu uygulamaya dönüştürdükten sonra da çevresi üzerinde de etkili olduğunu ifadeler ortaya koymaktadır.

Kursta öğrendiklerini arkadaşları ile paylaşan bayan öğrendiklerini yaşamında uygulamaya geçirdiği için toplumda örnek insan olarak da görülmeye başlanmıştır. Bu doğrultudaki ifadelerden bazıları:

- K10: Kursa geldikten sonra arkadaşlarım ban hoca demeye başladı. Saygıları arttı. İnşallah bundan sonra daha da iyi olur. En güzelini yapmaya çalışıyoruz.
- K24: Şimdi toplumda herkes bana imrenerek bakıyor.
- K37: Toplumda konuşmama daha dikkat etmeye başladım.
- K43: Kursa geldiğim için beni çevremde takdir ediyorlar.
- K45: Kursa gitmeleri için tavsiyede bulunuyorum. Bana bu konuda saygı duyuyorlar. Kursa gittiğim için beni tebrik ediyorlar.
- K48: İnsanlara kursa geldiğim için örnek oluyorum. Beni takdir ediyorlar.

Bu ve benzeri ifadelerden aslında insanların Kur'an kursuna karşı bir saygılarının olduğunu ayrıca buraya gidenlere de saygı duyulduğunu anlamaktayız. Kursa giden bayan bu saygı ile de toplumda örnek alınan bir şahsiyet konumuna gelebilmektedir.

Kursa gelen bireylerin kursta aldığı din eğitiminin etkisiyle artık toplumda insanlara iyi davranıp, hoşgörülü olmakta, olaylara daha olumlu bakış açısını yakalamakta, sevgi – saygı, adalet, kul hakkına, selamlaşmaya daha da dikkat etmekte, insanları dinlemeye önem vermekte ve öğrendiği doğruları hayatında uygulayıp insanlara aktarmakta olduğunu ifadelerden yola çıkarak söyleyebiliriz. İşte bunların neticesinde de toplumda saygın, örnek bir kimlik kazanıldığını yine ifadelerden tespit etmiş bulunmaktayız.

Bunların yanında daha önceki arkadaş gruplarının yine aynı olduğunu bu yüzden çevrelerinin değişmediğini de ifade edenler olmuştur. Bu ifadelerden bazıları:

- K1: Arkadaşlarım da aynı benim fikrimde olduğu için toplanınca yine dini konulardan konuşuyoruz.
- K33: Arkadaş çevrem zaten iyi değişmedi.
- K34: Arkadaş çevrem aynı idi. Gıybet yapmamaya daha da dikkat ediyoruz.
- K50: Benim için toplumda bir değişiklik olmadı.

Bu ifadelerden de arkadaş ortamlarının zaten iyi olduğunu sadece konuşulanlara biraz daha dikkat etmeye başladıklarını, toplumsal hayatlarında bir değişikliğin olmadığını tespit etmiş bulunmaktayız.

Bunlardan hariç olarak arkadaş ortamlarına katılmadıklarını o yüzden bir toplum hayatı olmadığını ifade edenler de olmuştur.

- K11: Toplum hayatına pek karışmam.
- K12: Toplum hayatına çok girmiyorum.
- K23: Sosyal bir hayatım olmadığı için evdeyim.

Bu kişiler de Kur’an kursunun haricinde bir toplum hayatlarının olmadığını ifade etmişlerdir.

2.4.1.10. Kur'an Kursu'na Geldikten Sonra Aile Hayatında Değişim

Tablo 10: Kur'an Kursundaki Eğitimin Aile Hayatına Etkisi Tablosu

		Aile hayatında değişiklik	Akraba ilişkilerinde değişiklik	Değişiklik yok	Bozuk ilişki devam	Aileye etkili olamıyor
Soru 10	Sayı	41	32	9	2	2
	Yüzde katkı	79%	62%	17%	4%	4%

Kur'an kursuna geldikten sonra din eğitiminin etkisiyle %79'luk oranla aile hayatlarında değişiklik olduğunu, %62'lik oran da akraba ilişkilerinde değişiklik olduğunu ifade etmişlerdir.

Aile hayatında aile içi ilişkilerde değişiklik olduğunu ifade edenler eşlerin birbirlerine daha saygılı olmaya başladıklarını, çocukların Kur'an'a saygılarının arttığını, eşinden ve çocuklarından kursa gitmesi için destek gördüklerini, ibadet konusunda eş ve çocukları üzerinde de etkili olmaya başladıklarını, evde hoşgörü ortamının hâkim olmaya başladığını ve bunlara bağlı olarak da evde huzur ve bereketin artığını belirtmiştir. Bu doğrultuda verilen ifadelere örnekler:

- K10: Beyim bana daha çok saygı duymaya başladı. Kur'an okuduğum zaman benden bir şey istemiyor.
- K5: Aile hayatımız düzene girdi. Saatlerimizi kurs saatine göre ayarlıyoruz. Namaz vakitlerine göre işimizi yapıyoruz. Bana ailede verdikleri değer arttı. Anne bize dua et diyorlar.
- K6: Eşim çok değişti. Çocuklarım da kursun olduğu gün bana saygı duyuyorlar, işlerini benim kurs saatime göre ayarlıyorlar.
- K9: Kursa geldikten sonra bana verdikleri değer arttı. Sen yapıyorsun, başarıyorsun demeye başladılar.
- K11: Çocuğuma dini konuları, doğruları söylüyorum, uyarıyorum. Eşime anlatıyorum. Kayınvalideme söylüyorum.
- K13: Kızım Kur'an okumamdan etkilendi. Onlar da öğrenmek istiyor. Eşim de istiyor Kur'an öğrenmeyi. Esma-i Hüsna'yı benimle birlikte ezberledi.

- K15: Evim, bütçem bereketlendi. Huzurlu oldum. Eşim beni hep destekler Kur'an okumam için. Beni kırmaz.
- K17: Kızımla birlikte Kur'an okuyoruz, Namazı ailemizle birlikte kılıyoruz.
- K20: Daha hoşgörülü olmaya başladım. Onlara doğruyu anlatmaya başladım.
- K26: Kızlarımı Kur'an öğrenmeleri için teşvik ettim, öğrendiler. Ailemde söylediklerime saygı duyuyorlar. Eşim de namazına eğimli oldu. Birlikte gece namazına kalkıyoruz, oruç tutuyoruz.
- K27: Eşim beni artık sabah namazına kaldırıyor. Çocuklarım namaza başladı.
- K28: Kursa geldiğim için bana saygı duyuyorlar.
- K30: Eşimde sakinlik oldu. Ramazan'da beş vakit namazımızı eşimle kılıyoruz. Ona Kur'an'ı öğretmeye başladım. Kur'an öğrenme merakı arttı.
- K31: Eşime nasıl daha iyi davranılacağını öğrendim. Bana "senin Kur'an'a gitmeni çok seviyorum" dedi.
- K32: Çocuklara Kur'an konusunda daha iyi yardımcı olabiliyorum. Eşim de benden Kur'an öğrenmek istiyor. Benim gayret göstermemi tebrik ediyor.
- K33: Bana kursa geldiğimden dolayı saygıda bulunuyorlar. Çocuklar da Kur'an öğrenmek istiyor. Onlar da ben namaz kılarken hevesleniyorlar.
- K34: Eşim şimdi artık beş vakit namaz kılıyor. Çocuklarımın da ben okudukça Kur'an'a merakı arttı. Onlara daha iyi tavsiyede bulunuyorum. Bana saygı duyuyorlar. Eşimle dini konularda, ibadetlerde uyum içinde olabiliyoruz. Kursa geldiğim için beni destekliyor.
- K35: Eşim bana kursa geldiğim için destek oldu. O da Kur'an öğrenmek işitiyor. Ona da namaz kılmasını söylüyorum kılıyor. Çocuklarıma da söylüyorum. Mübarek gecelerde topluca namaz kılabiliyoruz. Çocuklar da benden Kur'an öğrenmeye başladı.
- K36: Eşim, kursa geldiğim için beni destekledi. Artık çocuğuma Kur'an okuma konusunda eksiklerinde yardımcı olabiliyorum. Eşim de öğrenmek istiyor. Mübarek gecelerde onları da ibadete teşvik edebiliyorum.
- K37: Ailemle sorunları aştık. İletişimimiz daha iyi oldu. Sorunlarımızı yendik daha huzurlu olduk. Namaza bağlandık. Kursa geldiğim için bana saygı duyuyorlar. Çocuklarda Kur'an öğrenme isteği arttı.

- K43: Eşime Kur'an öğretmek istiyorum. Evde olunca benimle namazını da kılıyor. Benim kursa gelmeme destek oluyor. Ben Kur'an okuyacağım zaman evdekiler destek oluyor.
- K44: Çocuklar ben Kur'an öğrenirken eşim de bana yardım ettiler, öğrenebilirsin diye beni desteklediler. Kızım benimle namaz kılmaya başladı. Eşim bana öğretme bahanesiyle Kur'an'la daha fazla meşgul olmaya başladı.
- K45: Oğlumun Kur'an öğrenme isteği oldu. Eşim de Kur'an biliyor ona tecvit konusunda yardım ediyorum. Hep birlikte namaz kılıyoruz, cemaat oluşturuyoruz. Eşim buraya geldiğim için çok memnun.
- K46: Burada öğrendiklerimi kızlarıma anlatıyorum. Onunla sohbet ediyoruz. Gerçekten bu durum onda farklılık oluşturdu. Eşim de bana destek oluyor. Beni Kur'an okurken dinliyor. Ona sıkıntılı zamanlarında dini konularla moral verebiliyorum.
- K47: Ev hayatım genel anlamda huzurlu. Burada öğrendiklerim de huzuruma huzur kattı. Eşime de Kur'an öğretmek istiyorum onunla namaz kılıyoruz. Burada öğrendiğim dini konuları onunla paylaşıyorum. Benim kursa gelmeme destek oluyor. Eşim, "benim hanım kursa gidiyor, dua ediyor. O böyleyken hiç korkmuyorum "diyor.
- K49: Çocuklarımda da ben Kur'an okurken öğrenme isteği oldu. Eşimin de bilmediği konularda ona yol gösterdim. Bana hep saygı duydular. Ben burada mutlu olduğum için onlar da mutlu oldu. Çocuklarıma namaz kılmalarını söylediğim zaman bana saygı duyuyorlar.
- K51: Öğrendiklerimi eşimle, ailemle paylaşıyorum. Bana hep kursa geldiğim için destek oluyor. Ona da Kur'an'dan cüzler okutuyorum. Namazını kılması için hep destek oluyorum. Nafile oruçlarda hep söylüyorum.
- K52: "Anne iyi ki kursa gittin "diyor, çocuklarım. Daha sakin oldun, çok değiştin diyorlar.

Bu ifadelerde, bayanların Kur'an kursuna geldikten sonra aldıkları manevi eğitimin sadece bayanı etkilemeyip aile içindeki diğer bireyleri de etkilediği, ailede bir birlik-sevgi- muhabbet ortamı oluşturduğu açıkça görülmektedir. Çünkü bayan hem eş hem anne olarak birden fazla kişiyi etkileyebilme gücüne sahiptir. Anne manevi hazla

çocuğuna güzel nasihatlerde bulunmakta, onu daha iyi terbiye etmekte, eş olarak da beyine tam anlamıyla destek olmaktadır. Bu da ailede birlik ve güç oluşturmaktadır.

İşte Kur'an kursunda din eğitimi alan bayan da ruhunu donattığı maneviyatla aile yuvasını, paylaşmanın olduğu bir gönül bahçesine çevirir. Böylece de evler adeta bir cennet haline gelir. Yukarıda belirttiğimiz ifadelerden de ailede eşlerin birbirleriyle muhabbetlerinin güzelleştiğini, birbirlerine daha iyi destek olduklarını, ibadetlerde de birlik – beraberlik içinde olabildiklerini ve çocukların eğitiminde daha da etkili olduklarını tespit etmiş bulunmaktayız.

Kur'an Kursuna gelen bayanlardan %62'si de akraba ilişkilerinde de değişiklik olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ifadelere bakaca olursak:

- K1: Akrabalarım da kursa gelmeye başlayalı özellikle cuma günleri bizi daha fazla aramaya başladın diyorlar. Onlarda değişikliği fark etti.
- K3: Kardeşlerime daha çok gitmeye başladım. Kardeşlerimle aramda kırgınlık olur gibi oldu ama hemen düşünüp geri barıştım. Onlar da beni aradılar, küskünlük geçti.
- K9: Eşimin akrabaları ile konuşmuyorduk ama artık en azından selam alıp veriyorum.
- K29: 10 yıldır konuşmadığım kız kardeşimle barıştım. Ben hatalı olmadığım halde ben barıştım. Eşimin akrabalarımdan konuşmadığım birisiyle de evine gittim. Ölümlü dünya dedim ve barıştım. Bende çok şeyler değişti.
- K30: Eşimin halası ile küsmüştük. Barışma teklifinde bulundum. Eşimle onların evine gittim. İki aileyi barıştırdım, şimdi görüşüyorlar.
- K46: Sıla-i rahim konusunu öğrenince daha çok aramaya başladım.
- K42: Eskiden gitmediğim akrabalarıma daha çok gitmeye başladım. Hafta sonu ziyaretlerini yapıp gönüllerini alıyorum. Eskiden hemen küsebiliyordum Şimdi artık küskünlük yapamıyorum.
- K51: Ablamla, annemle hep kursta öğrendiklerimi paylaşıyorum. Akrabalarıma daha özen göstermem gerektiğini öğrendim.

Bu ifadelerde de açıkça görüldüğü üzere, İslam Dinin'de en yakınlardan anne ve babadan başlayarak diğer akrabaların ziyaret edilmesi, hal ve hatırlarının sorulması, Hz. Peygamber'in "cennete sokacak amel" olarak nitelendirdiği sıla-i rahim yapılması

çok önemlidir. Ayet ve hadislerde de namaz, zekât gibi farz olan ibadetlerden sonra akraba ziyaretinin zikredilmesi durumu açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim Allah Teâla, Nisa Suresi 1. Ayette "Allah'tan korkun ve akrabalık bağlarını kesmekten sakının" buyurarak akrabalık bağlarının önemini açıkça zikretmiş ve Müslümanlara emretmiştir. İşte verilen ifadelerde de Kur'an kursuna gelenlerin sıla-i rahim konusuna daha fazla önem vermeye başladıklarını ve Allah'ın emrini kavrayan bireyin bu tutumunun akraba ilişkilerine de yansıdığını tespit etmiş bulunmaktayız. Anne – babaya daha iyi davranma, gönüllerini alma, daha çok kardeş ziyaretlerinde bulunma, küs akrabalarla artık barışmaların olduğu veya akraba ziyaretlerinde dini paylaşımların daha çok olmaya başladığı ve kursa geldikten sonra bayanda gerçekleşen değişikliği akrabaların da fark etmeye başladıklarını ifadelerde açıkça belirtmişlerdir.

Bunun yanında kursa gelmeden önce de akraba ziyaretinin önemi hakkında bilinçli olup, ilişkilerinin zaten iyi olduğunu, bu yüzden de kursa geldikten sonra da değişen bir durumun olmadığını ifade edenler de olmuştur. Bu ifadelerden bazılar da şunlardır:

- K2: Önceden de kardeş ilişkilerimiz iyi idi. Şimdi de aynı devam ediyor.
- K5: Akraba ilişkilerimiz iyi yöndedir. Küslük yoktur.
- K8: Kimseyle küslüğüm zaten yoktur. Arkadaş aile ilişkilerim iyidir. Aynı şekilde de devam ediyor.
- K14: Daha önceden de akraba ilişkileri iyi idi. Aynı yönde devam ediyor.
- K25: Önceden de zaten çok iyi idik. Aynı şekilde devam ederim. Kimsenin kalbini kırmamaya çalışırım.
- K32: Akraba ilişkilerimiz zaten iyi idi. Anneme Kur'an öğrenmesi için destek de bulunuyorum. Kimseyle dargınlık sürdürmem. Akraba ilişkilerim her zaman iyidir.
- K33: Akrabalar arasında önceden daha boş sohbetler olurken şimdi daha Kur'an ağırlıklı, doğruların söylendiği sohbetler olmaya başladı. Hiç küslüğümüz olmamıştır. Muhabbetlerimiz sıktır.
- K41: Akraba ilişkilerim hep iyi idi. Aynen devam ediyor.
- K45: Şimdiye kadar kimseyle dargınlık, küslüğüm olmadı. Yine aynı şekilde devam ediyor.
- K48: Akraba ilişkilerimiz önceden de iyi idi. Aynı devam ediyor.
- K52: Akraba ilişkilerimiz zaten çok iyi idi. Kursa gelmeme çok sevindiler.

Bu ve benzeri olan ifadelerde de akraba ilişkilerinin kursa gelmeden önce de iyi olduğu ve aynen o yönde muhabbetin devam ettiğini açıkça belirtmiş bulunmaktadırlar.

Mülakata katılanlardan 2 kişi de akrabaları ile bozuk olan ilişkilerinin hala düzelmediğini, aynı şekilde devam ettiğini ifade etmişlerdir:

- K16: Kardeşlerim beni çok kırdığı için onlarla konuşmuyoruz.
- K39: Akrabalarla küslüğümüz devam ediyor. Hiç düzelmedi. Ben de hiç barışma girişiminde bulunmadım.

Bu iki ifadeyi veren birey de akrabaları ile küslüğün giderilmesi konusunda kendi girişimlerinin olmadığı için hala ilişkilerinin bozuk olduğunu ifade etmişlerdir.

Yine mülakata katılan iki kişi de Kur'an kursuna geldikten sonra da eşine ve ailesine etkili olamadıklarını ifade etmişlerdir.

- K23: Eşime ve ailesine benim dediklerimi kabullenmeleri için etkili olamıyorum.
- K38: Eşim namaza, ibadete yaklaşmaz. Beni dinlemez. Benim ibadetime de karışmaz. Ben onun yanında Kur'an okurken o, televizyona bakıyor.

2.4.1.11. Kur'an Kursu'na Geldikten Sonra Sosyal Medyadaki Paylaşımlarda Değişim

Tablo 11: Kur'an Kursundaki Eğitimin Sosyal Medya Paylaşımlarına Etkisi Tablosu

		Değişiklik oldu	Değişiklik olmadı	Paylaşım yapmıyorum	Sosyal medya kullanmıyorum
Soru 11	Sayı	17	1	6	28
	Yüzde katkı	33%	2%	12%	54%

Sosyal medya, bilgi paylaşımının takip edildiği dijital bir ortamdır. Birçok insan da bu sosyal ortamda paylaşım ve iletişim sınırı olmadığı için sosyal medyayı tercih etmektedir. Sosyal medyanın gücü doğru kullanıldığı zaman tartışılamaz. Hiçbir maliyet ve zaman gerektirmeden geniş kitlelere ulaştığı için tercih edilmekte bu yüzden de günümüz toplumları üzerinde büyük etkisi olmaktadır.

Mülakata katılan öğrencilerden %54'ü sosyal medyayı hiç kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Mülakata katılan K10 kişisi, "Sosyal medyayı sadece haberleşmek için kullanıyorum" demektedir.

Mülakatımıza katılan 1 kişi de sosyal medyadaki paylaşımında bir değişiklik olmadığını çünkü önceden de dini içerikli eğitim yönü olan mesajlar paylaştığını ifade etmiştir. Bu ifadeye bakacak olursak:

- K41: Önceden de dini mesajlar, eğitim veren mesajlar paylaşıyordum. Şimdi de aynı devam ediyor.

Bunların yanında mülakata katılanlardan daha önce sosyal medya kullanıp, paylaşım yapanların %33'ü paylaşımlarında değişiklik olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları:

- K7: Dini içerikli paylaşımlar yapıyorum.
- K13: Artık dini bilgiler paylaşıyorum. Cuma, kandil mesajları paylaşıyorum.
- K29: Önceden WhatsApp'ta boş şeyler konuşuyorduk. Önceden Instagram'da Kur'an yazıları görürdüm, imrenirdim. Şimdi artık onları okuyabiliyorum ve dini paylaşımlarım arttı. Önceden magazinleri de paylaşırdım. Çok boş hayattaymışım.
- K30: Oldu. Hadis, dini konular, dini bilgiler onları özellikle paylaşmaya başladım.
- K32: Önceden yediğimiz – içtiğimiz şeyleri paylaşıyordum. Şimdi onları bıraktım.
- K34: Değişti. Önceden şarkı paylaşıyordum, şimdi ilahi paylaşıyorum. Daha çok dini konularda paylaşım yapıyorum.
- K38: Önceden açık fotoğraflarımı paylaşıyordum, şimdi onları sildim. Dini konular paylaşıyorum.
- K40: Cuma mesajları atıyorum. Hadis – ayet paylaşıyorum. Mevlana'nın sözlerini paylaşıyorum. Daha faydalı olacak şeyler paylaşıyorum.

Bu ifadelere bakıldığı zaman da Kur'an kurusuna geldikten sonra bireylerin artık kendilerine fayda vermeyen gereksiz şeylerden uzaklaşıp, başkalarına da faydalı

olabilecek paylaşımlarda bulunmaya başladıklarını görmekteyiz. Daha önceden boş yere olan paylaşımlar artık yerini dini içerikli bilgilere bırakmaya başlamıştır. Önceden yenilen – içilen şeylerin düşünülmeden paylaşıldığı şimdi ise artık göz hakkı olabileceğini düşünülüp bu tarz paylaşımların bırakıldığı ifade edilmektedir.

Bu durum da sosyal medyayı aktif olarak kullanan bireylerin üzerinde Kur'an kursundaki din eğitiminin bu yönden de bir etkisinin olduğunu açıkça göstermektedir.

2.4.1.12. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Daha Önce Gelmemekten Kaynaklanan Üzüntü Durumu

Tablo 12: Kur'an Kursuna Daha Önce Gelme İsteğine Dair Bulgular Tablosu

Soru 12		Oldu	Olmadı
	Sayı	50	2
	Yüzde katkı	96%	4%

Tablo 12'de de görüldüğü gibi mülakata katılanların %96'sı keşke daha önceden gelseydim demişlerdir. Bu ifadelerden birkaç tanesi:

- K1: Hem de çok oldu. Çok pişmanım. Allah müsaade ederse seneye de çok istiyorum.
- K6: Olmaz mı? Keşke önce olsaydı, genç olsam daha iyi öğrenirdim diye düşünüyorum.
- K13: Bu seneye kadar boşa geçirmişim. Keşke önceden gelseydim.
- K14: Oldu. Bence önceden buraya gelseydim daha iyi olurdu. Buradaki huzuru, mutluluğu yaşamak lazım.
- K18: Dedim tatbikî. Önceden hep uyurdum. Yaşım gençken daha iyi kavrardım.
- K19: Çok oluyor. Önceden öğrenseydim bu zamana kadar okurdum diye düşünüyorum.
- K22: Oldu. 9 yaşımda Kur'a kursunu bırakmak durumunda kalmıştım. Şimdi okuduğum için çok mutluyum. Daha önceden okusaydım daha iyi olurdu. Çünkü stres durumunda okuyup rahatlatılacak tek kitap diye düşünüyorum.

- K23: Çok oldu ama eşim göndermediği için elimde olmayan nedenlerden dolayı gelemedim. Küçükken de babam göndermedi.
- K27: Çok dedim ama çok memnunum. Komşum sayesinde çekinerek kursa geldim. Çok seviyorum.
- K29: Çok dedim. Bu ortama önceden gelmeliymişim. Geçmişte çok cahil olduğumu anladım.
- K30: Çok oldu. Yapamam, utanırım diye gelmemiştim. Keşke gelseydim.
- K33: Bütün ömrüm bunun pişmanlığı ile geçti. Keşke daha önce gelseydim. Çok güzel bir ortammış. Öğrenemem diye gelmemiştim.
- K40: Tabiki. Hep yapamam korkusuyla kursa gelmeyi öteledim. Keşke daha önce gitseydim.
- K44: Çok geç kalmışım. Yapamam diye hep gitmeyi geciktirdim.
- K49: Keşke daha önceden gelseydim. Daha önceden bunları öğrenseydim.

İfadelerden de açıkça görüldüğü gibi, mülakata katılan bireler "keşke daha önceden gelseydim", ifadesini kullanmışlardır. Bu bireylerden bazıları "keşke genç iken gelseydik, daha güzel öğrenseydik" diyerek hem genç yaşta öğrenmenin önemini vurgulamışlar hem de önceden boş geçirdikleri zamanın pişmanlığını yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bazıları ise önceden çok gelmek istedikleri halde ya baba ya da eş engeline takıldıklarını ve kursa gelemedikleri için de bir pişmanlık içinde olduklarını söylemişlerdir.

Bireylerden bazıları öğrenememem düşüncesi ile kursa gelmeyi hep erteledikleri, kursa geldikten sonra da ortamı görünce çok sevdiklerini, "niye önceden gelmemişim" diyerek pişmanlık yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kursa geldikten sonra da bu ortamın çok güzel huzurlu bir ortam olduğunu, buradaki mutluluğu yaşamak gerektiğini yine ifadelerden tespit etmiş bulunmaktayız.

Bunların yanında "daha önce gelseydim" şeklinde düşünmeyen iki kişi de mülakatta halinden memnum olduklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadelere bakacak olursak:

- K12: Zamanı bu günmüş. Keşke demeyi sevmiyorum. Halimden memnunum.
- K38: Diyemezdim çünkü hiç müsait zamanım olmadı.

Bu ifadeyi verenlerin de daha önceden kursa düzenli olarak gelecek vakitleri olmadığı için bu düşüncede olduklarını zaten buldukları ilk fırsatta kursa geldiklerini söylemelerinden açıkça anlamaktayız.

Kur'an Kursundaki Din Eğitiminin Ekonomik Etkileri

2.4.1.13. Kur'an Kursu'na Geldikten Sonra Tasarrufları Değerlendirmede Değişim

Tablo 13: Kur'an Kursundaki Eğitimin Tasarrufları Değerlendirme Şekline Etkisi Tablosu

Soru 13		Oldu	Olmadı	Faizsiz yatırım	Tasarruf yok	Maddi konularla ilgilenmem
	Sayı	6	0	41	6	5
	Yüzde katkı	12%	0%	79%	12%	10%

Tablo 13'te de görüldüğü gibi mülakata katılanların %79'u yatırım ya da birikimlerinde zaten faizle iş yapmadıklarını, %12'si de Kur'an kursuna geldikten sonra yatırımlarında artık faize bulaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Mülakata katılanların %10'u maddi konularda kendilerinin sözünün geçmediğini, eşleri ile bu konuda uyum sağlayamadıklarını bu yüzden konularla ilgilenmediklerini, birikim konusuna karışmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları:

- K11: Maddi konularla ilgilenmem. Banka, faiz konularına da karışmıyorum. Sözüm etkili olmuyor.
- K21: Yatırım işleri ile ben ilgilenmiyorum.
- K38: Maddi işlere karışamam, eşim ne derse öyle olur.

Bu ve benzeri olan ifadelerde eşlerine söz geçiremedikleri için yatırım konusunda da yönlendirici olamadıklarını ifade etmişlerdir.

Mülakata katılanların %12 'si de herhangi bir yatırım yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Mesela;

- K27: Yatırım konusu ile ilgilenmiyoruz.
- K41: Elimde bir evim ve bir arabam olduktan sonrasını tutmam veririm. Büyük bir birikim yapmam. Şimdiye kadar faizle iş yapmadım. Yapmam da.
- K43: Bir birikimim yok. Olsa faize asla yatırmam. Bunun yerine bir yere büyük bir hayır kurumu yapmak isterim.

Bu ifadelerde de herhangi bir yere yatırım veya birikim yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Yine mülakata katılanların %12'si daha önce faizle bir birikim yaptıklarını ama Kur'an kursuna geldikten sonra artık bu konuya daha da dikkat etmeye başladıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları:

- K7: Önceden hep kredi çektik. Bundan rahatsız oluyordum. Hiçbir bir hayrını görmedim. Kesinlikle kursa geleli bir kuruş faiz almıyoruz.
- K45: Bir sefer kredi çektik ve çok pişman olduk. Bir daha kredi çekmemeye yemin ettik. Bir şey alacak olursak para biriktirip alacağız ve faizle bir yatırım asla yapmayacağız.
- K49: Önceden çok kredi çektik. Bunun zararını gördük. Hem birikimimiz gitti hem de faize bulaştık. Artık asla faizi düşünmüyoruz. Para birikimi yapıp ihtiyacımızı öyle karşılayacağız.
- K52: Yatırımlarda faizi tercih etmeyiz. Bunun hatasını geçmişte yaptık. Faiz, bizden çok acı şekilde çıktı. Artık pişman olduk. O yüzden asla faizi tercih etmiyoruz.

Kur'an kursuna gelmeden önce faizin dini hükümlerini tam olarak bilmediklerini, bu yüzden faizle yatırım yaptıklarını, bundan hiçbir hayır görmediklerini ve bundan da çok pişmanlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Kur'an kursundaki din eğitiminin yatırım konusunda da bireyler üzerinde etkili olduğunu bu tür ifadelerden tespit etmiş bulunmaktayız.

Mülakata katılanların %79'u da kursa gelmeden önce de faiz ile birikim yapmadıklarını ve yine aynı şekilde devam ettiklerini ifade etmişlerdir.

- K3: Bankaya paramızı harama karıştırmamak için yatırmayız. Hemen ev aldım.

- K6: Faiz tarzında bir yatırımımız hiç olmaz. Altın şeklinde birikim yaparım. Zekâtımı da veririm.
- K8: Daha çok altın biriktirme tarzında tasarruf yapıyoruz. Faize yatırım yapmayız.
- K10: Yatırımlarımızda faizden uzak duruyoruz. Katılım bankalarını tercih ediyoruz. Ya da döviz üzerinden birikim yapıyoruz.
- K14: Faize asla yatırım yapmayız. Katılım bankasını tercih ederiz.
- K17: Eşime sürekli bankaya yatırım yapmaması için uyarırım. Yatırım yapmaz.
- K20: Yatırımlarımızda faizi tercih etmeyiz. Altın tarzı biriktiririz.
- K22: Yatırım yaparken faize asla bulaşmayız. Ailede birbirimizi bu konuda uyarırız.
- K23: Tasarruflarımızda asala faize bulaşmayız. Altın birikimi yaparız.
- K26: Tasarruflarımızda bankaya faizle yatırım hiç yapmadık. Ev aldık. Altın tarzı yatırım yaparız.
- K28: Yatırımlarda faizsiz bankaları tercih ederiz.
- K34: Yatırımlarda asla faizi kullanmayız. Altın birikimi yaparız.
- K35: Faizli yatırım ailece yapmayız. Başka şekilde değerlendiririz.
- K36: Yatırımda faizi ailece istemeyiz.
- K46: Yatırımlarımızda eşimle katılım bankalarını tercih ediyoruz. Ev alırken de bu tarz bankadan yardım aldık.
- K47: Yatırımlarımda altın birikimini tercih ediyoruz. Faizin haram olduğunu bildiğim için asla tercih etmem.
- K50: Yatırımlarımda genelde altın birikimi yaparım. Faizi tercih etmem. Bu konuda eşimle de uyum içindeyiz.

Yukardaki ifadelere bakıldığı zaman da bu ifadeleri veren bireylerin yatırım konusunda harama bulaşmama noktasında kursa gelmeden önce de hassas olduklarını görmekteyiz. Yatırım veya birikimlerinde asla faizi istemediklerini, genelde katılım bankası, altın birikimi ya da ev almayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda da aile içinde birbirleriyle uyumlu olduklarını yine ifadelerden tespit etmiş bulunmaktayız.

2.4.1.14. Kur'an Kursuna Geldikten Sonra Alış – Veriş Alışkanlıklarında Değişim

Tablo 14:Kur'an Kursundaki Eğitimin Alış-Veriş Alışkanlığına Etkisi Tablosu

Soru 14		Oldu israf yok	Olmadı israf etmem	İsrafı engelleyemiyorum	Alkol satış yapan yerden alışveriş yok
	Sayı	11	39	2	4
	Yüzde katkı	21%	75%	4%	8%

Tablo 14'e baktığımız zaman mülakata katılanların %75'i zaten israf etmediğine, %21'i de kursa geldikten sonra artık israfı hayatlarından çıkardıklarına, %2'si de hala israfı engelleyemediklerine dair cevaplar vermişlerdir. %8'i de artık alkol satan yerlerden alış – veriş yamadıklarını belirtmişlerdir.

İşte Kur'an kursuna gelip israfla ilgili dini hükmü öğrenen bayanlar artık hayatlarından israfı çıkarmışlardır. %21'lik bir kesim kursa gelmeden önce harcamalarında, alış – verişlerinde israfı edip etmemeye dikkat etmediklerini ama artık israf etmediklerini belirtmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları:

- K7: Çok değişiklik oldu. Kursa geldikten sonra aldığım her şeye ve israf etmemeye dikkat ediyorum.
- K13: İsraf yapmamaya, evde olanı almamaya dikkat ediyorum. Önceden evde biriktirme huyum vardı. Artık onu bıraktım.
- K17: İsrafa dikkat etmeye başladım.
- K33: Artık gerektiği kadarını alıp, tüketirken de daha bilinçli tüketmeye çalışıyoruz. Daha da bereketli olduğuna inanıyorum.
- K34: İsraf etmemeye bunların hesabını vereceğimizi öğrendikten sonra daha dikkat etmeye başladım.
- K46: Kıyafet konusunda kendimi biraz daha alırken kontrol etmeye başladım.

- K51: İsraf konusunda korkmaya başladım. Yeni bir şey aldığımda önceki eşyalarımı vermeye başladım. Önceden çok ciddi israf ediyordum. Şimdi artık onu yapmıyorum.

Yukardaki ifadelere bakıldığı zaman, Kur'an kursundaki din eğitiminin bireyin alış – veriş alışkanlıklarında israf konusunda etkili olduğunu göstermektedir. Artık gerektiği kadarını alıp, tüketirken de bilinçli tüketerek dikkatli bir şekilde hareket ettiklerini söylemişlerdir. Bunun neticesinde israfa dikkat etmeye başladıktan sonra da evlerinin daha bereketli olduğunu da belirtmişlerdir.

Mülakata katılan %75'lik bir kesim de zaten Kur'an kursuna gelmeden önce de israf etmediklerini yine aynı şekilde devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu ifadelere bakarsak:

- K2: İsraf etmemeye dikkat ediyoruz. Varsa almıyoruz.
- K3: İsrafa dikkat ediyorum. Fazla yaptığım yemekleri komşularımla paylaşıyorum.
- K4: Çok harcama yaptırmam. İhtiyaçsa alırım.
- K8: İsraf etmemeye, planlı harcamaya dikkat ediyorum.
- K19: İsrafı hiç sevmem dikkat ederim.
- K24: Evde olan varsa almıyorum, fiyatlarına dikkat ediyorum.
- K22: İhtiyacım olduğu kadar alırım. Önceden de israfa dikkat ederdim.
- K25: Alış – verişte aşırıya gitmem. Önceden de öyleydi.
- K26: Alış – verişte hiç israf etmezdim ama şimdi daha çok düşünüyorum. Önceden bir kilogram elma alsam yarısı israf olur mu diye düşünmezdim şimdi bilerek günaha girmek istemediğimden daha çok düşünüyorum.
- K28: Her zaman tasarruflu alış – veriş yaparım.
- K32: Hiçbir zaman israf etmem ama şimdi buna daha da dikkat ediyorum.
- K39: İsrafa her zaman dikkat ederim. Gerekli olduğunda alırım.
- K41: Zaten israfa dikkat ederim. Fazladan masraf olacak şeyleri almam. Kurs da daha tasarruflu olmamı sağladı.
- K42: Her zaman tutumlu bir insanım. Aynı şekilde devam ediyorum. İhtiyaç dişi hiçbir şey almam.

- K43: Alırken düşünürüm. Onun da sorumluluğu olduğunu düşünürüm. İhtiyaç fazlası ise almam.
- K45: İsraf konusuna ailecek dikkat ediyoruz.
- K47: İsraf etmemeye her zaman dikkat ederim. Ne kadar param varsa ne ihtiyacım varsa onu alırım.
- K52: İsrafa hep dikkat ederim. Çocuklarımı bu konuda uyarırım.

Yukardaki ifadeleri veren bireylerin kursa gelmeden önce de alış – verişte gereksiz yere yapılan harcamaların, ihtiyaç dışı alınan her şeyin bir sorumluluğu ve hesabı olduğu konusunda bilinçli oldukları bu yüzden hiçbir zaman israf etmemeye çalıştıklarını ifadelerinde açıkça görülmektedir. Bu kişiler için de Kur'an kursunda bu yönde öğrenilen bilgiler pekiştirici mahiyette olmuş, alış – verişlerinde israfa daha da dikkat eder olmuşlardır. İsrafa dikkat konusunda da aile içinde uyum olduğu verilen ifadelerde görülmektedir.

Kur'an kursunda öğrenilen ve bildiği halde alış – verişlerinde hala israfa engel olmadıklarını belirtenler, bunun da kendi zevklerinden kaynaklandığını ifade etmişlerdir:

- K20: Bazen alış – veriş tutkunluğumu engelleyemiyorum. Hoşuma giden şeyleri alıyorum. Bazen israf oluyor ama engelleyemiyorum.
- K40: Alış – verişi çok seviyorum. Bazen israf olduğunu bile bile varken aldığım oluyor. Bunun önüne geçemiyorum.

Görüldüğü gibi bayanların büyük bir kısmı alış – verişlerinde varken almamaya, israf etmemeye dikkat etmektedir. Kursa geldikten sonra da bu duruma daha da dikkat etmeye başlamışlar, israf konusunda daha bilinçli davranmaya hassasiyet göstermişlerdir. Alış – veriş harcamalarında israfa dikkat etmeyenler de kursta öğrendiklerinden sonra artık israf konusunda duyarlı olmuşlardır. Aile içerisinde de bu konuda bir bütünlük sağlandığı verilen ifadelerden de tespit edilmiştir.

Yine mülakata katılanlardan %8'i alış – veriş yaptıkları yerler konusunda artık seçici olmaya başladıklarını da ifade etmişlerdir:

- K18: İçki satan yerden alış – veriş yapmam.

- K26: İçki satılan marketlere gitmem.
- K27: Kursa geldikten sonra da içki satılan yerden alışveriş yapmamaya çalışıyorum.
- K29: İçki satılan yerden alış – veriş haram olduğunu bilmiyordum, alıyordum.
- K30: Önceden içki satılan marketten alıyordum, şimdi almıyorum. Eşimi de bu konuda uyarırım, o da beni dinler.
- K31: Kursa gelmeden önce içki satılan yerden alış – veriş yapardım.

Kur'an kursunda alkolün haram olduğuna dair hükmü ve bu ürünleri satan yerden de alış – verişin uygun olmadığını öğrendikten sonra artık buralardan alış – veriş yapılmadığını yukarıdaki ifadelerde açıkça görmekteyiz. Alış – veriş yapılan yerdeki seçicilik konusunda da eşlerin arasında bir uyum ve birlik olduğu yine ifadelerden anlaşılmaktadır.

2.4.1.15. Kur'an Kursu'na Geldikten Sonra Yapılan Bağışların Niteliği ve Sıklığında Değişim

Tablo 15: Kur'an Kursundaki Eğitimin Bağış Yapmaya Etkisi Tablosu

		Oldu	Olmadı
Soru 15	Sayı	19	33
	Yüzde katkı	37%	63%

Kur'an kursuna geldikten sonra yapılan bağışların sıklığı ve niteliği konusunda mülakata katılanların %37'si değişiklik olduğunu, %63'ü de zaten önceden de yardımlarının gereğince yaptıklarını bu yüzden değişiklik olmadığını ifade etmişlerdir.

İhtiyacı olanlara yardım etmenin dini açıdan öneminin bilincinde olanlar kursa gelmeden önce de yardımlarını, zekât ve sadakalarını güçleri ölçüsünde yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları:

- K3: İnsanlara elimden geldiğince bir şeyler vermeyi çok seviyorum. Yardımı severim. İnsanların işine yardım etmeyi severim.

- K6: Birini görünce hemen yardım yapmaya çalışırım. Eşimle bu konuda birbirimizi destekliyoruz.
- K12: Daha önceden de zekât ve sadakamı verirdim. Güçsüzlere yardım ederdim.
- K15: Mal benim olmadığı için Cenabı Hakk'ın olduğu için elimden geldiğince veririm.
- K17: Elimden geldiğince sürekli herkese yardım etmeye çalışırım. Yoldaki taşı da alır kenara koyarım.
- K18: Yardım yaparım. Yolda bir şey görünce çöpe atarım. Fakir gördüğüm zaman üzerimdekini bile çıkarıp hemen verebilirim. Sonuna kadar o kişiye yardım ederim.
- K23: Elimden geldiğince zaten yardım yapardım. Altınımın zekâtını vermeye çalışırım. Elime geçenle küçük de olsa bağış yaparım.
- K25: Her maaşımı aldığımda camiye, muhtaçlara elimden geldiğince her zaman yardım ederim.
- K27: Maddi – manevi elimden geldiğince imkân ölçüsünde yardımcı olmaya her zaman çalışırım.
- K29: Elim her zaman çok açıktır. Ben herkese vermeyi çok severim. Hediyeleşmek Peygamber'in sünnetidir.
- K37: Elimden geldiğince yardım etmeye çalışıyorum. Sevindiklerini görünce mutlu oluyorum.
- K40: Elimden geldiği kadar eşimle maddi destek olmaya çalışıyoruz. Manevi destek de gücümüzün yettiğince olmaya çalışıyoruz.
- K46: Her zaman için Rabbim bana versin en de vereyim diye dua ederim. İnfak ettiğim zaman kendimi çok mutlu hissediyorum. Asıl olan mutluluk budur. İslamiyet'in yaşamak zaten gerçek mutluluktur.

Bu ifadeleri verenlerin Kur'an kursuna gelmeden önce de etrafındakilere güçleri nispetinde hem maddi hem manevi yardımlarda bulunduklarını, kursa geldikten sonra da yine aynı şekilde yarıma devam ettiklerini belirtmişlerdir.

Bunun yanında Kur'an kurusana gelip zekât ve sadakanın önemini öğrendikten sonra yaptıkları bağışın sıklığı ve niteliğinde artışın olduğunu, doğru yere verme konusunda daha da bilinçlendiklerini ifade etmişlerdir. Bu ifadelere bakacak olursak:

- K7: Bir şey olunca hemen sadaka verip belayı uzaklaştırmayı öğrendim. Hemen yaşlı veya çocuk birisini sevindirmeyi çok severim. Herkesin yardımına koşmayı çok severim. Başkasının gidip yemeğini pişirmeyi de çok sevinirim.
- K10: Elimden geldiği kadar daha fazla yapmaya başladım. Eşimle de bu konuda da hem fikiriz.
- K14: Bağış sıklığında artış oldu. Elimden geldiğince yapmaya çalışıyorum.
- K16: Daha fazla yardım yapmaya çalışıyorum. Maddi – manevi gücüm yettiğince yapıyorum.
- K26: Verirken kendimi daha çok zorlamaya başladım. Daha bilinçli oldum. Elimden geldiğince yardımı maddi – manevi yapmaya çalışıyorum.
- K30: Sadece Ramazan'da fitre veriyordum. Şimdi artık maddi imkânı olmayanlara kendime alıyorsam başkasına da almaya başladım. Elimden geldiğince artık hep alıyorum. Hediyeleşmenin sünnet olduğunu bilip onu da yapmaya çalışıyorum.
- K31: Çok değişiklik oldu. Iraklı bir aileyi evimize karşılıksız oturttum. Her şeyine destek oluyorum. Aldığım her şeyin yarısını onlara veririm. Eskiden hiç bunlara dikkat etmiyordum.
- K32: Yardım konusunda daha duyarlı hale geldim. İnsanlara elimden geldiğince maddi – manevi yardım etmeye daha da dikkat etmeye başladım.
- K33: Önceden de yarım ediyordum ama şimdi artık karşıma çıkana bile Allah rızası için dediğinden veriyorum. Verirken niyetimde farklılık oldu. Zekâtlarımızı da zaten her zaman vermeye çalışıyoruz.
- K34: Eşim biraz yardımları yaparken önceden çok olduğunda karşı çıkıyordum. Şimdi daha duyarlı olduğum için onu yardım konusunda destekliyorum.
- K35: Şuraya şu para lazımmış denildiği zaman elimden geleni kadarını hemen vermeye başladım. Maddi – manevi yardımları elimden geldiğince yapıyordum.

- K43: Önceden sadakanın ne kadar önemli olduğunu bilmiyordum. Şimdi artık daha çok sadaka vermeye çalışıyorum. Ziynet eşyalarının zekâtını bilmiyordum, şimdi zekâtını da veriyorum.
- K45: Şimdi yardım yapacağımız zaman her önüme çıkana değil gerçek fakire veya cami gibi kurumlara yardım etmeye çalışıyorum. Altınlarımın zekâtını verme konusunda da hassas davranıyoruz.
- K47: Sadakanın ne kadar büyük bir şey olduğunu öğrendim. Elimde çok olsa da çok çok versem ama küçük de olsa sık sık sadaka veririm. Eşim de bu konuda bana destek olur. Hasta, yaşlı insanlara da elimden geldiğince sürekli yardım ederim.
- K49: Burada sadaka için bir teşvik oluyor. İnsanlara yardım etmeye çalışıyorum.
- K51: Etrafımda olanlara bütçem neye yetiyorsa babamın hayrı için yapmaya başladım. İnsanlara olan manevi desteğim arttı. Önceden ziynet eşyalarının zekâtı olduğunu bilmiyordum. Onu öğrendikten sonra tüm zekât borcumu hesapladım. Şimdi onu ödemeye başladım.

Bu ifadelere bakıldığı zaman da Kur'an kursundaki eğitim neticesinde sadaka ve zekât konusunda da bireylerin bilinçlendiklerini ve duyarlı hale geldiklerini görmekteyiz. Sadakanın ne olduğunu tam olarak önceden bilmeyenler sadakanın maddi – manevi şeklini ellerinden geldiğince yapmaya başlamışlardır. Yine zekât ve mahiyetini de bilmeyenler öğrendikten sonra Allah'ın bu emrini yerine getirmeye daha da özen göstermeye başladıklarını ifadelerinde belirtmişlerdir. Zekât ve sadaka konusunda artık ellerinden geleni yapmaya başlamışlardır. Yine ifadelerden de zekât ve sadaka konusunda aile içinde bir birlik ve bütünlüğün sağlandığı da görülmektedir. Hatta daha önceden eşlerine fazla yardım yaptıkları konusunda karşı çıkanlar şimdi onlara destek bile olduklarını söylemişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim ve bununla birlikte din eğitimi, insan hayatında sadece belirli bir dönemi kapsamaz. Nitekim İslam Dini, Hz. Peygamber'in de ifade ettiği gibi *"beşikten mezara kadar eğitim ilkesini*" prensip edinir. Hz. Peygamber'e "Oku" emri geldikten sonra Hz. Peygamber, din eğitimi faaliyetlerine bil fiil başlamıştır. Bu faaliyetler, çeşitli zamanlarda çeşitli şekillerde devam ede gelmiştir.

İslam'ın ilk döneminde, Kur 'anın inmeye başlaması ile insan başıboş bırakılmamış, onun eğitimi birinci derecede önemsenmiştir. İslam dini insanı eğitirken her daim ona değer de vermiştir. Hz. Peygamber ilk olarak Daru'l Erkam'da başlattığı eğitim faaliyetlerini Suffa'da devam ettirmiş günümüz Kur'an kurslarının temelleri o dönemde atılmaya başlanmıştır. Tarihi seyir içinde çeşitli İslam devletlerinde Kur'an eğitimi kurumsallaşarak devam etmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında da Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Kur'an kurslarında değişiklikler olmuş, siyasilerin etkisi ile de Kur'an kurslarının sayıları ve öğrencileri zaman zaman azalarak ama hiç kapatılmadan günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Kur'an kurslarının günümüzde yasal dayanakları, amaçları, programları Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan yönergede bildirilmiştir. Kur'an kurslarının yapısal durumu ve öğreticilerin öğrenim durumları ise farklılık göstermektedir.

Kur'an kurslarındaki genel öğrenci profiline bakılacak olursa öğrencilerin genellikle yetişkin olarak nitelendirilebilecek ev hanımı bayanlardan oluştuğu görülür. Yetişkinlerin din eğitimine son yıllarda yoğun talep göstermelerinde pek çok faktör etkilidir. Bunların en başında yaşın ilerlemesi ile oluşan dini inancın artması gelir. Bunu yetişkinin yalnız kalma duygusu, aile yapısının değişmesi, boş zamanları değerlendirme gibi etmenler takip etmiştir. Ayrıca yetişkinin tecrübesine de din eğitiminde önem verilmesi, yetişkinin din eğitimine olan öğrenme merakını artırır. Eğitimin yapıldığı ortamın sıcaklık, ses açısından iyi olması, ferah ve iç açıcı mekânlar olması öğrenme motivasyonunun daha da artmasına neden olur.

Her şeyden öte günlük hayatında tek düze yaşayan, hep aynı işlerle meşgul olan bayanlar, Kur'an kurslarına gelerek bir değer kazanmış sosyalleşme imkânı bulmuş, güzel arkadaşlıklar edinmiş, hayata yeni, anlamlı bir pencereden bakma , aynı zamanda Kur'an okumayı öğrenip dini bilgilerini sağlamlaştırma imkânı bulmuştur. Kur'an kursları bu bağlamda bayanların hayatına büyük bir değer katmıştır. Her şeyden öte buraya gelen kursiyerler kendilerine değer verildiğini görünce ve hayatta birtakım şeyleri başarabileceklerini fark edince değerli bir birey olduklarını hissetmişlerdir. İslam Dininin ve Hz. Peygamberin eğitime verdiği önemi görünce kendilerinin ve çocuklarının eğitimine daha çok önem vermeye başlarlar. Ayrıca Kur'an kursuna gelen kursiyerler sosyal hayatın içerisine katılarak kendilerine olan güvenlerinin gelişmesini de sağlamış olurlar. İşte Kur'an kursları bu bağlamda insanların hem kişiliklerine hem de eğitimlerine değer veren bir kurumdur.

Yaptığımız çalışmada mülakat sonucu ortaya konulan ifadelerden hareketle Kur'an kursuna gelen bayanların hayatlarında büyük değişiklikler olması başta olmak üzere şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Kur'an kursundaki din eğitiminin bayanın psikolojik-ruh dünyasına çok büyük bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Kur'an eğitimi sonucunda bireyin daha sakin olduğu, bu sakinliğin aile içerisinde ayrı bir huzur oluşturduğu, bu durumun da alenen aile fertleri tarafından fark edildiği için bayanın kursa gelmesi konusunda destek bile olunduğu görülmektedir. Hatta depresyon ilacı kullananlardan artık ilaç kullanmayı bıraktıkları, kursun birçok terapiden onlara daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Kur'an Kursu eğitiminin bireyin davranışlarını olumlu yönde değiştirdiği saptanmıştır. Sinir stres durumlarının azalmasıyla hayatlarına sabır ve şükür kavramı daha iyi yerleşmiş bu da davranışlarına olumlu yönde yansımıştır.

Kur'an Kursuna düzenli olarak gelmeye başlayan bireyin günlük hayatı bir düzen içine girmiştir. Birçok bayanın işimizi aksatırız diye gelmeye çekindiği kursa, bayanlar geldikten sonra hayatlarının daha düzenli olmaya başladıklarını, hiçbir işlerinin aksamadığını ifade etmişlerdir.

Kur'an Kursuna gelmeye başladıktan sonra izlenilen televizyon programlarının tarzında değişiklik olmuştur. Bunun yanında gün içinde çok vakit harcanan televizyon

izlemeye artık bir sınırlama konulduğu, izlenen televizyon programlarının daha çok manevi tarzda olmaya başladığı tespit edilmiştir.

Kur'an kursu eğitimi aldıktan sonra ibadet hayatının daha bilinçli, düzenli ve sürekli hale geldiği tespit edilmiştir. Nafile ibadetlere daha da önem verildiği, namazlarda okunan surelerin anlamı da öğrenildiği için namazlardan zevk alınarak, huşu ile kılınmaya başlandığı görülmüştür.

Kur'an Kursundaki din eğitiminin giyim tarzına da etkisi olmuştur. Kursa gelmeden önce tesettür bilincinde olmayıp kursa geldikten sonra kıyafetleri tamamen değişenler olduğu gibi kıyafet konusunda daha da bilinçlenenlerin olduğu görülmüştür. Giyim konusunda da Allah'ın emirlerine uyulmaya çalışılmıştır.

Kur'an Kursu eğitimi ile meşgul olmaya başladıktan sonra bireylerde boş zaman kavramında değişiklik olmuştur. Daha önce fayda vermeyen şeylerle çok meşgul oldukları ama daha sonra Kur'an ile meşgul olmaya başladıkları ve daha huzurlu olup günlerinin dolu dolu geçmeye başladıkları görülmüştür.

Daha önceden kulaktan duyulan dini bilgilerdeki hataların farkına varılmış daha bilinçli bir hale gelindiği, artık batıl inançlara inanmadıkları görülmüştür.

Kur'an kursuna geldikten sonra bireyin toplum hayatında da farklı bir arkadaş çevresi olmaya başladığı, ayrıca arkadaş muhabbetlerinde konuşulan konularda farklılıkların olduğu, dedikodudan uzaklaşıldığı görülmüştür.

Kur'an kursundaki bu manevi eğitim, kişinin aile hayatında da çeşitli etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Kur'an' la hem hal olan bayan, ailedeki bireylerin de Kur'an'a merakının artmasına vesile olmuştur. İbadette daha bilinçli olan bayan, eşini ve çocuklarını hatta komşu ve akrabalarını da etkilemiş, ibadet hayatında bir birliktelik oluşmuştur. Manevi eğitim neticesinde daha sakin olan bayanın evde çocuğuna ve eşine karşı tutumları olumlu yönde değişmiş, eşleri ile olan iletişimleri de daha iyi hale gelmiştir. Ailede bir huzur ortamı oluşmaya başlamıştır. Karşılığında da ailede bayana verilen değer artmaya başlamış, sevgi-saygı-hoşgörü ortamı hakim olmuştur. Bunun neticesinde de ailede oluşan bu güzel ortamdan dolayı bayanın kursa gelmesi için hem çocuklar hem de eşi ona destek olmuşlardır. Akraba ilişkileri bozuk olanların

da sıla-i rahimin önemini kavrayınca akrabaları ile ilişkilerini düzeltmeye başladıkları görülmüştür .

Sosyal medyadaki paylaşımlarda da artık genel olarak göz hakkı ve gösterişten ibaret olabilecek şeylerin bırakıldığı ve genelde faydalı veya dini içerikli paylaşımların yapılmaya başlandığı tespit edilmiştir.

Kur'an kursuna gelen bayanlar artık hayatlarında israf etmemeye çok dikkat etmeye başlayıp, alış-veriş alışkanlıklarında kendileri için gerekli olanı alma davranışına yöneldikleri tespit edilmiştir . Tasarruflarını değerlendirirken de faizden uzak durup uygun olan yatırım şeklini tercih etmişlerdir. Zekât ve bağış kavramları ve önemini anlayınca da daha hassas davranarak imkânları ölçüsünde maddi manevi yardımlarını esirgememişlerdir.

Kur'an kursundaki bu güzel ortamı gören, bu manevi hazzın lezzeti ile ruhunu doyuran bayan, keşke daha önceden kursa gelse idim, bu huzurla daha erken tanışsaydım diye belirterek kursun kendisi için ne denli önemli olduğuna atıfta bulunmuştur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, kursa gelen bayanlar adeta dünyaya gözlerini yeniden açmışlar, kursta aldıkları eğitimle ufuklarını genişleterek hayata daha iyi tutunma, daha pozitif olma imkânını elde etmektedirler. Kur'an kursundaki bu eğitimle bayanların tutum ve davranışları değişmekte, bu değişimle hayatları güzelleşmekte bu da aile yaşam kalitesi yükseltmektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda Kur'an kursları ve buradaki eğitimlerin daha verimli olması için tespit edilen bazı önerilere aşağıda maddeler halinde değinilmiştir:

1. Kur'an kurslarında sadece Kur'an okunan yerler olmasından öteye toplum bireylerine öğrendiklerinin hayatlarını düzenleyebileceği uyguladıklarında istifade edebilecekleri ruh halinin ve bilginin kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.
2. .Kur'an kurslarında bayanların sorunlarını anlatıp, kendilerini dinletebileceği onlara sorunlarında rehberlik edebilecek uzman kişilerden belirli zamanlarda istifade edilmesi sağlanmalıdır.

3. Kur’an kursu sadece Kur’an öğretimi yapılan yer olmaktan çıkarılıp her kursun bulunduğu mevkideki insanların ihtiyacına cevap verebilecek nitelikte sosyal faaliyetler yapılan yerler konumuna da getirilmelidir.
4. Diyanet televizyon kanalında ve radyosunda Kur’an kurslarının reklamını yaparak Kur’an eğitiminin önemi hakkında insanlar bilgilendirmelidir.
5. Kur’an kurslarının bulunduğu mahallelerde insanlara ulaşmada önem arz eden mahalle toplum merkezlerine Kur’an kursu öğreticileri gitmeli, onlarla tanışma programları düzenlemeli ve onlara Kur’an kursunu ve buradaki eğitimi anlatmalıdır.
6. Sosyal medyada Kur’an eğitimi ve önemini anlatan yazılar, görseller paylaşılmalı böylece daha büyük kitleye ulaşılmalıdır.
7. Kur’an kursu eğitiminin aile hayatına etkisi gerekli kurumlara bildirilmeli, o kurumlarla işbirliği yaparak sorunlu ailelere ulaşılmalı ve onlara bu yönde yardım edilmeli böylece toplumu daha sağlıklı bir hale getirmeye katkıda bulunulmalıdır.
8. Şehirlerde mahallelerde, kırsal kesimde köylerde Kur’an eğitimin bireylere yansısı sağlanarak vatandaşların yaşamını etkileyebilecek güzellikte aktiviteler gerçekleştirilmeli ve bu çalışmalar için ödenekler ayrılmalıdır.

Konumuz haricinde Kur’an Kursları ile ilgili olarak faydalı olacağına inandığımız şu önerileri de sunmak istemekteyiz:

1. Yaşantımızın ve toplumsal hayatımızın en vazgeçilmez gerçeği olan din anlayışının her yaş gurubuna her meslek elemanına modern bir anlayış tarzı ile verilmesi.
2. Kur’an Kurslarının olası mekânlarının eğitim standartlarına uygun norm bir anlayışla düzenlenmesi. Özellikle havasız, karanlık, ısıtma ve aydınlatmasında sorun olabilecek eğitim ve öğretime uygun olmayan mekânlardan kurtarılması.
3. Kur’an Kurslarında eğitim ve öğretim materyallerinin günümüz teknolojisi ile donatılı hale getirilerek teknolojik eğitim seferberliğinin başlatılması ile modern yapıya kavuşturulması.

4. Kur’an eğitiminin devlet eliyle denetlenir özellikli olarak yürütülmesine özen gösterilmeli. Özel amaçlı Kur’an eğitiminin statüsünün belirlenerek devlet yapılı bir işlerlik kazandırılması, yayın ve eğitim materyallerinin özellikle kontrollü olması.
5. Özellikle Kur’an eğitimcilerinin formasyon eğitimi almış, alanında ehliyetli belirli bilgi birikimi olan, toplum psikolojisini anlayabilecek eğitim ve öğretim ehliyetine sahip elemanlarca gerçekleştirilmesine özen gösterilmesi.
6. Özellikle inançlı ve imanlı bir nesil yetiştirilmesine etken olan 4-6 yaş gurubu eğitimin ülke genelinde yaygınlaştırılmasına özen gösterilmelidir.
7. Özellikle Kur’an Kurslarının Diyanet Teşkilatına bağlı olarak okullaştırılması, Diyanet Kur’an okulları olarak var olabilecek bu yapıda fakülte mezunu formasyonlu öğreticilerine Kur’an öğretmenliği hakkı verilerek Milli Eğitim statüsündeki özlük haklara kavuşturulması ülke yararına yapılabilecek en önemli hizmeti oluşturacaktır.
8. Yeni yapılan camilerin projelerinde Kur’an kurslarının zorunlu olması, böylece Kur’an eğitimin devlet eliyle sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin sağlanması.

KAYNAKÇA

Ahmet b. Hanbel, ***el- Müsned***, VI, 71

Altaş Nurullah –Köylü Mustafa, Dini ***Danışmanlık ve Din Hizmetleri***, Gündüz Yayıncılık, Ankara 2012

Aslantürk Zeki, ***Sosyal Bilimler için Araştırma Metot ve Teknikleri***, Çamlıca Yayınları, 6.Baskı, İstanbul 2004

Aydın M. Şevki***, Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu***, DİB Yayınları, Ankara 2008

Ayhan Halis, ***Türkiye'de Din Eğitimi***, İFAV Yayınları, İstanbul 1999

Balcı Ali, ***Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler***, Pegem Yayıncılık, 12.Baskı, Ankara, 2016

Baltacı Cahit," Cumhuriyet Dönemi'nde Kur'an Kursları" , ***Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi***, sayı:6, İstanbul 1999

Bayraklı Bayraktar, İslam'da ***Eğitim,*** Bayraklı, İstanbul, 2012

Bilgin Beyza, ***Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi***, Gün Yayıncılık, Ankara 2001

Cami Kadın ve Aile, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2013

Cebeci Suat, Din ***Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi***, Akçağ Yayınları, Ankara 2015

Dam Hasan, Yetişkinlerin **Din Eğitimi**,(Doktora Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2002

Dam Hasan, "Yetişkin Din Eğitimi", ***On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Değerler Eğitimi Dergisi***, 2003

Demir Ekrem, Kur'an'ın ***Eğitim ve Öğretime Verdiği Önem ve Türkiye'de Kur'an Eğitiminin Serüveni***, Ocak 2010

Demirel Özcan-Kaya Zeki, ***Eğitim Bilimine Giriş***, Pegem Yayınları, Ankara 2012

Diyanet İşleri ***Başkanlığı Kur'an Kursuları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği*** 2003

Diyanet İşleri Başkanlığı***, Hafızlık Eğitim Programı***, Ankara 2010

Diyanet İşleri Başkanlığı, ***Kur'an Kursları Öğretim Programı*** (Yüzünden Okuyanlar İçin), Ankara 2004

Diyanet İşleri Başkanlığı, ***Kur'an Kursları Yüzünden Okuma Programı***, Ankara 2004

Dodurgalı Abdurrahman, Sevgi ***Peygamberi ve Yetişkin Din Eğitimi***, Rağbet Yayınları, İstanbul 2002,

Hökelekli Hayati, ***Din Psikolojisi***, TDV Yayınları, Ankara 1996

İslamoğlu Ahmet Hamdi - Alnıaçık Ümit, Sosyal ***Bilimlerde Araştırma Yöntemleri***, 5.Baskı, İstanbul 2016

Karagöz İsmail, ***Aile ve Gençlik***, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,10.baskı, Ankara 2009

Karaköse Şaban (Editör***), Etkili Din Eğitimi***, TİDEF Yayınları, İstanbul 2012

Karaköse Şaban, ***Hatıra Hikaye ve Nüktelerle Din ve Eğitim***,TİDEF Yayınları,2.Baskı,İstanbul 2012

Kılavuz M. Akif, "Yetişkinlik ve Yaşlılık Döneminde Eğitim ve Din Eğitiminin Önemi" ***Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ,***c.11, Sayı:2, 2002

Koç Ahmet , " Diyanet İşleri Başkanlığı ve Yaygın Din Eğitimi", ***Din Araştırmaları Dergisi***, S.8, İstanbul 2000

Korkmaz Mehmet, "Kur'an kurslarını konu edinen Tezler Üzerine Bir İnceleme" ***Değerler Eğitimi Dergisi,*** c.8, No:19, Haziran 20010

Köse Saffet, Genetiğiyle ***Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu***, Mehir Vakfı Yayınları, Konya 2016

Köylü Mustafa , "Ruh ve Beden Sağlığı ile Din İlişkileri Üzerine Yapılan Araştırmaların Bir Değerlendirmesi", ***On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi***, sayı:28, yıl 2010

Köylü Mustafa- Altaş Nurullah, Din ***Eğitimi***, Gündüz Yayıncılık, Ankara 2012

Köylü Mustafa, ***Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi***, Dem yayıncılık, İstanbul 2014

Nevman W.Lawrence, Toplumsal ***Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar***, Yayın Odası, C II, İstanbul 2007

Öcal Mustafa , "Türkiye'de Kur'an Eğitim ve Öğretiminde Görülen Gelişmeler ve Bir İcazetname Örneği", ***Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi***, Cilt:13, Sayı:2, 2004

Öcal Mustafa, "Türkiye'de Din Eğitimi Tarihi Literatürü", ***Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi***, Cilt 6, Sayısı 12, 2008

Öcal Mustafa," Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi", ***Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi***, sayı 7, c.7, 1998

Öcal Mustafa,***20.Yüzyılda Türkiye'de Din Eğitimi (Ders Notları***), y.y. ,Bursa 2003

Öztürk Şükrü, **"Kur'an Kurslarının Eğitim ve Kültür Hayatımıza Katkıları" Kur'an Kurslarında** Eğitim, Öğretim ve verimlilik, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000

Riyazü's - Salihin ve Tercümesi, Başkabakanlık Basınevi, Ankara 1973, C.2

Söylemez M. Mahfuz, Dini ***Araştırmalar***, Mayıs - Ağustos 2002, c.5, sayı.13

Tosun Cemal, Din ***Eğitimi Bilimine Giriş***, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2012

Ünal Ali, "*Yetişkinlerde Din Olgusu ve Kur'an Kurslarında Öğretim*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008

Yılmaz Macit , "Yaşlılıkta Manevi Destek ve Din Eğitiminin Önemi", ***Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi***, sayı 39, Erzurum 2013

İnternet Kaynakları

URL-1- https://www.tbmm.gov.tr

URL-2- t.r.m.wikipedia.org>wiki>Türkiye.Cum

URL-3- Diyanet İşleri Başkalığı, Genelge 2007

URL-4- www.ataof.com

URL-5- www.oguzcetin.gen.tr

URL-6-www.stratejigeliştirme.diyanet.gov.tr/ sayfa 57/istatistikler

EKLER

Ek A. Kur'an Kursu Öğrencisi Mülakat Soruları

	Bireysel Etkiler
1.	**Kur'an Kursu'nda aldığınız din eğitiminin sizin hayatınızdaki etkileri neler oldu?**
1.a.	Aldığınız manevî eğitimin psikolojik-ruh dünyanıza etkisi nasıl oldu?
1.b.	Bu manevî eğitimin bireysel davranışlarınıza nasıl yansıdığını düşünüyorsunuz?
	Kur'an Kursu'ndaki bu eğitim hangi davranış ve düşüncelerinizde ne tür bir değişiklik oluşturdu?
2.	Kur'an Kursu'na düzenli olarak gelmeye başladıktan sonra günlük yaşamınızda neler değişti?
3.	Kur'an Kursu'na gelmeye başladıktan sonra seyrettiğiniz televizyon programlarının tarzında bir değişiklik oldu mu?
4.	Kur'an Kursu'ndaki din eğitimini aldıktan sonra ibadet hayatınızda değişiklik oldu mu?
5	Kur'an Kursu'na gelmeden önceki giyim tarzınız ile geldikten sonraki giyim tarzınız arasında farklılık oldu mu?
6.	Kur'an Kursu'na geldikten sonra boş zamanlarınızı değerlendirme şeklinizde bir değişiklik oldu mu?
7.	Kur'an Kursu'na geldikten sonra aldığınız kitap ve takip ettiğiniz gazete-dergi gibi yayın türlerinde farklılık oldu mu?
8.	Kur'an Kursu'na geldikten sonra doğru bildiğiniz yanlışlarla ilgili hayatınızda neler değişti?
	Toplumsal Etkiler
9.	Kur'an Kursu'ndaki eğitimin sizin toplum hayatınızda ne gibi etkileri oldu?
10	Kur'an Kursu'nda aldığınız din eğitiminin etkisiyle aile hayatınızda bir değişiklik oldu mu?
10a.	Ebeveyn, kardeş, akraba ile olan ilişkilerinizin niteliğinde bir değişiklik oldu mu?
11	Sosyal medyadaki paylaşımlarınızda Kur'an Kursu'ndaki eğitimin etkisiyle bir farklılık oldu mu?
12.	Kur'an Kursuna geldikten sonra daha önce gelseydim dediğiniz oldu mu?
	Ekonomik Etkiler
13.	Kur'an Kursu'ndaki din eğitimini aldıktan sonra tasarruflarınızı değerlendirme şeklinizde bir değişiklik oldu mu?
14.	Kur'an Kursu'ndaki eğitimin etkisiyle alış-veriş alışkanlıklarınızda değişiklik meydana geldi mi?
15.	Aldığınız din eğitimi neticesinde yaptığınız bağışların niteliği ve sıklığında değişiklik oldu mu?

Değerli Kur'an Kursu Öğrencisi,

Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yüksek lisans yapmaktayım. Bu çalışmamın amacı "Kur'an Kurslarında siz yetişkinlere yönelik olarak verilen Kur'an ve din eğitiminin sizin kendi kişiliğinizde ve aile düzeniniz üzerinde ne gibi değişiklikler meydana getirdiğini" belirlemektir. Sizinle yapacağım görüşmeden elde edilecek olan bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Bu yüzden vereceğiniz her bir cevap bizim için büyük önem arz etmektedir.

Göstereceğiniz ilgiden ve değerli görüşlerinizden dolayı teşekkür ederim.

Emine KARTAL

KİŞİSEL BİLGİLER(k1)

1. Yaşınız:
2. Öğrenim Durumunuz :
3. Medenî durumunuz
4. Kaç çocuk sahibisiniz:
5. Sosyal medya kullanıcısı mısınız? ( ) Evet () Hayır
6. Sosyal medyalardan en çok hangisi veya hangilerini kullanıyorsunuz?

( ) Whatsapp ( ) Facebook ( ) Twitter ( ) İnstagram ( ) Hiçbiri

7. Sosyal medyayı günde ne kadar süre ile hangi şekilde kullanıyorsunuz?
8. Günde kaç saat televizyon izlersiniz?
9. Televizyonda en çok hangi programları takip edersiniz?

( ) Haber ( ) Magazin ( ) Evlilik ( ) Dizi ( )Yarışma ( ) Hiçbiri ( ) Dini

10. Kaç tane dizi takip ediyorsunuz? Dizi seçiminde hangi kriterlere dikkat ediyorsunuz?

Dizilerin sizin üzerinizde olumlu-olumsuz etkileri olduğunu düşünüyor musunuz?

11. Hangi tür dizilerde kahramanlarla kendinizi özdeşleştiriyorsunuz?
12. Kur'an Kursu'na geliş amaçlarınız nelerdir? Kaç yıldır Kur'an Kursu'na geliyorsunuz?

13. Bu süre içinde amaçlarınızın ne kadarına ulaştığınızı düşünüyorsunuz?
14. Kitap okumayı sever misiniz? Hangi tür kitapları okumayı seversiniz?
15. Kur'an Kursu'na gelmeden önce sosyal bir aktiviteye katıldınız mı?
16. Katılmadıysanız ne tür bir aktivite içinde olmak isterdiniz?

K. 1

Bireysel Etki

1. Sinirlerim yatıştı, daha dinime düşkün oldum, bu konuda çocuklarıma etkili oldum. Mülayim bir kişiliğe sahip oldum çocuklara sabrım arttı. Çok memnunum gittiğim her yerde tavsiye ediyorum. Davranışlarımı olumlu yönde etkiledi.

Kur'an'a, abdeste-namaza çok önem verdim. Başkalarına kötü davranmayıp iyi yönde bilgi vermeye başladım.

2. Çok değişiklik oldu. İşlerim daha kolay olmaya başladı. Akşama kadar bitiremediğim işleri şimdi daha kolay yapıyorum. Kursa da geliyorum torunlarıma da bakıyorum.
3. Önceden çalıştığım için TV'ye çok bakamıyordum. Şimdi akşamları vakit buldukça dini programlara bakıyorum.
4. Evet. 5-10 dakika sonra kılarım dediğim namazlarımı şimdi ezan okunur okunmaz kılıyorum öbür işlerimi sonra yapıyorum. Gece namazı kılmaya başladım düzenli. Gelinimle birlikte oruç tutmaya başladık, davranışı değişti.
5. Giyim tarzım aynıydı.
6. Namaza ve Kur'an'a bakıyorum, akşam-sabah vakit buldukça Kur'an'ımı okumaya başladım.
7. Bir yerde ilk baktığım Mushaf, cüz ve mealleri bu tarz kitapları okumaya başladım. Arkadaşlarım da kursa başladı Kur'an'a merakımın arttığını söylüyorlar.
8. Çok şeyler değişti. İbadetlerdeki hatalarımda oldu.

Toplumsal Etki

9. a. Çok düzene girdim

9.b..Arkadaşlarım da aynı benim fikrimde olduğu için toplanınca yine dini konulardan konuşuyoruz. Kur'an kursunda öğrendiğim şeyleri arkadaşlarıma aktarıyorum.

10. a. Beyim bana daha çok saygı duymaya başladı. Kur'an okuduğum zaman benden bir şey istemiyor.
    b. Tabi oldu. Gidiş-gelişi çok olmuyordu. Akraba ilişkisinin önemini kavradıkça kardeşlerimi daha çok aramaya başladım. Akrabalarım da kursa gelmeye başlayalı özellikle Cuma günleri bizi daha fazla aramaya başladın diyorlar. Onlar da değişikliği fark etti.
11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Hem de çok oldu. Çok pişmanım. Allah müsaade ederse seneye de çok istiyorum.

Ekonomik Etki:

13. Yatırımımız yok.
14. İsraf önceden de yapmazdım.
15. İnsanlara önceden de elimden geldiğince yardım yapardım.

K. 2

Bireysel Etki:

1. Kafamız rahat oluyor. Akıllı oluyorsun. Daralınca Kur'an'ı okuyup rahatlıyorsun, ferahlık hissediyorsun.

Evin işlerini de hallettim Kur'an'ı da okudum rahatladım. Evde kalabalık olduğumuz için sinir stres çok oluyor ama ben Kur'an'a geleli daha rahat oldum, alttan almaya başladım, kimseye kötü söylemedim. Kendi odama gidip Kur'an'ımı okuyup rahatladım.

2. Günlük işlerimi kursa geleli yine aynı şekilde yapıyorum. Kura bana hiçbir engel olmadı. Her işi yapabiliyorum. Herkesin arasını da buldum. Daha iyi oldum.
3. TV programlarında değişiklik olmadı. Önceden de haber bakıyordum. Şimdi de onlara bakıyorum.
4. Önceden kıldığım namazla şimdiki çok farklı. Surelerim hep yanlışmış. Şimdi çok karım oldu, namazlarım düzeldi. El işimi bile yaparken hep surelerimi tekrarlıyorum.
5. Giyim tarzım hep aynı kapalıydı.

6. Boş zamanlarımda hemen Kur'an okuyorum. Her fırsatı değerlendiriyorum. Her fırsattı Kur'an' okuya okuya okumamı ilerlettim.
7. Kitap okumuyorum
8. Neyin doğru-yanlış olduğunu kursta öğrendim.

Toplumsal Etki:

9. Arkadaşlarıma Kur'an'ı öğrendiğimi anlatıyorum. Kur'an ortamının farklı olduğunu söylüyorum. Hocanın öğrettiği ile kendi öğrendiğimizin farklı olduğunu söylüyorum.
10. Önceden de kardeş ilişkilerimiz iyi idi. Şimdi de aynı devam ediyor. Hasta olduğunda hemen koşarım.
11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Ah keşke gelseydim.

Ekonomik Etki:

13. Mali konularla ilgilenmiyorum, pek konuşulmaz.
14. İsraf etmemeye dikkat ediyoruz. Varsa almıyoruz.
15. Aynı değişmedi.

K. 3

Bireysel Etki

1. Evde çocuklarla önceden tartışıyordum. Şimdi daha rahatım. Dünyanın malının geçici olduğunu düşünüp kafama takmıyorum, daha rahat oluyorum.
Kimseye kötülük yapmak istemiyorum. Bahçeye diktiğim ürünleri apartmandakilerle paylaşıyorum. Hak-hukuka, haram-helale dikkat ediyorum. Kur'an kursuna gelince haram-helali daha iyi bilmeye başladım.
2. İşlerimin düzeni çok iyi oldu. Kursa gelmeden önce yapacak olduğum işlerimi yapıyorum.
3. TV programlarında kötü şeylere zaten bakmazdım, şimdi de bakmam.
4. Namaz vaktime dikkat eder oldum. Önceden geç vakitte kılıyordum, dikkat etmiyordum. Nafile oruç tutmaya başladım, sevabı düşünüyorum.
5. Aynı

6. Birilerine iyilik yapıyorum. Apartmana eli dolu gelenlere kapıyı açıyorum. Elinde yük olana yardım ediyorum.
7. Kitap okumuyorum.
8. Oldu. Birisine zarar vermedim. Komşu hakkına dikkat ettim.

Toplumsal Etki

9. Arkadaşlar arasında dedikodu olunca uyarıyorum. Kursta öğrendiğimi paylaşıyorum.
10. Kardeşlerime daha çok gitmeye başladım. Kardeşimle aramda kırgınlık olur gibi oldu ama hemen düşünüp geri barıştım. Onlar da beni aradı, küskünlük geçti.
11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Keşke daha önce gelseydim dedim. Beni buraya getirenden Allah razı olsun.

Ekonomik Etki

13. Bankaya paramızı harama karıştırmamak için hemen ev aldım.
14. İsrafa dikkat ediyorum. Fazla yaptığım yemekleri komşularla paylaşıyorum.
15. İnsanlara elimden geldiğince bir şeyler vermeyi çok seviyorum. Yardımı severim. İnsanların işine yardım etmeyi severim.

K. 4

Bireysel Etki:

1. Kitabımı okuduğum zaman kafam düzeliyor, sinir stresim düzeliyor. Daha sakin oluyorum, içim rahatlıyor.
2. İşlerimde bir aksilik, engel olmadı.
3. Bazı kötü sahneleri hemen kapatıyorum.
4. Namazı severek kılmaya başladım. Yavaş yavaş ibadetlerim düzene giriyor.
5. Giyim tarzım hemen hemen aynıydı. Biraz daha dikkat etmeye başladım.
6. Oldu.Her fırsatta kitabımı okumaya çalışıyorum.
7. Olmadı. Evde çocukların romanlarına bakıyorum.
8. Bir yere gidince birisi bir şey deyince yanlış düşünüyorsunuz diyebiliyorum.

Toplumsal Etki

9. Arkadaş, ev ortamında konuşulanları uyarıyorum. Düzgün konuşun diyorum.

10.. Ailem, çocuklar ben ders çalışıyorum, namaz kılıyorum deyince bana yardımcı oluyorlar.

Zaten önceden de akraba ilişkilerimiz iyi idi.

11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Keşke önceden gelip daha erken öğrenseydim dedim.

Ekonomik Etki

13. Bazen kredi kartı mecbur kalıp kullanınca faize düşmeyin diye uyarıyorum.
14. Çok harcama yaptırmam. İhtiyaçsa alırım.
15. Kendi büyüklerimize elimden geldiğince maddi-manevi yardım ediyorum.

K. 5

Bireysel Etki

1. Daha ılımlı olmaya başladım. Çok hareketli bir bayanım. Daha oturaklı oldum. Çocuklara ve eşime sinirlenmiyorum, alttan alıyorum.
2. Bazen aksamalar oluyor, işi yarıda bırakıp geliyorum ama daha sonra yapıyorum. Yaz ilerleyince hepsini yetiştiremiyorum.
3. Oldu. Dizi ve evlilik programlarına çok zaman ayırıyordum. Şimdi bakmıyorum.
4. Aksatmamaya başladım. İbadetlerim düzenli oldu. Nafile ibadetlerimi yapmaya başladım. İbadet yaparken bazen çocuklarıma örnek olabiliyorum, bazen de tepki olabiliyor. Bazen çocuklar bir şey isteyince "Namazımı kılayım hemen yapacağım." diyorum. "Yettin artık, namazın yetti." Diyorlar, ben de "Bu, Allah'ın emri" deyince, bana saygı duyuyorlar, "Bizi batırdın." Diyorlar.
5. Giyim tarzım aynı
6. Boş zamanımda işim yoksa hemen Kur'an okuyorum, bu yüzden kitap okuyamıyorum.
7. Olmadı, evde olanları okudum.
8. Değişti. Namazda, ibadetlerde çok şey değişti. Öğrendiklerimizi yerine getirmeye çalışıyoruz.

Toplumsal Etki

9. Kur'an arkadaşlarımız oldu. Kendi arkadaş muhabbetlerimizde günah olan şeylerde konuşmamaya dikkat ediyoruz. Çok kısa veya açık giyen olursa onlara da uyarılarda bulunuyorum.

10. Aile hayatımız daha düzene girdi. Saatlerimizi kurs saatine göre ayarlıyoruz. Namaz vakitlerine göre işimizi yapıyoruz. Bana verdikleri değer de arttı. Anne bize dua et diyorlar. Bize oku diyorlar.

a. Allah kabul etsin, birbirimize dua edelim diyorlar. Zaten küslük yoktur, ilişkilerimiz iyi yöndedir.

11. Sosyal medya kullanmıyorum
12. Oldu tabi ki. Daha önceden çalışıyordum, çocuklar da küçük diye kursa gelemedim. Hastalığım vardı, gücüm yetmiyordu.

Ekonomik Etki

13. Faiz zaten almayız.
14. Alışverişte tasarrufa dikkat ederiz.
15. Elimden geldiğince yardım yaparım, bu konuyla daha çok eşim ilgileniyor.

K. 6

Bireysel Etki

1. a) Çok değişiklik oldu. Çocuklarıma, eşime, torunuma tavsiyelerde bulunuyorum. Eşim yerine göre artık beni sabah namazına bile kaldırmaya başladı.
1. b) Sabretmeye, şükretmeye çok dikkat ediyorum. Namazlarımın vaktine çok dikkat ediyorum.
2. Kendimi kurs saatlerine göre ayarlıyorum. Yemeğimi, gezmemi buraya göre ayarlıyorum. Hayatım daha düzenli olmaya başladı.
3. Oldu. Dizi, sabah programları izlemiyorum. Belgesele bakıyorum.
4. Oldu. Nafile, gece namazlarımı kılmaya başladım. Önceden düzenli kılmadığım namazlarımı şimdi düzenli kılıyorum.
5. Oldu. Eşarp örtüş biçimim daha bilinçli oldu. Uzun giymeye başladım. Örtülmesi gerekli yerlerin örtülmesine dikkat ediyorum.
6. Hatim okuyorum hemen.
7. Kitap okuyamıyorum.
8. Oldu. Bana iftira attılar. Buraya gelince Allah'a havale etmeyi öğrendim ve öyle yaptım, rahat ettim.

Toplumsal Etki

9. Kur'an arkadaşlığımız oldu. Arkadaşlarla konuştuğumuz konularda değişiklik oldu.Yanlış hareketlerde uyarıyorum. Allah'a şükretme arttı. Toplumda ben namaz kılınca diğerleri de kılıyor.

10. Babaanne bana dua et mutlaka diyor. Eşim çok değişti, çocuklarım da. Kursun olduğu gün bana saygı duyuyorlar, işlerini benim kurs saatime göre ayarlıyorlar.
a. Anne-baba, akraba çok bağlıyız, iyiliğimiz devam ediyor.
11. Cuma, kandil mesajları paylaşıyorum.
12. Olmaz mı? Keşke önce olsaydı, genç olsam daha iyi öğrenirdim diye düşünüyorum.

Ekonomik Etki

13. Faiz tarzında bir yatırımımız hiç olmaz, altın şeklinde birikim yaparım, zekatını da veririm.
14. İsraf yapmazdım, şimdi de daha çok dikkat ediyorum.
15. Birini görünce hemen yardım yapmaya çalışıyorum. Eşimle bu konuda birbirimizi destekliyoruz.

K. 7

1. Bölüm

TRT Diyanet kanalını takip ediyorum. Çok verimli bir kanal. Magazin tarzı gibi boş programlara bakana kadar bu tarz programlara bakmak bana huzur veriyor. Bu tarz programlarda n uzaklaştıkça dünyaya daha çok dalıyorum, daha kolay günah işleniyor. Dizi insanı tuhaflaştırıyor. Kursa gelmenin de faydası çok fazla. Kursa gelmeyince Kur'an'dan uzaklaşıyorum, dünyaya, günaha daha kolay dalabiliyorum. Kursa gelemeyen için bu tarz programlar çok güzel. Sizin "İş yaparken zikir çekin ki yaptığınız Allah rızası için olsun." dediğiniz aklıma geliyor, hemen yapmaya çalışıyorum, zararın neresinden dönersen kardır diyorum. TV'de Kur'an takip ederken artık harflerin çıkış yerlerini fark edebiliyorum. Kursa gelmem bende çok fazla değişiklik yaptı. Eşim ve çocuklarım da bunu çok iyi Frk ediyor. Kursa gelmem için teşvik ediyorlar. Kursa geleli çok sakinleştim, hoşgörülü, mantıklı, art niyet aramayan bir insan oldum. Bunu bana kursa başladıktan sonra hem eşim hem arkadaşlarım hem de akrabalarım da söylüyor. Kursa gelebilmem için evimi bile değiştirmedim. Buranın havası çok farklı. İnsanlar nefislerini kırıp bir gelse sürekli geleceklerinden eminim. Kurs çok güzel. İnsanlar sanlar psikolojik ilaç kullanıyor, aslında hiç gerek yok, kurslar çok sakinleştiriyor. Hocaları dinliyorsun, arkadaşlarımızla sohbet ediyoruz. Kurslar daha önce olsaydı her şeyi daha güzel öğrenirdim. İyi ki kursa gelmişim.

Namaz kılmaya, secde etmeye doyamıyorum. Daha fazlasını istiyorum. Namaz kıldıkça daha fazlasını istiyorum, çok huzur buluyorum. Birisiyle dünyevi şeyler konuşunca içime sıkıntı geliyor. Maddi şeyleri konuşmayla şimdiye kadar ömrüm geçti. 40 yaşıma kadar hayatımı yazık ettiğimi düşünüyorum. İnsan hocasını severse kursa geliyor. Kurs bana çok şey kattı. Ben hiç uzun kol giymezdim. Şimdi kısa kol giyemiyorum. Kapandım. Kurs beni hem kapalılık hem bilgi hem hoşgörü her yönden çok etkiledi. Allah'ım bunu herkese nasip etsin ve devam ettirmeyi nasip etsin.

2. Bölüm

İlmin beşikten mezara kadar olduğunu öğrendim. Yapamasaydım ben yapamazdım. İnsan isteyince her şeyi yapabiliyormuş. Namazdan çok huzur buluyorum. Surelerimdeki hatalarımı düzelttiğim için namaza doyamıyorum.

Mümin'in boş vakti olmadığını anladım. Şimdi artık TV bile bakarken kalbim zikirle oluyor. Önceden sürekli bir şeyler yapıyordum, huzur bulamıyordum. Şimdi artık huzurluyum. Namaz insana yetiyor. Kur'an'ı güzel okumak insana huzur veriyor.

Kaza namazı diye bir şeyin olmadığını anladım. Artık namazı hiç bırakmıyorum. Otobüste bile namazı kıldım. Her daim kalbim zikirle olduğu için çok şeyi öğrendim. Gece namaza kalmayı öğrendim, oruç tutmayı öğrendim. Arkadaşlarla toplandığımızda en azından Asr Suresi'ni veya Ezan Duası'nı okutturarak Allah'ın adını anmaya çalışıyorum. Bu bana çok huzur veriyor.

7.Kur'an meal –tefsir okumaya başladım.

8. Çook oldu. Hocamdan dinleyerek çok şey öğrendim.

Toplumsal Etki

9. Kur'an arkadaşlarımız oldu.

10.Eşime kursa geleli çok faydam oldu. Cemaatle namaz kılıyoruz. Sure hatalarını düzeltiyorum. Birlikte nafile oruç tutuyoruz.

11. Dini paylaşımlar yapıyorum.
12. Keşke keşke. Her yerde mescitlerimizin olması çok güzel.

Ekonomik Etki

13. Önceden hep kredi çektik. Bundan rahatsız oluyordum. Hiçbir hayrını görmedim. Kesinlikle kursa geleli 1 kuruş faiz almıyoruz.
14. Çok değişiklik oldu. Kursa geldikten sonra her şeye ve israf etmemeye dikkat ediyorum.

15. Bir şey olunca hemen sadaka verip belayı uzaklaştırmayı öğrendim. Hemen yaşlı veya çocuk birisini sevindirmeyi çok severim. Herkesin yardımına koşmayı çok severim. Başkasının gidip yemeğini pişirmeyi de çok severim.

K. 8

Bireysel Etki

1. Biraz daha mülayim, sakin olmaya başladım.
2. Değişen bir şey olmadı.
3. Olmadı aynı tarzda.
4. Sabah namazlarına kalkamıyordum, artık kalkıyorum. Şimdi eşimle birlikte sabah namazlarına kalkıyorum.
5. Çok açık giyinmem, kısa kollu giyiniyordum, artık giymiyorum.
6. Boş zamanım olmuyor.
7. Çok fazla kitap okuyamıyorum. G ünlük gazetelerimi okuyorum. Aynı tarz okuyorum.
8. Nazar boncuğu, mavi boncuk yerine artık Felak-Nas Sureleri'ni okuyorum.

Toplumsal Etki

9. Herkesin gönlünü hoş tutmaya çalışırım. İyi niyetli olurum. Değişen bir şey yok.
10. Kimseyle küslüğüm zaten yoktur. Arkadaş, aile ilişkilerim iyidir. Aynı şekilde devam ediyor.
11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Evet, gelseydim dediğim oldu. Keşke çocukken gitseydim.

Ekonomik Etki

13. Daha çok altın biriktirme tarzında tasarruf yapıyoruz. Faize yatırım yapmayız.
14. İsraf etmemeye, planlı harcamaya dikkat ediyorum.
15. Aynı şekilde devam ediyorum.

K. 9

Bireysel Etki

1. Başörtülüydüm ama topuz, makyaj yapıyordum, dar giyiyordum, başörtüme dikkat etmiyordum. Bunların hepsini bıraktım. Örtüme ve kıyafetime dikkat etmeye başladım.

Her karşılaştığım olayı imtihan olarak görmeye başladım. Dünya boş diyerek sabretmeye başladım. Din, Kur'an hakkında hiçbir şey bilmediğimi anladım.

2. Kur’an okuyorum, namaz kılıyorum. Önceden çok TV izliyordum. Hiç başından kalkmıyordum. Şimdi bunu tamamen bıraktım. Artık hem buraya geliyorum hem evin işini yapıyorum, her işim düzenli oldu, daha iyi oldu.
3. –
4. Sure bilmiyordum, namaz kılmayı bilmiyordum, hepsini öğrendim.
5. Yarım kapalı gibiydim, artık çok dikkat ediyorum. Balkona, cama çıkarken de örtüme dikkat ediyorum.
6. Kur’an’a yoğunlaştım, ezber yapıyorum.
7. Kitap okumuyorum.
8. Kalbin temizse sen namaz, Kur’an’a bakma sözünün yanlış olduğunu anladım. Kurtuluşun namaz olduğunu anladım.

Toplumsal Etki

9. Çevremi değiştirdim. Gecelere kadar oturup dedikodu yapabiliyordum. Namaz yoktu. Niye huzur yok diye kendimi sorguluyordum. Kendimi ibadete verdim.
10. Kursa geldikten sonra bana verdikleri değer arttı. Sen yapıyorsun, başarıyorsun diyorlar.

a. Eşimin akrabalarıyla konuşmuyorduk ama artık en azından selam verip alıyorum.

11. Oldu. Dini paylaşımlara yönlendim.
12. Çok oldu.

Ekonomik Etki

13. Kredi kartını bıraktık.
14. İsrafa dikkat etmeye başladım.
15. Aynı şekilde yardımlara devam ediyorum.

K. 10

Bireysel Etki

1. Psikolojim çok olumlu yönde etkilendi. Çok daha mutlu ve huzurluyum.
2. Günlük yaşantım daha dolu geçmeye başladı. TV olayı azaldı, bitti konumuna geldi.
3. Diyanetin programlarını izliyorum, dizileri izlemiyorum artık.
4. İbadetim daha fazla olmaya başladı. Nafile ibadetlerim arttı. Hastanede bile nafile namaz kılmaya başladım. Daha çok önem vermeye başladım.
5. Örtülüydüm ama şimdi kıyafetlerime daha fazla dikkat etmeye başladım. Bilmediğim çok şey vardı. Ayet olarak öğrendiğim için artık yapmaya çalışıyorum.

6. Diyanetin yayınlarını okuyup izliyorum. Namazımı kılmaya, nafile oruçlarımı da tutmaya çalışıyorum. Şimdi doğruyu öğrenince daha emin yolda gitmeye başladım. İçim çok huzurlu.
7. Diyanetin yayınlarını alıyorum.
8. Doğru bilinen yanlışlar. Mesela artık tokalaşmayı da artık bırakmaya başladım. Yanlış olduğunu biliyordum ama bunun ayetteki hükmünü öğrenince durum farklılaştı.

Toplumsal Etki

9. Kursa gelmeye başladıktan sonra arkadaşlarım bana hoca demeye başladı. Saygıları arttı. İnşallah bundan sonra daha da iyi olur. En güzelini yapmaya çalışıyoruz.

Arkadaşlarla oturunca artık bana bir Yasin oku diyorlar. Benden istiyorlar. Kur'an kursu çok farklı, mutlaka herkesin buraya gelmesi lazım.

10. Zaten aile hayatımızda dine önem veriliyordu. Eşim Kur'an öğrendi.

a. Gelinimiz benden etkilendi, O da kapandı. Zaten ilişkilerimiz iyi yöndeydi, aynı yönde devam ediyor. Kursa gelmeye başladı. Taş taş üstüne oturmaya başladı.

11. Sosyal medyayı sadece haberleşmek için kullanıyorum.
12. Oldu ama çalıştığımdan dolayı imkan olmadı.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarımızda faizden uzak duruyoruz. Katılım bankalarını tercih ediyoruz ya da döviz üzerinden yatırım yapıyoruz.
14. Örtüme daha dikkat etmeye başladığım için ihtiyaçtan dolayı biraz uzun kıyafet almaya başladım ama israf etmemeye çok dikkat ederim. Hiçbir zaman evde, mutfakta israf etmem.
15. Oldu, elimden geldiği kadar daha fazla yapmaya başlıyorum. Eşimle bu konuda da hem fikiriz.

K. 11

Bireysel Etki

1. Namaza daha çok dikkat etmeye başladım. Daha önceden bir kılıp bir kılmıyordum. İçim daha huzurlu, rahatım. Sabırlı olmaya çalışıyorum. Çok dert etmiyorum, kafamı bir şeylere çok takmıyorum.
2. Günlük hayatta her gün Kur'an'ımı mutlaka okuyorum. Namazımı kılıyorum. Evde olsam uyuyacaktım ama buraya geldiğim için karlıyım. Evdeki işlerimde de bir aksama olmadı.
3. Kötü programlara zaten bakmam.
4. İbadet hayatıma dikkat etmeye, namazımı kılmaya başladım.
5. Zaten aynı kapalıydım.
6. Kur'anımı her fırsatta mutlaka okuyorum.
7. Olmadı.Evdeki kitaplardan okuyorum.
8. Kahve falı bakıyorduk, dinliyorduk şimdi artık yapmıyoruz, yapanı da uyarıyorum.

Toplumsal Etki

9. Çok bir toplum hayatına karışmam.

Burda öğrendiklerimi hemen burdan çıkınca evde olsun arkadaşlara olsun anlatıyorum. Dedikoduya karışmamaya çalışıyorum.

10. Çocuğuma doğruları, dini konuları söylüyorum, uyarıyorum. Eşime anlatıyorum, kayınvalideme söylüyorum.
11. Pek paylaşım yapmam.
12. Oldu tabi ki. Çok şükür öğrendim.

Ekonomik Etki

13. Maddi konularla ilgilenmem. Banka, faiz konularına da karışamıyorum, sözüm etkili olmuyor.
14. Fazla bir şey almam, israf etmem zaten.
15. Kendi imkanım ölçüsünde her zaman vermeye çalışırım.

K. 12

Bireysel Etki

1. a. Amacım Kur'an'ı anlamaktı. Burda okuduğumuz ayeti eve gidince ne diyor diye araştırıyorum. Daha sakin olmaya başladım, bakış açım değişti. Çok kimseyi de tanımıyorum, daha sakinim.

b. Yeni kapandım. Bunu tam olarak yaşamaya çalışıyorum.

2. Kendime daha çok önem vermeye başladım. Bazı şeyleri olduğu gibi kabul etmeyi öğrendim.

3. TV yok

4. Namazı kılıyordum, gece namazlarına başladım. Kaza namazlarımı, oruç borçlarımı ödemeye çalışıyorum. Daha fazla ibadet yapıyorum. Okuduğum surelerin anlamını bilerek namaz kıldığım için aldığım lezzet arttı.

5. Açıktım, kapandım. Zaten çok istiyordum, buraya gelince de isteğim ortaya çıktı, gerçekleşti.

6. Sürekli Kur'an okuyorum. Tefsir okuyorum, dinliyorum.

7. Daha önceden de dini kitapları takip ediyordum. Diyanet meali okuyorum.

8. Batıl inançlarla ilgim yoktur. Doğru bildiğim yanlışlarla ilgili bir şey yoktur.

Toplumsal Etki

9. Toplum hayatına şu an çok girmiyorum.

Kapandığım için tepki de takdir de aldım. Sen modern birisin, nasıl kapanırsın dediler. Modernlikle kapalılığın alakası yok, ben hala modernim dedim.

10. Olmadı aynı şekilde iyi devam ediyor.

11. Zamanı bu günmüş. Keşkeyi sevmiyorum. Halimden memnunum.

Ekonomik Etki

12. Sadece kredi kartı kullanıyorum. Faize yatırım yapmam. Altın olarak değerlendiriyorum. Devlet bankalarını kullanıyorum.

13. Kapandıktan sonra, ihtiyaçtan dolayı biraz harcama yaptım ama israf etmemeye dikkat ederim. Kendime alırsam başkasına da almaya çalışırım.

14. Daha önce de zekât ve sadakamı verirdim. Güçsüzlere yardım ederdim.

K. 13

Bireysel Etki

1. a. Ruhumu çok ferahlattı. Eşime olan davranışlarım değişti. Eşime de harfleri öğretmeye başladım. Çok huzurluyum.

b. Çok değiştim. Her şeye dikkat etmeye başladım. Konuşmamdan giyimime her şey değişti. Çocuklarıma davranışlarım değişti.

Namazımı her an kılamıyordum, şimdi hiç kaçırmıyorum.

2. Olmadı.

3. Artık evlenme programları izlemiyorum. Onun yerine Kur'an okuyorum.

4. Bilmediğim şeyleri öğrendim. Nafile oruçlarımı tutuyorum. Kursun her şeyi çok güzel. Surelerimi düzelttim.

5. Örtüme daha çok dikkat ediyorum. Daha uzun giyiniyorum.

6. Boş zamanlarımda hep Kur'an okuyorum. Esma-i Hüsna'yı da ezberledim. Hep okuyorum. Bana Kur'an öğrenemezsin dediler, çok şükür öğrendim.

7. Olmadı.Kitap okuyamıyorum.

8. Yanlışımın çok olduğunu öğrendim. Akrabalarımıza iyi davranmamızı, ben iyi davranayım da onlar nasıl olursa olsun, onu öğrendim.

Toplumsal Etki

9. Komşularla Kur'an okumaya başladık.
Hep kursa gidilmesini tavsiye ediyorum. Dedikodu olunca uyarıyorum.

10. Kızım Kur'an okumamdan etkilendi. Onlar da öğrenmek istiyor. Eşim de çok istiyor Kur'an öğrenmeyi. Esma-i Hüsna'yı benimle birlikte ezberledi.

11. Artık dini bilgiler paylaşıyorum. Cuma, kandil mesajları…

12. Bu seneye kadar boşa geçirmişim. Keşke önce gelseydim.

Ekonomik Etki

13. Bir tasarruf yapmıyoruz.

14. İsraf yapmamaya, evde olanı almamaya dikkat ediyoruz. Önceden evde biriktirme huyum vardı. Artık onu bıraktım.

15. Yaşlılara yardım ediyorum. Düşkünlere yardım ediyorum. Eşim hasta, sakat ona bakıyorum.

K. 14

Bireysel Etki

1. a. Psikolojim biraz buraya gelirken iyi değildi. Sağlığım iyi değildi, annem vefat etti. Biraz gerginlik yaşadım ama okudukça kurs sıkıntımı götürdü. Buraya gelince rahatlıyorum.

b. Daha olumlu yönde yansıdı.

2. Daha düzenli oldum. İşlerimi daha iyi ayarladım. Daha planlı olmaya başladım.

3. Kur'an programlarını dinlemeye başladım.

4. Dualarda okurken daha güzel oldu. Yeni sureler öğrendim. Namazdan aldığım zevk farklı oldu.

5. Daha uzun giyinmeye başladım. Fazla bir fark yok.

6. Kur'an okumaya daha çok ağırlık verdim.

7. Türkçe mealli Kur'an okumaya başladım.

8. Namazlarda yaptığım hataları öğrendim. İbadetlerimde değişiklik oldu.

Toplumsal Etki

9. Herkesi kursa yönlendiriyorum, yaşlılara öğrenmeleri için cesaret veriyorum. Burda öğrendiklerimi öğretmeye çalıştım. Arkadaşlarla oturunca Kur'an okuyoruz.

10. Ailecek kursta öğrendiklerimiz konular hakkında sohbet ediyoruz.

a. Daha önceden iyi idi, aynı şekilde devam ediyor.

11. Sosyal medya kullanmıyorum.

12. Oldu bence. Önceden buraya gelseydim daha iyi olurdu. Buradaki huzuru, mutluluğu yaşamak lazım. Kızım kursa geldi ve çok değişti.

Ekonomik Etki

13. Faize asla yatırım yapmayız. Katılım bankası tercih ederiz.

14. Terazide hassastım, daha da dikkat etmeye başladım.

15. Bağış sıklığında artış oldu. Elimden geldiğince yapmaya çalışırım.

1. Katılmadıysanız ne tür bir aktivite içinde olmak isterdiniz? Katılmadım.

K. 15

Bireysel Etki

1. a. Dünyaya yeni gelmiş gibi oldum. Canım sıkılır sıkılmaz Kur'an'ımı okuyorum. Hemen sinirlenince salâvat getiriyorum, sakinleşiyorum.

b. Bir söz söyleyince hayır günah diyorum. Bir hata yapamıyorum. Hemen tövbe ediyorum.

2. İşimi kurs saatine göre ayarlıyorum. Gidince de heyecanla, mutlulukla işimi yapıyorum. Gece kalkınca ezberimi yapıyorum.
3. Din üzerine olan programları izliyorum.
4. Abdestsiz yere basmamaya çalışıyorum. Şimdi kıldığım namaz çok lezzetli. Teheccüd namazı kılmaya başladım.
5. Kıyafetim aynıydı, kapalıydım.
6. El işi yaparım, Kur'an okurum.
7. Olmadı .Kitap okuyamıyorum.
8. Her işte Allah korkusunu düşünüyorum.

Toplumsal Etki

9. Arkadaşlarla Kur'an okuyorum.

Arkadaşlarımı kırmamaya çalışıyorum. Dedikodu yapanı uyarırım. Burda öğrendiklerimi anlatırım. Tecvidi anlatıyorum, kursa gelmelerini söylüyorum.

10. Evim, bütçem bereketlendi. Huzurlu oldum. Eşim beni destekler Kur'an okumam için. Beni kırmaz.

a. Daha da iyi oldu. Hiç kırmamaya çalışıyorum.

11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Tabi ki, keşke gelseydim.

Ekonomik Etki

13. Faize asla bulaşmayız.
14. İsraf etmem.
15. Mal benim olmadığı için Cenâb-ı Hakk'ın olduğu için elimden geldiğince veririm

K. 16

Bireysel Etki

1. Güzel oldu. Ortamdaki gıybetten kendimi çektim. Kur'an okuyunca rahatlıyorum, huzur doluyorum. Sinirlerime hâkim olmaya çalışıyorum.
2. İşlerimi kurs saatine göre ayarlıyorum. Gezmelerimi ona göre ayarlıyorum.
3. Genelde ilahi, hoca, Kur'an programlarını izliyorum.
4. Namazımı daha bilinçli kılıyorum.

5. Giyimim önceden de kapalıydı.

6. Abdestimi alıp dışarı çıkarım, camide namazımı kılarım. Öğleyi bir camide kılar ikindiyi de bir camide kılar eve dönerim.

7. Olmadı. Çok kitap okuyamıyorum.

8. Türbelere gidince bir şey istemem, fala bakmam. Fala bakınca 40 gün ibadetin kabul olmadığını öğrendim.

Toplumsal Etki

9. Bazı toplumdan kendimi çekip iyi ortamlara yönlendim.

Kursta yaptığımız şeyleri anlatıyorum. Yanlışı uyarıyorum.

10. Çocuklarımı namaz konusunda uyarıyorum.

a.Kardeşlerim beni çok kırdığı için onlarla konuşmuyoruz.

11. Sosyal medya kullanmıyorum.

12. Genç yaşımda gelseydim hafız olurdum. Hep camiye geldiğimde yaşlı teyzelerin elinde Kur'an görünce ağladım sonra da öğrendim. 15 günde Kur'an'a geçtim. Keşke genç yaşta öğrenseydim.

Ekonomik Etki

13. Bankaya yatırım yapmayız.

14. İsrafa dikkat ederim.

15. Daha fazla yardım yapmaya çalışıyorum. Maddi-manevi gücüm yettiğince yapıyorum.

K. 17

Bireysel Etki

1. Eskiye göre daha rahatladım. Sinirlenince abdest alıp rahatlıyorum. Bu durumda eşimin dikkatini çekmeye başladım. Öfkelenince abdest alıp namaz kılmaya başladım.

2. Düzenim de bir değişiklik olmadı. Allah yolunda olduğum için Allah işlerimde kolaylık veriyor.

3. Televizyona fazla bakmıyorum.

4. Namazımı bir gün kılsam diğer gün kılamıyorum. Sürekli dua ediyorum ama düzenli kılamıyorum.
5. Ben genelde kapalıydım.
6. Kur'an ile meşgul oluyorum.
7. Olmadı kitap okuyamıyorum.
8. Oldu. Namazda hatalarımı anladım. Dini bilgilerde yanlışlarımı anladım. Mesela önce sabah namazının farzını kılıyordum, yanlış olduğunu öğrendim.

Toplumsal Etki

9. Arkadaşlarımızla kursa geliyoruz.

Arkadaşlarla otururken kursta öğrendiğimiz şeyleri konuşuyoruz. Birbirleriyle tartışan arkadaşları uyarıyoruz.

10. Kızımla birlikte Kur'an okuyoruz. Namazı ailemizle birlikte kılıyoruz.

a. Ben küs değilim ama diğerleri birbirleriyle küs, onları barışmaları için uyarıyorum.

11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Oldu. Gençken öğrensem daha iyi olurdu.

Ekonomik Etki

13. Eşimi sürekli bankaya yatırım yapmaması için uyarırım, yatırım yapmaz.
14. İsrafa dikkat etmeye başladım.
15. Elimden geldiğince sürekli herkese yardım etmeye çalışırım. Yoldaki taşı da alır kenara koyarım.

K. 18

Bireysel Etki

1. Çok uyuyordum, bu yüzden eşimle tartışıyorduk. Şimdi Kur'an'ımı okuyorum. Eşimle diyaloğum daha iyi. Çocuklarım daha iyi oldu. Okulda öğretmenleri de fark etti. Sinirlenmem azaldı. Hatta depresyon ilacı kullanıyordum, buraya geleli onu da bıraktım.
2. Bir şeyi israf etmemeye çalışıyorum. Paylaşmayı çok seviyorum, şimdi bu daha fazla oldu. Kursa geleli temizlik hastalığım azaldı ama düzenimde değişiklik olmadı.
3. Aynı. Dini bilgiler, ilahi, sağlık, yemek programları…
4. Nafile ibadetleri kılmaya başladım. Namazımı daha özenerek kılmaya başladım.
5. Önceden de kapalıydım.

6. Her fırsatta Kur'an okuyorum.
7. Gazetede dikkatimi çeken konulara bakarım(dini bilgiler).
8. Namazda ben öyle kılmıyordum dedim. İbadet konusundaki hatalarımı anladım.

Toplumsal Etki

9. Çok değişiklik meydana getirdi anlatamam. Komşularıma sürekli burada öğrendiklerimi anlata anlata kursa gelmeye başladı, Kur'an öğrendi ve kapandı.
10. Çocuklar okulda benim kursa gittiğimi anlatıyorlar, öğretmenlerin hoşuna gidiyormuş.

a.Kardeşlerim, akrabalarımla hep bağlıyız, ilişkilerimiz iyi yönde.

11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Dedim tabi ki. Önceden hep uyurdum. Yaşım gençken daha iyi kavrardım.

Ekonomik Etki

13. Yatırımımız yok, kredi çektik, borcumuz var.
14. İçki satan marketten alışveriş yapmam, israfa dikkat ederim.
15. Yardım yaparım. Yolda bir şey görünce çöpe atarım. Fakir gördüğüm zaman üzerimdekini bile çıkarıp hemen verebilirim. Yalan asla söylemem. Sonuna kadar o kişiye yardım ederim.

K. 19

Bireysel Etki

1. Değişiklik oldu. Sabrım arttı.
2. Günlük evde boş oturmaktansa burada Kur'an'ı öğrendim. Hayatım daha hareketli oldu.
3. Çok TV bakmıyorum.
4. Yanlışlarımı öğrendim. Namazı daha hissederek kılmaya başladım
5. Önceden de kapalıydım.
6. Kuran okuyorum.
7. Olmadı kitap okuyamıyorum.
8. Namazda surelerde hatalarımı anladım. İsrafı kavradım.

Toplumsal Etki

9. Arkadaşlara kursta öğrendiklerimizi konuşuyoruz. Arkadaşlarım da zaten kursa gidiyordu.
10. Bir değişiklik olmadı, önceden de iyi idim.

11. Çok oluyor. Önceden öğrenseydim bu zamana kadar okurdum diye düşünüyorum.

Ekonomik Etki

12. Faizli bir yatırım asla yapmam.
13. İsrafı hiç sevmem dikkat ederim.
14. Elimden geldiği kadar yardımı önceden de yapıyordum. Şimdi de aynı şekilde.

K. 20

Bireysel Etki

1. İnsanları kırmaktan korkar oldum. Hakkı, hukuku daha iyi öğrendim. Her şeyi öğrendim. Sinirimi yendim, artık bağırmamaya çalışıyorum.
2. Düzenli olmaya başladım. Buraya gelmek çoğunlukla hoşuma gidiyor, rahatlıyorum. İşlerimde hiçbir aksama olmuyor.
3. Dini programlara bakmaya başladım.
4. Oldu. Namazım önceden düzenli değildi. Şimdi kaçırırım diye korkmaya başladım. Kaza namazlarımı kılıyorum. Nafile oruçları tutmaya başladım.
5. Kurstan sonra biraz daha kapandım. Önceden daha açıktım.
6. Kur'an okumaya başladım. İşlerden kalan zamanımda önceden TV izliyordum, şimdi Kur'an okuyorum.
7. Gazetede dini köşeleri okumaya başladım. Dini kitapları, peygamberler tarihini okumaya başladım.
8. Oldu. Kahve falı bakmanın günah olduğunu öğrendim. Artık yapmıyorum.

Toplumsal Etki

9. Daha olumlu bakmaya başladım. İnsanlara hoşgörüyü öğrendim. Arkadaş çevrem sadece kurs ortamı. Komşularla oturunca Kur'an okumaya başladık.
10. Daha hoşgörülü olmaya başladım. Onlara doğruyu anlatmaya başladım.
11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Tabi ki dedim. Çok pişman oldum. Gençken daha iyi öğreneceğime inanıyordum.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarımızda faizi tercih etmeyiz. Altın tarzı biriktiririz.

14. Bazen alışveriş tutkunluğumu engelleyemiyorum. Hoşuma giden şeyleri alıyorum. Biraz israf oluyor ama engelleyemiyorum.
15. Elimizden geldiğince bağışlarımızı sık sık yapıyoruz.

K.21

Bireysel Etki

1. Annemin, babamın mezarına gidip artık Kur'an okuyabiliyorum. Sabrım biraz daha arttı.
2. Her işimi yapıyorum. Bir şey değişmedi.
3. Kur'an'a daha çok baktığım için artık TV'ye bakmıyorum.
4. Sureleri öğrendikçe namaz kılmam değişti. Nafile namazlarımı kılıyorum, oruçlarımı tutuyorum.
5. Aynı, kapalıydım.
6. Fırsat buldukça namazımı kılınca Kur'an okuyorum.
7. Olmadı kitap okuyamıyorum.
8. Surelerde, ibadetlerimde yanlışlarım çokmuş. Çok şeyi öğrendim.

Toplumsal Etki

9. Oldu .Arkadaş çevrem değişti.

Cumaları oturup Kur'an okumaya başladık .Önceden böyle bir şey yoktu.

10. Kardeşlerimle küs değiliz ama çok görüşemiyoruz.
11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Evet. Gençken eşim göndermedi.

Ekonomik Etki

13. Umre-Hac parası biriktiriyorum. Yatırım işleriyle ben ilgilenmiyorum.
14. İsrafa çok dikkat ederim.
15. Oluyor. Bağışımı yapıyorum.

K. 22

Bireysel Etki

1. Sabırlıyım ama daha çok Allah'ı anmak, buna göre bir yol çizmek. Ekstra sabrım arttı. Bir işe nasıl ne şekilde başlamam gerektiğini öğrendim. Mesela yemek yemeye başlarken nasıl davranmam gerektiğini anladım.
2. Günlük hayatım daha da düzene girdi.
3. Aynı.

4. Daha da düzenli oldu. Okudukça huzur buluyorum. Namazımı da düzene sokuyorum.

5. Giyim tarzım normal yine aynı.

6. Kitap okuyordum şimdi de Kur'an okuma sıklığım arttı. Çok iyi bir şey yaptığıma inanıyorum.

7. Zaten dini kitaplar okuyordum.

8. Bir sözü okurken kelime telaffuzundaki yanlışı bunca sene fark etmemişim, burada öğrendim. Surelerimdeki hataları düzeltip daha doğru okumaya çalışıyorum. Buraya gelmeden de namaz hareketlerine çok dikkat ederdim, burada da ekstra öğrenmiş oldum. Fark etmediğim hataları öğrenmiş oldum.

Toplumsal Etki

9. İnsanlarla konuşmayı çok seviyorum. Buraya gelince herkesten bir şey öğreniyorum. Burada birçok dini bilgiler öğrendim, bunları kendime bir ders olarak alabiliyorum.

Arkadaş çevrem zaten iyidir. Komşularımızda kursta öğrendiğimiz şeyleri paylaşma gereksinimi duyuyorum.

10. Kursa annemle birlikte geliyoruz. Evde, burada öğrendiklerimizi tekrar ediyoruz. Dolayısıyla babamla da konuları konuşmuş oluyoruz. Bugün bunu öğrendik diye konuşup ev ortamındaki sohbetlerimizde dinimiz hakkında çok konuşmuş oluyoruz.

11. Pek paylaşım yapmıyorum.

12. Oldu. 9 yaşımda Kur'an kursunu bırakmak durumunda kalmıştım. Şimdi okuduğum için çok mutluyum. Daha önceden okusaydım daha iyi olurdu. Çünkü stres durumunda okuyup rahatlanılacak tek kitap diye düşünüyorum.

Ekonomik Etki

13. Yatırım yaparken faize asla bulaşmayız. Ailede birbirimizi bu konuda uyarırız.

14. İhtiyacım olduğu kadar alırım, önceden de israfa dikkat ederdim.

15. Aynı şekilde elimden geldiğince her zaman yardım etmeye çalışırım.

K. 23

Bireysel Etki

Eskiden de dinimi yaşamaya çalışıyordum ama burada daha farklı oldu. Hadisler öğrendim, Kur'an meali öğrendim. Ev ortamından burası farklı. Kimsenin kul hakkına girmemeye, dedikoduya daha dikkat eder oldum.

1. Değişen bir şey olmadı.
2. Zaten televizyona pek bakmam.
3. Önceden de ibadet yapıyordum ama namazlarıma daha dikkat eder oldum. Kur'an'ımı daha güzel okumaya başladım.
4. Kapalıydım.
5. Kur'an okuma sıklığım daha arttı.
6. Türkçe mealleri ve hadis, tefsir kitaplarına merakım arttı.
7. Namazlarda, surelerdeki yanlışlarımı düzelttim.

Toplumsal Etki

8. Sosyal bir hayatım olmadığı için evdeyim ama her gördüğümde kursa gidin tavsiye ediyorum. Dine dikkat etmeleri için uyarıda bulunuyorum.

Benim arkadaş oturmalarım da yok. Sadece akrabalarıma –uğrayabildiklerime- uyarıda bulunabiliyorum. Herkese uyarıda bulunamıyorum, başımıza hoca oldun diyorlar.

9. Eşime ve ailesine benim dediklerimi kabullenmedikleri için etkili olamıyorum.
10. Paylaşabildiklerimle dini konular hakkında paylaşım yapıyorum.
11. Çok oldu ama eşim göndermediği için elimde olmayan nedenlerden dolayı gelemedim. Küçükken de babam göndermedi.

Ekonomik Etki

12. Tasarruflarımızda asla faize bulaşmayız. Altın birikimi yaparım.
13. Fazla alışveriş imkânım yoktur, ben karışmam. İsrafa dikkat ederim.
14. Elimden geldiğince zaten yardım yapardım. Altınımın zekâtını vermeye çalışırım. Elime geçenle küçük de olsa bağış yaparım.

K. 24

Bireysel Etki

1. Asabiliğim, panik ataklığım vardı. Bunlara kursun faydası oldu. Çözümün benim elimde olduğunu anladım.
2. Düzenli işimi yaparsam işlerimde aksama olmadı.
3. Olmadı fazla televizyon izlemiyorum.
4. Surelerimin yanlış olduğunu anladım. Bunları öğrendiğim için bir sorumluluk aldığımı düşünüyorum ve daha dikkat ediyorum.
5. Önceden de kapalıydım.
6. Önceden tecvit bilmediğim için Kur'an'ı pek okumak istemezdim. Şimdi öğrendim ve her fırsatta Kur'an okuyorum.
7. Olmadı kitap okuyamıyorum.
8. Surelerde hatalarım olduğunu anladım.

Toplumsal Etki

9. Şimdi herkes bana imrenerek bakıyor toplumda.

Arkadaşlarım "Sen Kur'an'a git, O daha önemli." diyorlar.

10. Önceden de iyi idim.
11. Olmadı. Paylaşımım pek yok.
12. Oldu. Önceden de istedim ama olmadı.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarda banka kullanmıyoruz.
14. Evde olan varsa almıyorum, fiyatlarına dikkat ediyorum.
15. Elimden geldiğince yardım ediyorum, vicdanım rahat oluyor.

K. 25

Bireysel Etki

1. Çok iyi oldu, kafamdaki sıkıntılar buraya gelince dağılıyor, tansiyonum düzeliyor. İçimden rahat oluyorum buraya gelince.
2. Her şey aynı.

3. TV pek bakmıyorum.
4. Namazda, surelerimde değişiklik oldu. Namaza daha severek duruyorum. Gece namazına kalkıyorum, oruç tutuyorum, kaza namazımı kılıyorum. Kur'an'ımı alıp okuyorum sonra rahat uyuyorum.
5. Önceden de kapalıydım.
6. Her vaktimi dolu geçiririm, hiç boş durmam.
7. Önceden de dini kitaplar dikkatimi çekerdi.
8. Önceden hep düz okuyormuşum onu öğrendim.

Toplumsal Etki

9. Çok seve seve geliyorum buraya.
   Herkese bu kurs ortamını söylüyorum.
10. Önceden de zaten çok iyi idik, aynı şekilde devam ederim. Kimsenin kalbini kırmamaya çalışırım.
11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Dedim, önceden öğrensem daha iyi olurdu.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarda faizden aklımız çıkar.
14. Aşırıya gitmem, önceden de öyleydi.
15. Her maaşımı aldığımda camiye, muhtaçlara elimden geldiğince her zaman yardım ederim.

K. 26

Bireysel Etki

1. Çok güzel etkilendi. Sinirimi, öfkemi yenmeye başladım. Günah olduğunu öğrendim daha bilinçli oldum. Öfke kontrolü bile yapmaya başladım.
   Çok değiştim. Günah ortamından, dedikodudan uzaklaşmaya başladım. Önceden böyle yapmıyordum.
2. Her gün okula giden öğrenciler gibi hemen kalkıp gidesim geliyor. Hayatım daha çok düzene girdi. Buraya gelmesem yatardım. Peygamber'in yaptığı şeylerden yemek yeme, temizlik kurallarını öğrendim. Bizim yanımızda olup abdesti, guslü

bilmeyen var ama buraya gelmek istemiyorlar. Bir şey hakkında onları uyarınca da artık hoca oldun, kursa ne gidip duruyorsun diyorlar. Burdan gidince her işimi yapıyorum. Benim için çok güzel oldu buraya gelmek.

3. Oldu, açık filmlere bakmıyorum. Baktığım şeylere dikkat ediyorum.

4. Oldu. Sureleri bilmiyordum, onları ezberledim. Kursa gelmeden önce namazı çok acele kılıyordum, şimdi daha bilinçli sureleri güzel okuyarak kılıyorum.

5. Önceden de kapalıydım.

6. Fırsat buldukça Kur'an'ı okuyorum. Bol bol hatim yapıyorum. Sabah namazından sonra Kur'an okuyorum.

7. Onları çok okuyamıyorum.

8. Oldu. Namazda, abdestte, oruçta, zekatta yanlışlarımız varmış. Orucun niyetinde bile hatamız varmış. Çok şey değişti.

Toplumsal Etki

9. Arkadaş çevrem değişti. Dedikodu yapanların yanına gitmiyorum. Kursta öğrendiklerimi arkadaşlara anlatıyorum. Onlara kursa gelmelerini söylüyorum. Hayatın boş olduğunu, namaz kılmaları gerektiğini söylüyorum. Her şeyin bir hesabı olduğunu söylüyorum. Kursa gidelim diyorum, ben konsere gideceğim diyenler bile oluyor.

10. Oldu. Kızlarımı Kur'an öğrenmeleri için teşvik ettim, öğrendiler. Ailemde söylediklerime saygı duyuyorlar. Eşim de namaza daha eğilimli oldu. Birlikte gece namazına kalkıyoruz, oruç tutuyoruz.

a. Önceden de akrabalarımızla hep iyi idik.

11. Cuma, kandil mesajları paylaşıyorum.

12. Çok dedim, çok istedim.

Ekonomik Etki

13. Tasarruflarımızda bankaya faizle yatırım hiç yapmadık, ev aldık. Altın tarzı yatırım yaparız.

14. Alışverişte hiç israf etmezdim ama şimdi daha çok düşünüyorum. Önceden 1 kg alınca yarısı israf olur mu diye düşünmezdim. Şimdi bilerek günaha girmek istemediğimden daha çok düşünüyorum. İçki satılan marketlere de hiç gitmem.

15. Ufak da olsa oldu. Verirken kendini daha çok zorlamaya başladım. Daha bilinçli oldum. Elimden geldiğince yardımı maddi-manevi yapmaya çalışıyorum.

K. 27

Bireysel Etki

1. En çok düşüncelerimi etkiledi. Bilip bilmediğim çok şey olduğunu gördüm. Niye önceden öğrenmemişim diye üzülüyorum. Sabrımı çok iyi etkiledi, psikolojimi çok güzel yaptı. Agresif oluyordum, o durumlarım gitti. Namazımı kılıyorum daha düzenli oluyorum.
2. Burada anlatılanları evde uygulamaya çalıştım. Peygamber'in sünnetlerini evde uygulamaya çalıştım, çocuklara söyledim. Günlük hayatım düzenli oldu.
3. Çok izlememeye dikkat ediyorum. Önceden kadın programlarını çok izlerdim, şimdi bakmıyorum.
4. Oldu, daha dikkat ediyorum, saatinde kılıyorum. Çok güzel oldu. Kursa geldikten sonra kıldığım namaz çok farklı, mesela artık örtünmeye her şeye çok dikkat ediyorum. Nafile namaz kılmaya çalışıyorum. Nafile oruçları tutuyorum. Sabah namazlarını eşimle kılıyorum. Çocuklar da namaza başladı.
5. Önceden de kapalıydım.
6. Her fırsatta Kur'an okuyorum. Boş zamanımı böyle doldurdum. Önceden TV'ye bakıyordum.
7. Dini kitapları seviyorum.
8. Çok değişti. Batıl olan şeyleri anladım. Muska yazdırıp çok etkilemeyeceğini bilmiyordum, şimdi onları öğrendim. Batıl şeylerden artık uzak duruyorum. Nazar için de sadece okuma taraftarıyım, başka bir şey yapmam da yaptırmam. Muska, boncuk kullanmam, Felak-Nas okurum.

Toplumsal Etki

9. Çok güzel etkilendi. İnsen içinde Kur'an'ı güzel okumayı, anlatmayı söyleyebiliyorum.
Çok arkadaş ortamım yoktur ama komşularla dedikodu olunca bu ortamdan uzaklaşıyorum. Hocamız şöyle dedi diye arkadaşlarıma anlatıyorum.
10. Eşim iki senedir gidiyorsun ama daha çok çok okuyamıyorsun diyor. Beni artık sabah namazlarına kaldırıyor. Çocuklarım namaza başladı.
a. Akrabalarla ilişkilerimiz hep iyidir.
11. Paylaşım yapmıyorum.
12. Çok dedim ama çok memnunum. Komşum sayesinde çekinerek kursa geldim, çok seviyorum..

Ekonomik Etki

13. Yatırım konusu ile ilgilenmiyoruz. Yatırımlarda da faizi tercih etmeyiz.

14. Evet, yerine göre ihtiyacımız olan şeyi alıyoruz. Kursa geldikten sonra da içki satılan yerden alışveriş yapmamaya çalışıyorum.
15. Maddi-manevi elimden geldiğince imkân ölçüsünde yardımcı olmaya her zaman çalışırım.

K. 28

Bireysel Etki

1. a. Psikolojimi rahatlattım.

b. Yanlış olan şeylere dur diyebiliyorum artık.

2. Her işimi kurs saatine göre ayarlayıp düzenimi kurdum. Kursa geldikten sonra tam doymadan sofradan kalkmayı öğrendim.

3. Bazen açık sahnelere bakıp günaha dikkat etmiyordum. Şimdi ona dikkat ediyorum.

4. Namazda artık sureleri düzgün okuyorum.

5. Önceden de kapalıydım.

6. Eskiden hep ev işi, el işi vardı. Şimdi artık Kur'an'la daha çok meşgul oluyorum.

7. Elimde var olan her kitaptan okuyorum.

8. Namaz surelerimin hatalarını öğrendim.

Toplumsal Etki

9.Arkadaşlarımla yaptığımız günlerde Kur'an okumaya başladık.

10. Bana kursa geldiğim için saygı duyuyorlar.

a. Akraba ilişkilerimiz önceden de iyi idi.

11.sosyal medya kullanmıyorum.

12.Önceden keşke gelseydim, çok geç kaldım.

Ekonomik Etki

13.Yatırımlarda faizsiz bankaları tercih ederiz.

14.Her zaman tasarruflu alışveriş yaparım.

15.Önceden de elimden geldiğince insanlara yardım ederdim.

K. 29

Bireysel Etki

1. Hayatım çok değişti. Kur'an'a geleli evdeki konuşma tarzım değişti. Çok sinirliydim, ilaç kullanıyordum. Namazı az kılıyordum. Şeytan vesvese veriyordu. Şimdi artık hiç bırakamıyorum. Kur'an okuyanı görüyordum şimdi artık bende okuyorum. Artık çok mutluyum. İşimi bitirip Kur'an'ı elime alacağım diye heyecandan ağlıyorum.

Bireysel davranışlarım çok değişti. Kapalı değildim. Şimdi kapandım. Hayatım değişti. İnterneti açınca önceden başka şeylere bakıyordum, şimdi artık Kur'an'a bakıyorum.

2. Günlük yaşamımda işimi Kur'an'a göre ayarlıyorum. Peygamber'in sünnetlerini öğrendim, onları alışkanlık haline getirdim. Çok eksiğim vardı.

3. Evet, önceden yarışmaları oturup izliyordum, şimdi bıraktım. Eşimi namaza başlattım. Ona da Kur'an öğretiyorum. Derslerimi hep yanında çalıştım, onu da Kur'an'a teşvik etmek için. Eşim de TV'deki dini kanalları açmaya başladı.

4. Çok değişti. Sureleri yanlış biliyormuşum, bu yüzden çok vicdan azabı çektim. Sureleri okurken artık anlamını bilerek okuduğum için namaz kılmam çok süper oldu, çok zevk almaya başladım.

5. Kapandım.

6. İşlerimibitirince Kur'

7. İslam'da kadının yeri ile ilgili kitaplar okumaya başladım.

8. Surelerim hep yanlışmış. Kur'an'a başlayalı çok ince şeylerin olduğunu öğrendim, hatalara çok dikkat etmeye başladım. Çok günahlarımın olduğunu gördüm.

Toplumsal Etki

9. İstanbul'dan gelince burada çok arkadaşım olmadı ama Kur'an arkadaşlarım oldu. Ortamım çok güzel oldu, çok harika oldu. Hep Kur'an'la meşgul oluyoruz.

10. On yıldır konuşmadığım kız kardeşimle barıştım. Ben hatalı olmadığım halde ben barıştım. Eşimin akrabalarından konuşmadığım birisiyle de evine gittim, ölümlü dünya dedim ve barıştım. Bende çok şeyler değişti.

11. Önceden boş şeyler konuşuyorduk whatsappta. Önceden instagramda Kur'an yazıları görürdüm, imrenirdim. Şimdi artık onları okuyabiliyorum ve dini paylaşımlarım arttı. Önceden magazinleri de paylaşırdım. Çok boş hayattaymışım.
12. Çok dedim. Bu ortama önceden gelmeliymişim. Geçmişte çok cahil olduğumu anladım.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarda kredi, faiz tarzı hiç önceden de sevmedim, yapmamdım. Bundan sonra da yapmam.
14. İçki içilen yerden alışverişin haram olduğunu bilmiyordum, alıyordum. İsrafı hiçbir zaman sevmem.
15. Elim her zaman çok açıktır. Ben herkese vermeyi çok severim. Hediyeleşmek Peygamber'in sünnetidir.

K. 30

Bireysel Etki

1. Eşimle çok problemliydik, şimdi onunla daha farklı oldu, aramızdaki inatlaşma gitti, daha alttan almaya başladım. Eşimi de yönlendiriyorum, o da sakinleşti. Hayatımızda şükür eksikliği olduğunu anladık. Şimdi her şeyimiz şükürle, besmeleyle olduğu için hayatımız çok farklı oldu. Şimdi her şey yolunda.
Önceden çok gezerdim, şimdi kendime daha çok zaman ayırıyorum.
2. Günlük hayatım düzene oturdu. Önceden her şeyim düzensizdi.
3. Televizyon izlemiyorum.
4. Evet çok. Namaz kılmıyordum. Birisini nafile ibadet yaparken, gece namazı kılarken görünce niye kılıyorlar diye düşünürken, şimdi gece kalkınca namaz kılıp yatmaya başladım.
5. Kılık-kıyafetime çok dikkat etmeye başladım. Kapalıydım ama pek dikkat etmiyordum. Şimdi farklılaştı,çok dikkat ediyorum.
6. Şimdi artık hep Kur'an'la meşgul oluyorum. Hatim yapıyorum.
7. Aldığım gazete tarzında biraz değişiklik oldu. Daha güvenilir olanı tercih etmeye başladım.

8. Çocukları çok severim ama onlara çok yanlış davrandığımın farkına vardım. Erkek-bayan olsun her ortama girerdim. Şimdi mecbur kalmayınca erkek ortamlarına girmemeye çalışıyorum.

Toplumsal Etki

9. Komşularımızla Kur'an okuyoruz, hatim yapıyoruz. Kendi akranlarım kursta öğrendiklerim hakkında konuşacağım zaman bana tepki gösteriyorlar. Ben gezmek yerine şu an daha çok dini şeylerle ilgilenmeyi tercih ediyorum. Seçici olduğum bir-iki arkadaşımla bir araya geldiğimde Kur'an okuyabiliyoruz, sureleri okuyoruz.
10. Eşimde sakinlik oldu. Ramazanda 5 vakit namazımızı eşimle birlikte kılarız. Ona Kur'an'ı öğretmeye başladım. Kur'an öğrenmeye merakı arttı.
a. Eşimin halası ile küsmüştük. Barışma teklifinde bulundum, onların evine gittim. İki aileyi barıştırdım, şimdi görüşüyorlar.
11. Oldu. Hadis, dini konular, bilgiler onları özellikle paylaşmaya başladım.
12. Çok oldu. Yapamam, utanırım diye gelmemiştim. Keşke gelseydim.

Ekonomik Etki

13. Biz asla yatırımda önceden de faizi tercih etmeyiz.
14. İsrafa her zaman dikkat ederiz. Önceden içki satılan marketten alıyordum, şimdi almıyorum. Eşimi de bu konuda uyarırım, o da beni dinler.
15. Oldu. Sadece ramazanda fitre veriyordum. Şimdi artık maddi imkânı olmayanlara, kendime alıyorsam başkasına da almaya başladım. Elimden geldiğince artık hep alıyorum. Hediyeleşmenin sünnet olduğunu bilip onu da yapmaya çalışıyorum.
Ev temizlerken, yemek yaparken artık hep dua ile yapıyorum

K. 31

Bireysel Etki

1. Psikolojik olarak sıkıntım olunca hemen Kur'an'ıma sarılıyorum, rahatlıyorum İnsanları kırmamaya, dedikodu yapmamaya çalışıyorum. Önceden çok asabiydim, insanları kırabiliyordum, düşünmeden konuşuyordum ama şimdi Kur'an'ımı öğrenince bir adım geri atmayı öğrendim. İnsanları dinliyor sonra konuşuyorum. Artık eşimle tartışmıyorum, susuyorum. Kendimi Kur'an'ıma adadım.
2. Kur'an'a gelmeden önce arkadaşıma gidiyordum dedikodu oluyordu ya da TV bakıyordum, dizi izliyordum ama şimdi buraya geliyorum. Kur'an öğreniyorum. Evimin işini daha düzenli yapıyorum.
3. Önceden dizi bakıyordum şimdi hiç bakmıyorum. Dini programlara bakıyorum.
4. Hiç namaz kılmıyordum. Orucumu tutuyorum, nafile oruç tutuyorum. Nafile ibadetlere çok önem vermeye başladım. Bulgaristan göçmeniyim, hiçbir şey bilmiyordum, hayatım çok değişti burada.
5. Evet, örtüye önem vermiyordum, buraya gelince kapandım. Keşke önceden kapansaydım.
6. Boş kalınca hemen Kur'an'ımı okuyorum. Sure hiç bilmiyordum, onları okuyorum, namaz kılıyorum. Bizi kimin yarattığını bile bilmiyordum. Burada her şeyi öğrendim.
7. Olmadı pek okuyamıyorum.
8. Her şeyi burada öğrendim, bütün dini konuları.

Toplumsal Etki

9. Arkadaş edinmeyi öğrendim. Çok çevrem oldu. Buradaki arkadaşlarla aile gibi olduk.

Arkadaşlarıma kursta öğrendiklerimi anlattığımda biz biliyoruz diye geçiştiriyorlar. Şimdi artık onlara anlatmıyorum.

10. Eşime nasıl daha iyi davranılacağını öğrendim. Bana " Senin Kur'an'a gitmeni çok seviyorum." dedi.

a. Ailemle, evlendikten sonra pek diyaloğum yoktu ama kursa geldikten sonra onlara nasıl davranılacağını öğrendim, şimdi onlarla daha iyi görüşüyorum.

Eşim birileriyle kavga ediyordu, kötü sözler söylüyordu. Ona bu durumun yanlış olduğunu anlatmaya başladım. Günah olduğunu söylemeye başladı. Benim her şeyimi kısıtlıyordu ama kursuma hiç karışmıyor.

11. Sosyal medya kullanmıyorum.

12. Keşke gelseydim. Buranın bayanlara eğitim verdiğini bilmiyordum.

Ekonomik Etki

13. Faizli yatırım asla yapmayız.

14. Çöpe atmamaya, israfa, suyu fazla akıtmamaya dikkat ederim. Artan yemekleri hayvanlara veririm.

Kursa gelmeden önce içki satılan her yerden alışveriş yapardım.

15. Çok oldu. Iraklı bir aileyi evimize karşılıksız oturttum. Her şeyine destek oluyorum. Aldığım her şeyin yarısını onlara veririm. Eskiden hiç bunlara dikkat etmiyordum.

K. 32

Bireysel Etki

1. Bildiğimiz şeyleri tekrar gibi geçtik. Önemini bir kez daha anladık. Vakit yok diye bir şeyin olmadığını anladım. İstenince her şeye vaktin yettiğini gördüm. Kurs beni rahatlattı.

2. İşlerimi kursun saatine göre ayarlıyorum.

3. Kursa geldikten sonra Kur'an öğreten programları açmaya başladım.

4. Oldu. Tam huşu ile kılamasam da namazlarımdaki yanlışlarımın farklılıklarına vardım ve daha düzgün kılmaya başladım.

5. Önceden de kapalıydım.

6. Artık Kur'an için de hayatımda bir vakit ayırma şuuruna erdim. Kur'an sadece dolapta duruyordu.

7. Olmadı . Kitap okuyamıyorum.

8. Namazdaki ve surelerdeki hatalarımı düzelttim.

Toplumsal Etki

9. Kurstaki öğrendiğimiz şeyleri veya bazı yanlış söylenenleri toplumda düzeltme imkânı buluyoruz. Artık bunların yanlış olduğunu rahatça söyleyebiliyoruz.

Arkadaşlara kursa gelmeleri için tavsiyelerde bulunabiliyorum.

10. Çocuklara Kur'an konusunda daha iyi yardımcı olabiliyorum. Onlar da bazı eksikliklerinin farkına vardı ve bu yaz kursa gelmeleri gerektiğini anladı, benden etkilendi. Eşim de benden Kur'an öğrenmek istiyor. Benim gayret göstermemi tebrik ediyor.

b. Aile ilişkilerimiz zaten iyi idi. Anneme Kur'an öğrenmesi için destekte bulunuyorum. Kimseyle dargınlık sürdürmem. Akraba ilişkilerim her zaman iyidir.

11. Önceden yeme-içme tarzı paylaşıyordum. Şimdi onları bıraktım.

12. Evet oldu. Pişman oldum önceden gelmediğim için.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarımızda faizli olmamasına dikkat ediyoruz.

14. Hiçbir zaman israf etmem ama şimdi buna daha da dikkat ediyorum.

15. Yardım konusunda daha da duyarlı hale geldim. İnsanlara elimden geldiğince maddi-manevi yardım etmeye daha da dikkat etmeye başladım.

K. 33

Bireysel Etki

1. Buraya gelince aile içinde daha duyarlı, duygusal olmaya başladım. Kendimi daha iyi frenliyorum. Genelde sakinim ama karşımdaki insanı kırıp kırmadığımı daha da incelemeye başladım.

2. Oldu. Ev işine aşırı düşkündüm şimdi Kur'an daha da ağırlıklı oldu. Lüzumsuz işleri bıraktım, daha düzenli oldum, daha az gezmeye başladım.

3. Artık evlilik programlarını izlemiyorum. Çok saçma olduğunu, zamanımı çaldığını anladım. İzlemediğim için Kur'an'la meşgul olduğum için daha da huzurlu olmaya başladım.

4. Oldu. Namaza daha önem veriyorum. Önceden düzenli namaz kılmıyordum. Namazda daha hissederek kılıyorum.

5. Aynıydı, kapalıydım.

6. Kur'an'a daha çok yöneldim, çevreye daha az katılıyorum.

7. Dini kitapları daha çok almaya, okumaya başladım.

8. Oldu. Namazda, dini bilgilerde, surelerde, davranışlarda oldu. Konuşma tarzında daha bilinçli oldum.

Toplumsal Etki

9. Evde daha huzurlu, sakin olmaya başladım. Aile hayatım daha sakinledi.

Arkadaş çevrem zaten iyi, değişmedi. Arkadaşlarla kursta öğrendiklerimizi paylaşıp birbirimizin eksikliklerini paylaşıyoruz, çok faydalı oluyor. Kur'an okuyoruz, dedikodu yapmıyoruz.

10. Bana kursa geldiğimden dolayı saygıda bulunuyorlar. Çocuklar da Kur'an öğrenmek istiyor. Onlar da ben namaz kılarken hevesleniyorlar.

a. Akrabalar arasında önceden daha boş sohbetler olurken şimdi daha Kur'an ağırlıklı, doğruların söylendiği sohbetler olmaya başladı.

11. Dini paylaşımlarda bulunuyoruz.

12. Bütün ömrüm bunun pişmanlığıyla geçti. Keşke daha önce gelseydim, çok güzel bir ortammış. Öğrenemem diye gelmemiştim.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarımızda faizli değil faizsiz ortamı tercih ederiz.

14. Evet, artık gerektiği kadarını alıp tüketirken de daha bilinçli tüketmeye çalışıyoruz, daha da bereketli olduğuna inanıyorum.

15. Önceden de yardım ediyordum ama şimdi artık karşıma çıkana bile Allah rızası için dediğinden veriyorum. Verirken niyetimde farklılık oldu. Zekatlarımızı da zaten her zaman vermeye çalışırız.

K. 34

Bireysel Etki

1. Namaza daha çok yöneliyorum. Çocuklara daha bilinçli olarak tavsiyelerde bulunuyorum, daha güzel oluyor. Namaz kılınca psikolojim rahatlıyor. Önceden aile ortamında da gerginlik vardı. Şimdi o da daha rahat, daha güzel.
2. İşlerimi hiç aksatmadan düzenli devam ediyorum. Başkalarına kul hakkını düşünerek daha dikkatli davranmaya başladım. Peygamber'in evden çıkarken ayakkabısını silkeleme sünnetini davranış haline getirdim.
3. Evet, dini programları daha fazla izlemeye başladım.
4. Evet, namazımı düzenli kılıyorum, önceden kılmıyordum. Şimdiki namazım sureleri de düzgün okuduğum için daha da güzel olmaya başladı.
5. Kapalıydım.

6. Kur’an’ı daha çok okumaya başladım.

7. Biraz daha dini kitapları, kıyamet alametleri, ahirete yönelik kitaplar dikkatimi çekti.

8. Evet, namazda, surelerde hatalarım çokmuş.

Toplumsal Etki

9. Arkadaş çevrem aynı idi. Gıybet yapmamaya daha da dikkat etmeye çalışıyoruz, birbirimizi uyarabiliyoruz. Kursa arkadaşlarımın gelmesi için tavsiyede bulunuyorum, burada öğrendiklerimi onlara anlatıyorum.

10. Gayet güzel etkiledi. Eşim şimdi artık beş vakit namaz kılıyor. Çocuklarım da ben okudukça Kur’an’a merakı arttı. Onlara daha iyi tavsiyede bulunuyorum. Bana saygı duyuyorlar. Anne Kur’an’ı oku diye destekte bulunuyorlar. Eşimle dini konularda, ibadetlerde uyum içinde olabiliyoruz. Kursa geldiğim için beni destekliyor.

a. Önceden de iyi idi. Anneme namazını kılması için sürekli nasihatlerde bulunuyorum. Şimdi artık o da namaza başlayacağım diyor.

11. Değişti. Daha çok dini konularda paylaşım yapıyorum. Önceden şarkı paylaşırken şimdi ilahi paylaşıyorum.

12. Çok dedim.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarda asla faizi kullanmayız, altın birikimi yaparız.

14. Oldu. İsraf etmemeye bunların hesabını vereceğimizi öğrendikten sonra daha dikkat etmeye başladım.

15. Oldu. Eşim biraz yardımları yaparken önceden çok olduğunda karşı çıkıyordum, şimdi daha duyarlı olduğum için onu yardım konusunda destekliyorum.

K. 35

Bireysel Etki

1. Ben hiçbir yere çıkmıyordum, kendimi ifade edemiyordum. Buraya gelince rahatladım, kendimi daha iyi ifade etmeye başladım. Sakinleştim, rahatladım. Düşüncelerim de aynı yöndeydi.
2. Oldu. Çocuklarıma daha hoşgörülü oldum, sinirlerimi yendim, işlerim daha düzenli oldu.
3. Televizyona fazla bakmıyorum.
4. Namaza daha bilinçli oldum. Namazım düzenli ve sürekli olmaya başladı. Sureleri daha güzel okuduğum için namazda anlayarak okumaya başladım. Namazı huşu ile kılmaya başladım.
5. Önceden de kapalıydım.
6. Oldu. Her fırsatta Kur'an okumaya çalışıyorum.
7. Olmadı pek okuyamıyorum.
8. Oldu. Surelerde yanlışlarım varmış. Gusül abdestinde yanlışımı öğrendim. Namazda hatamı anladım.

Toplumsal Etki

9. - Arkadaşlarıma daha bağımlı oldum, dost tutundum. Arkadaşlarla kurs ortamını konuşuyoruz. Dedikodu olunca uyarırım, onlar da saygı duyuyorlar. Toplumda kursa saygı oldu.
10. Eşim bana kursa geldiğim için destek oldu. O da Kur'an öğrenmek istiyor. Ona da namaz kılmasını söylüyorum, kılıyor. Çocuklarıma da söylüyorum. Mübarek gecelerde topluca namaz kılabiliyoruz. Çocuklar da benden Kur'an öğrenmeye başladı.
11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Çok dedim ama imkânım yoktu.

Ekonomik Etki

13. Faizli yatırım ailece yapmayız, başka şekilde değerlendiririz.
14. Biraz daha tutumlu olmaya dikkat ediyorum.
15. Oldu. Şuraya şu para lazımmış denildiği zaman elimden geleni kadarını hemen vermeye başladım. Maddi-manevi yardımları elimden geldiğince yapıyorum.

K. 36

Bireysel Etki

1. Kendimi rahatlamış hissettim. Babam öldükten sonra ben Kur'an'ı öğreneceğim dedim. Çocuklarıma daha sabırlı oldum.
2. İşlerimde hiç aksama olmadı.
3. TV bakmıyorum. Her fırsatta Kur'an okuyorum.
4. Kursa geldikten sonra namazlarım düzene girmeye başladı. Şimdi namazı daha bilerek kılıyorum. Sureleri daha iyi öğrendim.
5. Önceden de kapalıydım.
6. İşimi yaptıktan sonra Kur'an'ımla meşgul oluyorum.
7. Olmadı pek okuyamıyorum.
8. Surelerde, ibadetlerde hatalarımın olduğunu anladım.

Toplumsal Etki

9. Oldu. Önceden kalabalıktan korkardım, şimdi topluluğa çekinmeden girebiliyorum.

Arkadaş ortamım aynı idi. Konuşurken dedikodu yapmamaya çalışıyoruz. Kursta öğrendiklerimi arkadaşlara anlatıyorum. Kursa gelmeleri için tavsiyelerde bulunuyorum.

10. Eşim kursa geldiğim için beni destekledi. Artık çocuğuma Kur'an okuma konusunda eksikliklerinde yardımcı olabiliyorum. Eşim de öğrenmek istiyor. Mübarek gecelerde onları da ibadete teşvik ediyorum.

a. Akrabalarla önceden de iyi idim.

11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Çok oldu, gençken daha iyi olurdu.

Ekonomik Etki

13. Yatırımda faizi ailece istemeyiz.
14. İsrafa dikkat ederim.
15. Oldu. Elimden geldikçe daha da fazla verme isteğim oldu.

K. 37

Bireysel Etki

1. Çok şey değişti. Buraya gelince daha sakin oluyorum. Burası davranışlarımı çok etkiledi.
2. İşlerim hiç aksamadı.
3. Özellikle Kur'an içerikli programları açmaya çalışıyorum. Bazen eşim başka yerleri açınca boş şeyleri izlemeyelim diye uyarıda bulunuyorum.
4. Çok oldu. Namaza daha çok bağlandım,, düzenli oldu. Namazı daha şuurla kılıyorum. Her şey çok değişti. Geceleri bazen namaz kılıyorum. Eşim de namazı hiç bırakmaz. Ona Kur'an öğretmek istiyorum ama merak etmiyor.
5. Kapalıydım ama dikkat etmiyordum. Şimdi örtüme daha da dikkat ediyorum.
6. Kur'an okumaya çalışıyorum.
7. Oldu. Tecvit kitaplarını inceliyorum.
8. Oldu. Namazda, surelerde çok yanlışım varmış.

Toplumsal Etki

9. Toplumda konuşmamıza daha dikkat etmeye başladım.

Kursta öğrendiklerimi arkadaşlarıma anlatıyorum. Kursa gelmeleri için tavsiyede bulunuyorum.

10. Oldu, ailemle sorunları aştık. Daha iletişimimiz daha iyi oldu. Sorunlarımızı yendik daha huzurlu olduk. Namaza bağlandık. Kursa geldiğim için bana saygı duyuyorlar. Çocuklarda Kur'an öğrenme isteği arttı. Babamın mezarında Kur'an okuyunca rahatlıyorum. Akrabalarımla muhabbetim de daha iyi oldu.
11. Paylaşım yapmıyorum.
12. Gençken öğrensem daha iyi olurdu, keşke önce gelseydim.

Ekonomik Etki

13. Faizli yatırım yapmayız. Ev alırız ya da başka bir şey yaparız.
14. İsrafa dikkat ederim.
15. Elimden geldiğince yardım etmeye çalışıyorum. Sevindiklerini görünce mutlu oluyorum.

K. 38

Bireysel Etki

1. Davranışlarımı etkiledi. Kötü söz söylediğimde kendimi geri çekiyorum. Namaz kılmaya daha dikkat ediyorum. Çok huzurlu oldum.
2. Günlük işlerim daha düzenli oldu, evde olsam TV'ye bakacaktım. Buraya geliyorum, Kur'an öğreniyorum.
3. Olmadı aynı devam ediyor.
4. Şimdi artık namazımı kılıyorum, önceden kılmıyordum. Peygamberin tuttuğu pazartesi-Perşembe orucunu tutmaya başladım.
5. Önceden de kapalıydım.
6. Hemen Kur'an'ıma çalışıyorum.
7. Peygamberlerin hayatını merak etmeye başladım.
8. Batıl inançlara inanıyordum, artık inanmıyorum. Başka şeylerden medet umuyordum, artık yapmıyorum.

Toplumsal Etki

9. Yeni arkadaşlarım oldu.

Artık dedikodu yapmamaya çalışıyoruz. Kursta öğrendiklerimi anlatıyorum.

10. Olmadı. Eşim namaza, ibadete yaklaşmaz. Beni dinlemez, benim ibadetime de karışmaz. Ben onun yanında Kur'an okurken o televizyona bakıyor. Çocukları sessiz olun anneniz Kur'an okuyor diye uyarıyor.
11. Oldu. Önceden açık fotoğrafımı paylaşıyordum, şimdi onları sildim. Dini konular paylaşıyorum.
12. Diyemezdim, hiç müsait zamanım olmadı.

Ekonomik Etki

13. Maddi işlere karışmam, eşim ne derse öyle olur.
14. Her zaman tutumluyumdur.
15. Oldu Birisini görünce hemen Allah için vermeye çalışıyorum. Zekâtımızı her zaman veririz.

K. 39

Bireysel Etki

1. Çok güzel etkiledi. Gayet iyi oldum. Önceden günah-sevap bilmiyordum. Önceden çok cahildim.
2. İşimde hiçbir aksaklık olmadı.
3. Önceden her şeye bakabiliyordum, şimdi dikkat ediyorum.
4. Tabi biraz daha düzenli oldu, önceden kılmıyordum. Namazdan aldığım lezzet arttı. İçim daha rahat oldu.
5. Önceden de kapalıydım.
6. Kur'an'la daha fazla meşgul oluyorum.
7. Olmadı okumuyorum.
8. Konuşma tarzımda, başka şeylerde bilmediğim çok şey varmış.

Toplumsal Etki

9. Bazen kursta duyduklarımı bazı komşularıma anlatıyorum.
10. Kursa geldiğim için ailem destek oluyor.

a. Akrabalarla küslüğümüz devam ediyor, hiç düzelmedi. Ben de hiç barışma girişiminde bulunmadım.

11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Oldu. Keşke önceden gelseydim.

Ekonomik Etki

13. Maddi konularla ilgilenmem.
14. İsrafa her zaman dikkat ederim. Gerekli olduğunda alırım.
15. Oldu da elimden geldiğince maddi-manevi yardım ederim.

K. 40

Bireysel Etki

1. a. Daha huzurlu oldum. Ben depremden çok korkardım. Evde duramazdım ama şimdi Kur'an'a geleli artık evde çok rahatım, hiç korkmuyorum, çok huzurluyum. Huzurla başımı yastığa koyuyorum. Kesinlikle birçok terapiden, psikolojik ilaçtan çok çok daha faydalı bir şey varsa Kur'an'la meşgul olmak. İnsanların ilaç bağımlısı olmasındansa Kur'an ortamlarına gelmesini tavsiye ederim.

b. Daha merhametli oldum. İncitmemeye daha da özen göstermeye çalışıyorum. Evde kayınpederim "22 yıllık gelinimsin, senin bu kadar merhametli olduğunu hiç görmemiştim." diyor.

Önceden “amaan” diye geçiştirdiğim şeylerin günah-sevap boyutunu değerlendirebiliyorum. Kur’an bir yol gösterici kitap. Kur’an’ın kadını üstün tuttuğunu öğrendim. Kur’an’la ilgili şeyleri anlayarak bilinçli yaşamaya, konuşmaya başladım.

2. Hayatımı kursa göre düzenledim. Hiçbir işim aksamadı.

3. Oldu. Evlilik ve magazin programları artık hiç açılmıyor evde.

4. Namazlarımda aksamalar olurdu. Namazlarım artık düzenli ve daha zevkli hale geldi. Buradaki namaz vakitlerinde de cemaatle kıldıkça namaz düzenimi etkiledi.

5. Giyim tarzım tamamen değişti. Açıktım, kapandım. Kapanınca daha huzurlu oldum. Hayatımda buna bağlı olarak da çok şey değişti.

6. Apartmanda da her Cuma, Yasin okuruz, hatim yaparız. Bu yüzden Kur’an’la meşgul olma süremiz artıyor.

7. Bazen hadis, Peygamber’in hayatını anlatan kitaplar dikkatimi çekiyor.

8. Giyimle ilgili, günah-sevap kavramıyla ilgili şeylerde değişiklik oldu. Tırnak gece kesilmez, gece sakız çiğnersen ölü eti yersin vb. gibi insanların örf olarak saydığı şeylerin dinle karıştığını gördüm.

Toplumsal Etki

9. Sevgi, saygı, hoşgörü, adalet, kul hakkı, insanlarla diyalogda saygı-sevgi çerçevesinde hareket etmeye başladım. Bir yerde sırada beklerken kul hakkına dikkat ediyorum.

Daha kendileriyle huzurlu olduğum gruba yakınlaşmaya başladım. Gidip bir kafeye oturmaktansa arkadaşlarımla Hz. Pir’e gidip, ezan dinleyip, namaz kılınca daha huzurlu oluyorum. Evde de huzurlu oluyorum.

Kur’an’da öğrendiklerimizi paylaşıyoruz. Hümeze suresinde gıybetin kötülüğünü öğrenince artık gıybet etmiyoruz. Günah-sevap kavramlarını daha iyi konuşabiliyoruz.

10. Daha merhametli, saygılı oldum. Yaşlılarıma daha hoşgörülü oldum.

11. Cuma mesajları atıyorum. Hadis-ayet paylaşıyorum. Mevlana’nın sözlerini paylaşıyorum. Daha faydalı olacak şeyler paylaşıyorum.

12. Tabi ki. Hep yapamam korkusuyla kursa gelmeyi öteledim. Keşke daha önce gitseydim.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarımda faizi istemem ve kullanmam.

14. Alışverişi çok seviyorum, bazen israf olduğunu bile bile varken aldığım oluyor. Bunun önüne geçemiyorum.
15. Elimden geldiği kadar eşimle maddi destek olmaya çalışıyoruz. Manevi destek de gücümüzün yettiğince olmaya çalışıyoruz.

K. 41

Bireysel Etki

1. Namazımı kılıyordum ama çok şeyi yanlış yaptığımı öğrendim. Doğruyu doğru olduğunu bile bile yaptıkça kendime olan güvenim arttı. Toplumda Kur'an okuma cesaretini kazandım. Çok heyecanlanırdım toplumda Kur'an okurken ama şimdi çok rahatım. Bu ortam çok huzur veriyor. Burası olmasaydı çok boş şeylerle uğraşırdım. Sahabe hayatlarını öğrenince daha da sabretmeyi, şükretmeyi öğrendim.
2. Normal oturma günlerim bitti. Böylece gıybet ortamlarından kurtuldum. İşlerim de daha düzenli oldu. Sabahtan işlerimi yapıyorum, kursa göre ayarlama yapıyorum. Böyle olmasa 3 senedir devam etmezdim.
3. Genelde çocuklarımla seyredebileceğim şeylere bakarım, her zaman böyledir.
4. Bazen namazımı son ana bırakıyordum ama artık ilk vakitte kılıyorum. Namazımı kazaya bırakabiliyordum, artık bırakmıyorum. Gece namazımı kılıyorum. Kerahet vakitlerinde uyumamaya çalışıyorum.
5. Önceden de kapalıydım.
6. Kur'an'la daha fazla meşgul oluyorum. Mealini daha çok okuyorum.
7. Sahabe hanımları dikkatimi çekti, onları okudum.
8. Bazen batıl inançlarda "o batıl inanç mıymış" diye şaşırdığım şeyler oldu. İbadet konusunda yanlışlarımın olduğunu fark ettim.

Toplumsal Etki

9. Daha kaç sene kursa gideceksin, nasıl devam ediyorsun diyorlar. Toplumda bana hayranlık duyuyorlar. Saygı duyuyorlar.

Zaten belirli görüştüğüm insanlar vardı. Bir de Kur'an'da görüştüğüm arkadaşlarım oldu. Çok güzel arkadaşlarım oldu. Sürekli görüşüyoruz. Arkadaşlarım çoğaldı.

10. Eşim bana hep kursa gelmem konusunda teşvik oldu. Akraba ilişkilerim hep iyi idi, aynen devam ediyor.

11. Önceden de dini mesajlar, eğitim veren mesajlar paylaşıyordum, şimdi de aynı devam ediyor.
12. Oldu ama imkânım yoktu.

Ekonomik Etki

13. Elimde bir evim ve bir arabam olduktan sonrasını tutmam, veririm. Büyük bir birikim yapmam. Şimdiye kadar faizle bir iş yapmadım yapmam da.
14. Zaten israfa dikkat ederim. Fazladan masraf olacak şeyler almam. Kurs da daha tasarruflu olmamı sağladı.
15. Elimizden geldiğince her şeyimi paylaşmaya çalışıyoruz.

K. 42

Bireysel Etki

1. Burası bana sakin düşünmek için bir fırsat oldu. Rahat düşündüğüm için daha pozitif kararlar alarak evime gidebiliyorum. Düşünürken bir olayın farklı yönlerini burada görebiliyorum. Evde dururken bazen sebepsiz yere can sıkıntıları yaşıyordum. Buraya geleli bunun sebebinin dini bilgilerimdeki eksiklikler olduğunu anladım. Kur'an'ımı anlamıyla güzelce öğrenmek istiyorum.
2. Daha düzenli oldum. Günlük işlerimi buraya gelmeden önce yapıyorum.
3. Önceden de dini içerikli programlar dinlerdim.
4. Beş vakit namazımı kılıyordum ama artık sureleri anlamını bilerek daha iyi kılıyorum. Namazıma feyiz katıyor. Önceki namazlarım kabul olur mu diye düşünüyorum. Buraya geleli Allah'ın huzuruna çıkacağım diye seviniyorum. Nafile ibadetlerimi de yapıyorum.
5. Artık pantolon giymiyorum. Örtü konusunda daha da bilinçli oldum.
6. Kur'an okuma sıklığım arttı. Senede birkaç hatim yapıyorum.
7. Olmadı pek okuyamıyorum.
8. Dini bilgilerde, namaz konusunda, hac ve oruç konusunda oldu. Sahabe hanımlarını öğrenmek, dua etme usulünü öğrenmek güzel oldu.

Toplumsal Etki

9. Tolumda pek olumlu tepki almadım. Senin de kursun bitmedi, daha Kur'an'ı öğrenemedin mi diyorlar ama eşim beni çok destekliyor. Kur'an bir mektup burada ne demek istediğini öğrenmem gerekiyor.

Arkadaşlarım genelde önceden de hep iyi idi. Muhabbetimizde dini konulara yer veriyorduk. Yine aynı şekilde devam ediyor.

10. Oldu. Eskiden gitmediğim akrabalarıma daha çok gitmeye başladım. Hafta sonu ziyaretlerini yapıp gönüllerini alıyorum. Eskiden hemen küsebiliyordum, şimdi artık küskünlük yapamıyorum.

11. Çok fazla kullanmıyorum.

12. Ah keşke önceden gelseydim, daha iyi olurdu. Yaşım 30 olsaydı her şeyi daha iyi anlardım.

Ekonomik Etki

13. Ev alacağımız zaman mecburen kredi aldık. Ama bir yatırım yapacak olsak eşim de ben de faize yatırım yapmayız. İkinci bir ev için de asla kredi çekmem.

14. Her zaman tutumlu bir insanım, aynı şekilde devam ediyor. İhtiyaç dışı hiçbir şey almam.

15. Manevi olarak bütün yakınlarıma hep destek olmaya çalışırım.

K. 43

Bireysel Etki

1. Doğru bildiğimiz birçok şeyin yanlış olduğunu gördüm. Surelerdeki hatalarımı düzelttim. Çok güzel bir arkadaş ortamım oldu. Sahabe hanımlarını öğrendim. Kur'an'ın açıklamasından öğrendim.

Buraya gelince daha sosyal, dışa yönelik olmaya başladık. Namaz konusunda daha dikkatli olmaya başladım. Nafile namazlarıma daha dikkat etmeye başladım.

2. Buraya bağımlı oldum, gelmezsem aklım burada oluyor, çok güzel. Evde durmaktansa buraya gelip Kur'an'la meşgul olmak daha güzel. İşlerim daha düzenli oldu. Sabahtan her işimi yapıyorum. Sahabe hanımların hayatını gördükçe bizim hayatımızın ne kadar rahat olduğunu gördüm.

3. Belirli dizilerim vardı. Başka meşguliyetim olmadığı için her gece onları izlerdim ama şimdi Kur'an çalıştığım için dizi izlemeyi bıraktım.

4. Kıldığım namaz daha güzel, surelerin anlamlarını düşünerek daha huşu ile kılıyorum. Kur'an'ı sadece mübarek gecelerde değil de her gece okumaya başladım. Nafile namazlarımı kılmaya, nafile oruçlarımı tutmaya çalışıyorum.

5. Zaten kapalıydım.

6. Buraya geliyorum Kur'an okuyorum. Bir kursa daha gidiyorum ama burada ruhum daha çok dinleniyor.

7. Olmadı çok kitap okuyamıyorum.

8. Bir toplumda okunan Kur'an'ı artık tecvit yönünden değerlendirebiliyorum. Önceden okunan her Kur'an'ı beğeniyordum, şimdi hataları görebiliyorum. Sureler, namaz konusunda çok şey değişti. İbadet konusunda çok yenilikler oldu.

Toplumsal Etki

9. Arkadaş çevrem değişti. Kur'an arkadaşlığı oldu. Dürüst dostluklar oldu. Aynı mahallede oturduğum halde tanımadığım birçok insanla burada kaynaşma imkânım oldu.

Kursa geldiğim için çevremde beni takdir ediyorlar. Onları da davet ediyorum ama bahane buluyorlar.

10. Eşime Kur'an öğretmek istiyorum. Evde olunca benimle namazını da kılıyor. Benim kursa gelmeme destek oluyor. Ben Kur'an okuyacağım zaman evdekiler destek oluyor.

a. Anne-baba ilişkileri zaten iyi idi, aynı yönde devam ediyor.

11. Çok paylaşım yapmam. Yediğimi, gittiğim yeri paylaşmam.

12. Keşke daha önce gelseydim, hem hafızam daha iyi olurdu hem de daha çok şey öğrenirdim.

Ekonomik Etki

13. Bir birikimim olsa asla faize yatırmam. Bunun yerine bir yere büyük bir hayır kurumu yapmak isterim.

14. Alırken düşünürüm, onun da sorumluluğu olduğunu düşünürüm. İhtiyaç fazlasıysa almam.

15. Önceden sadakanın ne kadar önemli olduğunu bilmiyordum. Şimdi daha çok sadaka vermeye çalışıyorum. Ziynet eşyalarının zekâtını bilmiyordum, şimdi zekâtını da veriyorum.

K. 44

Bireysel Etki

1. Güzel etkiledi. Sinirli halim geçti. Sabrım ilerledi. Bu dünyanın geçici olduğunu, hiçbir şeyin kalıcı olmadığını daha iyi anladım. Harama daha çok dikkat ediyorum.
2. Hayatıma düzen kurdum. İşlerim daha düzenli oldu. Gelmediğim gün hiç işim ilerlemedi.
3. Oldu. Önceden dizilere bakıyordum. Dini içerikli programlara bakmaya başladım. Sabah namazımı artık hiç bırakmamaya başladım, vaktinde artık kılıyorum.
4. Namazın farzını, vacibini her şeyini öğrendim. Namazlarımı daha huşu ile kılmaya başladım.
5. Kapalıydım.
6. Daha çok Kur'an okuyorum.
7. Önceden de dini içerikli kitaplar alıyordum.
8. İbadet konularında oldu.

Toplumsal Etki

9. Arkadaş çevremiz daha iyi oldu. Muhabbetlerimizde dünyalık konulardan dini konulara yöneldik.
10. Çocuklar ben Kur'an öğrenirken eşim de bana yardım ettiler, öğrenebilirsin diye desteklediler. Kızım benimle namaz kılmaya başladı. Eşim bana öğretme bahanesiyle Kur'an'la daha fazla meşgul olmaya başladı.

a. Onlarla ilişkimiz zaten iyi yöndeydi.

11. Dini konular beni etkilediği için öyle şeyler paylaşırım.
12. Çok geç kalmışım. Yapamam diye hep gitmeyi geciktirdim.

Ekonomik Etki

13. Faizli bir yatırım asla istemeyiz.
14. Önceden de israfa dikkat ederdim ama daha da dikkat ediyorum.
15. Her zaman yardımı severim, elimden geleni yaparım.

K. 45

Bireysel Etki

1. Kapanmayı istemeye başladım. Tecvidi öğrenince Kur'an'ı daha huzurla okumaya başladım. Sabrım arttı.
2. Önceden işlerim daha düzensizdi ama kursa başlayalı kurs saatine göre işlerimi daha düzenli ve daha çabuk yapmaya başladım.
3. Magazin programlarına artık bakmıyorum. Önceden izliyordum.
4. Önceden namaz kılıyordum ama namaz kılma bilincim değişti. Sabah namazlarına daha da önem vermeye başladım. Dikkatim, gayretim arttı.
5. Oldu. Önceden dikkat etmiyordum, şimdi daha uzun giymeye başladım. Artık kapanmayı da istiyorum.
6. Kur'an'ı daha çok okumaya başladım. Önceden hiç okumuyordum. Boş zamanım olduğunda hemen Yasin-Fetih surelerini okuyorum. Artık hiç TV'ye bakmıyorum.
7. Olmadı pek okuyamıyorum.
8. Namaz konusunda çok oldu. Şimdi içim daha rahat.

Toplumsal Etki

9. Önceden arkadaşlarla dedikodu yapılabiliyordu, şimdi daha dikkat ediyorum. Kursta öğrendiklerimi arkadaşlarıma anlatıyorum. Gidilebilecek en iyi yerin Kur'an kursu olduğunu söyleyip kursa gitmelerini tavsiye ediyorum. Bana da bu konuda saygı duyuyorlar. Kursa gittiğim için tebrik ediyorlar.

10. Oğlumun Kur'an öğrenme isteği oldu. Eşim de Kur'an biliyor, ona tecvit konusunda yardım ediyorum. Hep birlikte namaz kılıyoruz, cemaat oluşturuyoruz. Eşim buraya geldiğim için çok memnun.

a. Şimdiye kadar kimseyle dargınlık, küslüğüm olmadı. Yine aynı şekilde devam ediyor.

11. Dini konularda, Cuma günlerinde mesajlaşma oldu.
12. Oldu, geç kalmışım. Bu zaman kadar hep yanlış okumuşum. Keşke önceden gelseydim.

Ekonomik Etki

13. Bir sefer kredi çektik ve çok pişman olduk. Bir daha kredi çekmemeye yemin ettik. Bir şey alacak olursak para biriktirip alacağız ve faizli bir yatırım asla yapmayacağız.
14. Oldu. İsraf konusuna ailece dikkat ediyoruz. Evde boşa yanan ışıkları, damlayan muslukları hep kontrol ederiz.
15. Şimdi yardım yapacağımız zaman her önüne çıkana değil de gerçek fakire veya cami gibi kurumlara yardım etmeye çalışıyorum. Altınlarımın zekatını verme konusunda da hassas davranıyoruz.

K. 46

Bireysel Etki

1. Dünyevi sıkıntılarımı bir kenara atıp burada bir nefes alıyorum. Eve gidince de elhamdülillah çok güzel şeyler öğrendim diyerek kendimi o gün mutlu hissediyorum. Gelmediğim zaman çok mutsuz oluyorum. Ruhum rahatlıyor.
Davranışlarıma da mutluluk ve enerji olarak yansıyor. Bu durumu arkadaşlarım da fark ediyor.
Düşüncelerimin temeli de aynı idi ama Kur'an kursu bana çok çok şeyler kattı.
2. Namazlarımın ardına kaza ve nafile namazları ekledim. Daha çok tövbe çekmeye başladım. Kelime-i tevhidi dilime yerleştirdim. Çok şeyler kattı. Günlük işlerim de daha düzenli oldu. Sabah kursa gelmeden her şeyimi yapıyorum.
3. Önceden de gereksiz olan TV programlarına bakmıyordum.
4. Nafile ibadetlerimi yapmaya başladım. Namaz kılma bilincim değişti. Sureleri ezberleyince anlamlarını da öğrenince namazda bunları düşünmeye başladık. Çocuklarımın da namaz kılması için teşvikte bulunuyorum ve dua ediyorum. Ben dua ettikçe onların namaz kılmaları fazlalaştı. Bu durum onların dünyasına da yansıdı.
5. Daha uzun giymeye başladım. Önceden de kapalıydım.
6. Biraz sosyal medya çok oyalıyor ama onun haricinde Kur'an'ı çok okuyorum, hatim yapıyoruz, kitap okuyorum.
7. Kur'an kursu ve kitaplara devam ediyorum. Gazete yok.

8. Oldu. Namazlarda hatalarım olduğunu gördüm. Sosyal medyadaki paylaşımlarda göz hakkına dikkat etmeye başladım, bunun yanlış olduğunu gördüm.

Toplumsal Etki

9. Sosyal bir insanım. İnsanlarla selamlaşmaya, onların derdini dinlemeye daha da fazla dikkat etmeye başladım. Emanete hıyanet konusuna dikkat.
Oldu. Dünyevi ve ahiretlik arkadaşlar var. Dünyevi arkadaşlıkları aza indirdim. Ahiretlik arkadaşlar da daha candan ve samimi oldu. Bu arkadaşlarla kendimi daha huzurlu hissediyorum.
Samimi olduğum insanlara gıybet edecekleri zaman susturabiliyorum. Samimi olmadıklarıma da duymamazlıktan geliyorum. Gıybet haricinde başka yanlışlıklarda arkadaşlarımı uyarabiliyorum.
10. Burada öğrendiklerimi kızlarıma anlatıyorum. Çok değişik soruları oluyor. Onunla sohbet ediyoruz. Gerçekten bu durum onda farklılık oluşturdu. Eşim de bana destek oluyor, beni Kur'an okurken dinliyor. Ona sıkıntılı zamanlarında dini konularla moral veriyorum.
a. Sıla-i rahim konusunu öğrenince daha çok aramaya başladım.
11. Artık özel yaşamıma dair olan resimleri paylaşmıyorum.
12. Önceden çok istedim ama nasip olmadı. Daha da geleceğim inşallah.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarımızda eşimle katılım bankalarını tercih ediyoruz. Ev alırken de bu tarz bankadan yardım aldık.
14. Kıyafet konusunda kendimi biraz daha alırken kontrol etmeye başladım.
15. Her zaman için Rabbim bana versin, ben de vereyim diye dua ederim. İnfak ettiğim zaman kendimi çok mutlu hissediyorum. Asıl olan mutluluk budur. İslamiyet'i yaşamak zaten gerçek mutluluktur.

K.47

Bireysel Etki

1. Dini, Kur'an'ı öğrenme merakı bende hep vardı. Toplumda gıybet varsa o toplumdan hep kaçtım. Evde hep huzurlu olduğum için burada öğrendiklerim huzuruma huzur katıyor. Burada öğrendiklerimi eşime, arkadaşlarıma anlatıyorum. Bazıları çok güzel karşılıyor, bazıları hiç hoşlanmıyor.
2. Sabah kalkınca işlerimi yapıyorum. Her işimi ayarlıyorum. İşlerimde hiçbir aksama olmadı.
3. Önceden de boş olan programlara bakmazdım, şimdi de bakmıyorum. TV izlemektense Kur'an'ıma çalışıyorum.
4. Namazımın tadı değişti. Sureleri anlamları ile okurken namazda onları düşünüyorum. Daha haz duymaya başladım. Nafile ibadetlerimi kılıyorum.
5. Önceden de kapalıydım.
6. Kur'an okuma sıklığım arttı. Mealini de okuyorum, araştırıyorum, ezber yapıyorum. Dualar ezberliyorum. Zor günlerimde bu duaları yapınca feraha erişiyorum.
7. Dini tarz kitap-dergileri takip ediyorum.
8. Kur'an harflerinde yanlışım olduğunu öğrendim. İbadetlerde hatalarım olduğunu gördüm.

Toplumsal Etki

9. Buraya gelmeden önce hiç arkadaşım yoktu. Buraya çevre edinme amacıyla da gelmiştim. Çok güzel arkadaşlar edindim. Hastalıkta sağlıkta insanın arkadaşa ihtiyacı vardır. Bunu da kursta kazandım.

Ev hayatım genel anlamda huzurlu. Burada öğrendiklerim de huzuruma huzur kattı. Zor anlarımda hep Allah'a dayandım. O'ndan sabır istedim. Eşime de Kur'an öğretmek istiyorum. Onunla namaz kılıyoruz. Burada öğrendiğim dini konuları onunla paylaşıyorum. Benim kursa gelmeme destek oluyor. Eşim "Benim hanım kursa gidiyor, dua ediyor. O böyleyken hiç korkmuyorum." Diyor.

10. Akraba ilişkilerimiz önceden de iyi idi.
11. Sosyal medya kullanmıyorum.
12. Tabi ki oldu ama elimde olmayan imkânlardan gelemedim.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarımda altın birikimi tercih ediyoruz. Faizin haram olduğunu bildiğim için asla tercih etmem.
14. İsraf etmemeye her zaman dikkat ederim. Ne kadar param varsa ne ihtiyacım varsa onu alırım.
15. Sadakanın ne kadar büyük bir şey olduğunu öğrendim. Elimde olsa da çok çok versem ama küçük de olsa sık sık sadaka veririm. Eşim de bu konuda bana destek olur. Hasta-yaşlı insanlara da elimden geldiğince sürekli yardım ederim.

K.48

Bireysel Etki

1. Kursa gelip güne Kur'an'la başlamak bana zindelik veriyor. Kurs benim kâinata bakış açımı değiştirdi. Okunup geçilecek bir kitap olmadığını gördüm. Kur'an'la hemhal olduğum için mealini de öğrendiğim için davranışlarıma da yansıdı. Her şeyin Kur'an'da var olduğunu gördüm.
2. Her işim güzel oldu. Sabah işlerimi ayarlıyorum. Her işim düzene girdi.
3. TV pek izlemiyorum.
4. Önceden de ibadetlerim vardı. Meal öğrendiğim için namazı daha dikkatli, huşu ile kılmaya başladım.
5. Önceden de kapalıydım.
6. Kur'an okuma sıklığım arttı. Kur'an'ı şimdi düşüne düşüne okumaya başladım.
7. Olmadı pek okumuyorum.
8. Olmadı. Önceden de ibadetlerimi yapıyordum. Kurs benim için pekiştirici oldu.

Toplumsal Etki

9. İnsanlara kursa geldiğim için örnek oluyorum. Beni de takdir ediyorlar. Yeri gelince burada öğrendiklerimi arkadaşlarımla paylaşıyorum. Kimi görsem kursa gelmelerini söylüyorum.
10. Eşim kursa gelmeme destek oluyor.

a. Akraba ilişkilerimiz önceden de iyi idi. Aynı devam ediyor.

11. Paylaşım yapmıyorum.
12. Oldu. Keşke çocukken hatalı öğrenmeseydim de burada güzelce öğrenseydim diyorum.

Ekonomik Etki

13. Yatırımım olsa faizle birikim asla istemem.
14. Önceden de hep israf konusunda dikkatli davranırdım.
15. Burada sadaka için bir teşvik oluyor. İnsanlara yardım etmeye çalışıyorum.

K. 49

Bireysel Etki

1. Psikolojim çok iyi oldu. Çok mutlu geliyorum, burada mutluyum. Kursta deşarj oluyorum. İnsanlarla bir arada olmayı seviyorum.

Davranışlarımda, insanlarla ilişkilerimde daha dikkatli olmaya başladım. Burada öğrendiklerimle insanlara yol göstermeye başladım. İnsanları kırmamaya dikkat ediyorum. İnsanlara karakterlerine göre davranmaya başladım.

2. İşlerimde bir aksama olmadı. Kurs saatine göre her işimi ayarlıyorum. Sıkıntı olmadı.
3. Dizi izliyordum şimdi artık bakmıyorum. TV dikkatimi çekmiyor.
4. Oldu. Önceden de namaz kılıyordum ama düzenli değildi. Şimdi düzenli hale geldi. Sabah namazlarım da düzene girdi. Nafile ibadetlerimi de kaza namazlarımı da kılmaya başladım.
5. Kursa gelmeden önce kapandım. Kapanınca hayatım da çok değişti, aile hayatımda huzur arttı. Kursa gelince de örtümün bilinci artmaya başladı. Biraz daha da dikkat etmeye başladım, daha uzun ve bol giyinmeye başladım.
6. Bulduğum fırsatta her an Kur'an okuyorum. Kendimi bırakamıyorum. Bir bakıyorum ki saatler geçmiş. Çoğu işimden önce Kur'an okuyorum.
7. Olmadı pek okuyamıyorum.
8. Daha dikkatli ve daha az konuşmayı öğrendim. Gıybet etmenin yanlış olduğunu öğrendim. İbadet konularındaki hatalarımı öğrendim.

Toplumsal Etki

9. Kur'an dışımda çok bir arkadaşlık yapmadım. Yaşamda seviyemi korudum.

Her gördüğüm insana kursa gelmeleri için teşvikte bulunuyorum.

10. Çocuklarımda ben Kur'an okurken öğrenme isteği oldu. Onların da merakı arttı. Eşimin de bilmediği konularda ona yol gösterdim. Bana hep saygı duydular. Ben burada mutlu olduğum için onlar da mutlu oldu. Çocuklarıma namaz kılmalarını söylediğim zaman bana saygı duyuyorlar.

a. Akraba ilişkilerimiz zaten iyi yöndedir.

11. Paylaşım yapmıyorum.

12. Keşke daha önce gelseydim. Daha önce bunları öğrenseydim.

Ekonomik Etki

13. Önceden çok kredi çektik. Bunun zararını gördük. Hem birikimimiz gitti hem de faize bulaştık. Artık asla faizi düşünmüyoruz. Para birikimi yapıp ihtiyacımızı öyle karşılayacağız.

14. Önceden de israfa hep dikkat ederdim.

15. Elimden geldiğince sadaka vermeye çalışırım. Etrafımda kimin sıkıntısı varsa ona yardım etmeye, destek olmaya çalışırım.

K. 50

Bireysel Etki

1. Kur'an kursu iç dünyama hitap eden bir yer oldu. Daha mutlu oldum. Nefsimle hareket eden bir insanım ama edepten de geri durmam. Davranışlarım kurs öncesinde de ılımlı idi. Düşüncelerim kurs öncesinde de aynı yönde idi. Bakış açımda değişiklik olmadı.

2. İşlerimi kurs saatine göre ayarladım. Rabbim hep yardım etti.

3. TV izlemiyorum.

4. Namazlarımı daha güzel, doğru kılmaya başladım. Surelerimi düzgün okumaya başladım. Namazlarım düzenli olmaya başladı. Namazdan aldığım mutluluk arttı.

5. Önceden de kapalıydım.

6. Daha fazla Kur'an okuyorum.

7. Olmadı aynı tarz kitapları okuyorum.

8. Daha önceden de çok okuyup araştırdığım için olmadı ama kurs benim için pekiştirici nitelikte oldu.

Toplumsal Etki

9. Buraya yeni geldim. Benim için toplumda bir değişiklik olmadı.

Arkadaşlarla önceden de dini konularda konuşuyorduk.

10. Akraba ve arkadaş ilişkilerinde bir değişiklik yok .Her şey aynı devam ediyor.

11. Paylaşımlarım önceden de dini tarz da idi. Değişiklik yok.

12. Çok oldu. Nasip şimdi imiş. Fırsatlarım olmadı.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarımda genelde altın birikimi yaparım. Faizi tercih etmem. Bu konuda eşimle de uyum içindeyiz.
14. Her zaman israf etmemeye dikkat ederim.
15. Önceden de yardım etmeye hep dikkat ederdim.

Kurs benim için pekiştirici oldu. Aynı sistem devam.

K. 51

Bireysel Etki

1. a. Kur'an'ı öğrendikten sonra onun verdiği maneviyat duygusunu hiçbir yerde yaşamadım. Kur'an okuduktan sonra aldığım haz çok başka bir duygu. İnsanlara karşı daha saygılı oldum. İçimde eksik olan huzuru buldum.
b. Daha enerjik oldum. Arkadaşlarla oturmalarımızda dini konularımızı konuşmaya başladık. Oturmalarda Yasin okumaya başladık.
2. Çocuklarıma öğrendiklerimi anlatmaya başladım. Sabah evden çıkarken kızım dualarını okuyor. Beni dinliyor.
3. Önceden de evlilik tarzı programları izlemiyordum. Şimdi de bakmıyorum. Bildiğimden şaşmam.
4. Namazlarımda tabi ki oldu. Daha düzenli kılmaya başladım. Kursa geleli sabah namazımı vaktinde kılıyorum. Namazımda sureleri artık düzgün okuyunca çok haz alıyorum, maneviyatını yaşıyorum. Bazen teheccüt namazı kılmaya başladım.
5. Çok bir değişiklik olmadı. Kursa gelmeden önce yeni kapandım. İnşallah bundan sonra adım adım üzerine koyacağım. Kapanmadan önceki hayatımda çok farklıydım. Bunu bile yapmak başlangıçta nefsime çok ağır geldi. Tesettür kavramının nasıl olması gerektiğini biliyorum. İnşallah adım adım üzerine koyarak daha iyisini yapacağım.
6. Aylık hatimlerim olduğu için bulduğum her fırsatta Kur'an okuma sıklığım arttı. Yatarken de kursa başlayalı okuduğum sureler var.
7. Hep aynı tarzda roman tarzı okurum. Pek kitap okuyamıyorum.
8. Özellikle namazdaki hatalarım ortaya çıktı. Onun dışında davranışlarıma da dikkat etmeye başladım. Namazı düzenli kıldıkça her şeyin daha düzenli olmaya başladığını gördüm.

Toplumsal Etki

9. Arkadaşlarıma daha çok örnek olmaya başladım. Bana çevremde özenmeye başladılar.

Arkadaş çevremde artık kursa herkesi yönlendirmeye başladım. Onları kursa başlattım. Oturmalarımızda dini konulara değinmeye başladık, Kur'an okumaya başladık

10. Öğrendiklerimi eşimle, ailemle paylaşıyorum. Bana hep kursa geldiğim için destek oluyor. Ona da Kur'an'dan cüzler okutuyorum. Namazını kılması için hep destek oluyorum. Nafile oruçlarda hep söylüyorum.

a.Ablamla, annemle hep kursta öğrendiklerimi paylaşıyorum. Akrabalarıma daha özen göstermem gerektiğini öğrendim.

11. Sosyal medya takipçisiyim. Benim istek ve düşüncelerimi paylaşmam. Özel günlerde paylaşım yaparım.

12. Keşke gelseydim. Daha önce daha güzel yapabilirdim.

Ekonomik Etki

13. Yatırım yapacak olsam altın birikimi yaparım. Banka ve faizi tercih etmem.

14. İsraf konusunda korkmaya başladım. Yeni bir şey aldığımda önceki eşyalarımı vermeye başladım. Önceden çok ciddi israf ediyordum. Şimdi artık onu yapmıyorum.

15. Evet, etrafımda olanlara bütçem neye yetiyorsa babamın hayrı için yapmaya başladım. İnsanlara olan manevi desteğim daha da arttı. Önceden ziynet eşyalarının zekâtının olduğunu bilmiyordum. Onu öğrendikten sonra tüm zekât borcumu hesapladım, şimdi onu ödemeye başladım.

K. 52

Bireysel Etki

1. a. Çok güzel oldu. Sakinleştim. Eşimin işinden dolayı stresi çoktu, bana yansıtıyordu, çok sinirleniyordum. Şimdi sinirlenmem geçti. Sabrım arttı.

b. Çocuklarıma karşı daha sabırlı davranmaya daha merhametli olmaya başladım.

2. Evde olunca oturuyordum, vaktim boş geçiyordu. Şimdi hayatım daha düzenli oldu. İşlerim düzenli oldu.

3. Önceden de boş programlara bakmazdım. Yabancı dizilere artık bakmıyorum. Şimdi sadece Hint dizilerine bakıyorum. Kadını çok aşağıladıklarını görüyorum.

4. Önceden namazımı aksatıyordum. Namazdan aldığım lezzet arttı. Daha düzgün, daha lezzetli oldu. Nafile namazlarıma çok dikkat ediyorum. Gece namazlarımı kılmaya başladım.

5. Evet, kapandım. Başım açıkken çok üzülüyordum. Çok şükür artık kapandım. Başım açıkken kendimi çıplak gibi hissediyordum. Şimdi artık çok huzurluyum. Kendime olan güvenim arttı.

6. Artık her fırsatta Kur'an okuyorum.

7. Kur'an meali okumaya başladım.

8. Anne-babaların söylediği Allah taş eder, Allah yakar ifadelerinin yanlış olduğunu öğrendim. İnsanın kendisini ateşe attığını, Allah'ın yakmak istemediğini öğrendim.

Toplumsal Etki

9. Dışarıda arkadaşım pek yoktu. Kursa gelince kurs arkadaşlarım oldu.

Birilerinin arkasından konuşmamaya dikkat ediyorum.

10. Annem iyi ki kursa gittin diyor. Çocuklarım daha sakin oldun, çok değiştin diyorlar.

a. Akraba ilişkilerim zaten çok iyi idi. Kursa gelmeme çok sevindiler.

11. Dini paylaşımlar yaparım. Kandil mesajları atarım.

12. Keşke daha önce gelseydim.

Ekonomik Etki

13. Yatırımlarda faiz haram olduğu için asla yaklaşmayız. Bunun hatasını geçmişte yapmıştık. Faiz bizden çok acı şekilde çıktı. Artık pişman olduk, o yüzden asla faizi tercih etmeyiz.

14. Oldu. İsrafa hep dikkat ederim, çocuklarımı da bu konuda uyarırım.

15. Tabi ki, elimden geldiğince her zaman yapmaya çalışırım.

EK B. Mülakat İçin Valilik İzin Belgesi

T.C.
KASTAMONU VALİLİĞİ
İl Müftülüğü

Sayı : 51402301-251- 235
Konu : Anket İzni

18 MAY 2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 11.05.2017 tarihli ve 26350463-044-E.2933 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı 131131102 numaralı tezli yüksek lisans öğrencisi Emine KARTAL, İlimiz Müftülüğü Merkez Kur'an kurslarında "Kur'an kurslarında yetişkinlere yönelik olarak verilen Kur'an ve Din eğitiminin aile düzeni ve kişilikleri üzerinde etkileri " konulu bir anket ile veri toplama çalışması yapmak istemektedir. Anılan üniversite öğrencisinin Müftülüğümüze bağlı Merkez Kur'an kurslarında söz konusu anketi gerçekleştirmesini,

Tasviplerine arz ederim.

Osman AYDIN
İl Müftüsü

OLUR
17./05/2017

Şemsi KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Hepkebirler Mah.İnönü Cad.No:23 37100 KASTAMONU
Telefon:(0.366) 2146447-2142755 Fax@0.366)2146076

Ayrıntılı bilgi için : Ö.BOZKURT Din Hiz.ve Eğt.Ksm.Şf.
e-posta: kastamonu@diyanet.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	: Emine KARTAL
Doğum yeri yılı:	: Ankara-18.09.1981
Medeni hali	: Evli
Yabancı Dili	:İngilizce
e-posta:	: eminesena37@gmail.com

Eğitim Durumu:

Lise	: Kastamonu İmamhatip Lisesi
Lisans	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Mesleki Deneyim:

İş Yeri Öğreticisi	: Kastamonu Şenpazar İlçe Müftülüğü-Kur'an Kursu
İş Yeri	: Kastamonu Müftülüğü-Kur'an Kursu Öğreticisi
İş Yeri	: Kastamonu Müftülüğü-Kur'an Kursu Öğreticisi(halen)